

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllivs Cicero Mannvcciorvm Commentariis Illvstratvs antiquaeq. lectioni restitutus

Continens Orationum Volumen Primum

Cicero, Marcus Tullius

Venetiis, 1583

M Tvllii Ciceronis Actionis II In Verrem Liber II Oratio VII

[urn:nbn:de:gbv:45:1-764059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-764059)

M. TVLLII. CICERONIS ACTIONIS. II. IN. C. VERREM

LIBER. II

ORATIO. VII

MVLTA mihi necessario, iudices, praetermittenda sunt, ut possim aliquando de iis rebus, quae meae fidei commissae sunt, dicere. recepi enim causam Siciliae, ea me ad hoc negotium provin-

cia attraxit. ego tamen, hoc onere suscepto, & recepta causa Siciliensi, amplexus animo sum aliquanto amplius. suscepi enim causam totius ordinis: suscepi causam populi R. quod putabam tum denique recte iudicari posse, si non modo reus improbus adduceretur, sed etiam diligens, & firmus accusator ad iudicium ueniret. quo mihi maturius ad Siciliae causam ueniendum est, relictis ceteris eius furtis, ac flagitijs: ut & iuribus quam integerrimis agere, & ad dicendum temporis satis habere possim. atque adeo, ante quam de incommodis Siciliae dico, pauca mihi uidentur esse de provinciae dignitate, metustate, utilitate dicenda. nam, cum omnium sociorum provinciarumq. rationem diligenter habere debetis: tum praecipue Siciliae, iudices, plurimis, iustissimis, de causis: primum, quod omnium nationum exterarum princeps Sicilia se ad amicitiam, fidemq. populi R. applicuit: prima omnium, id quod ornamentum imperij est, provincia est appellata: prima docuit maiores nostros, quam praeclarum esset exteris gentibus imperare: sola fuit ea fide, beneuolentiaq. erga populum R. ut ciuitates eius insulae, quae semel in amicitiam nostram uenissent, numquam postea deficerent, pleraeque autem, & maxime illustres in amicitia perpetuo manerent. itaque maioribus nostris in Africa ex hac provincia gradus imperij factus est. neque enim tam facile opes Carthaginis tanta concidissent, nisi illud & rei frumentariae subsidium, & receptaculum classibus nostris pateret. quare P. Africanus, Carthagine deleta, Siculorum urbes signis, monumentisq. pulcherrimis exornauit, ut, quos uictoria populi R. maxime lactari arbitrabatur, apud eos monumenta uictoriae plurima collocaret. denique ille ipse M. Marcellus, cuius in Sicilia uirtutem hostes, misericordiam uicti, fidem ceteri Siculi perspexerunt, non solum socijs in co bello consuluit, uerum etiam superatis hostibus temperauit, urbem pulcherrimam Syracusas, quae cum manu munitissima esset, tum loci natura terra, ac mari clauderetur, cum ui consilioq. cepisset, non solum incolumem passus est esse, sed ita reliquit ornatam, ut esset idem monumentum uictoriae, mansuetudinis, continentiae; cum homines uiderent, & quid expugnasset, & quibus pepercisset, & quae reliquisset. tantum ille hominem Siciliae habendum putauit, ut ne hostium quidem urbem ex sociorum insula tollendam arbitrareretur. itaque ad omnes res Siciliae provincia semper usi sumus: ut, quidquid ex sese posset efferre, id non apud eos nasci, sed domi nostrae conditum putaremus. Quando illa frumentum, quod deberet, non ad diem dedit? quando id, quod opus es-

se putaret, non ultero pollicita est? quando id, quod imperaretur, recusauit? itaque ille M. Cato sapiens cellam penariam reip. nostrae, nutricem plebis Romanae Siciliam nominauit. nos uero experti sumus Italico maximo difficillimoq. bello, Siciliam nobis non pro penaria cella, sed pro aerario illo maiorum uetere, ac referto fuisse. nam sine ullo sumptu nostro, corijs, tunicis, frumentoq. suppeditato, maximos exercitus nostros uestiuit, aluit, armauit. Quid illa, quae forsitan ne sentimus quidem, iudices, quanta sunt? quod multis loeupletioribus ciuibus utimur: quod habent propinquam, fidem, fructuosamq. provinciam, quo facile excurrant, ubi libenter negotium gerant: quos illa partim mercibus suppeditandis cum quaestu, compendioq. dimittit, partim retinet, ut arare, ut pascere, ut negotiari libeat, ut denique sedes, ac domicilium collocare. quod commodum non mediocriter populi R. est, tantum ciuium R. numerum tam prope ab domo, tam bonis fructuosisque rebus detineri. Et, quoniam quasi quaedam praedia populi R. sunt uectigalia nostra, atque provinciae; quemadmodum propinquis uos uestris praedijs maxime delectamini, sic populo R. incunda suburbanitas est huiusce provinciae. Tam uero hominum ipsorum, iudices, ea patientia, uirtus, frugalitasq. est, ut proxime ad nostram disciplinam, illam ueterem, non hanc, quae nunc increbuit, uideantur accedere. nihil ceterorum simile Graecorum, nulla desidia, nulla luxuria: contra summus labor in publicis, priuatisq. rebus, summa parcimonia, summa diligentia. Sic porro nostros homines diligunt, ut his solis neque publicanus, neque negotiator odio sit. Magistratum autem nostrorum iniurias ita multorum tulerunt, ut numquam ante hoc tempus ad aram legum praesidiumq. uestrum publico consilio confugerint. tamen si illum annum pertulerant, qui sic eos afflixerat, ut salui esse non possent, nisi C. Marcellus, quasi aliquo fato, uenisset; ut bis ex eadem familia salus Siciliae constitueretur; postquam M. Antonij infinitum imperium senserant. sic a maioribus suis acceperant, tanta populi R. in Siculos esse beneficia, ut etiam iniurias nostrorum hominum perferendas putarent. in neminem ciuitates ante hunc testimonium publice dixerunt. hunc denique ipsum pertulissent, si humano modo, si usitato more, si denique uno aliquo in genere peccasset. sed, cum perferre non possent luxuriam, crudelitatem, auaritiam, superbiam; cum omnia sua commoda, iura, beneficia senatus populusq. R. inuis scelere, ac libidine perdidissent: hoc statuerunt, aut istius iniurias per uos ulcisci, & persequi, aut, si uobis indigni essent nisi, quibus opem auxiliumq. ferretis, urbes, ac sedes suas relinquere, quandoquidem iam ante istius iniurijs ex agitati reliquissent. hoc consilio a L. Metello legationes uniuersae petierunt, ut quamprimum isti succederet: hoc animo toties apud patrones

tronos de suis miserijs deplorarunt. hoc commoti dolore postulata consulibus, quae non postulata, sed in istum crimina uiderentur esse, ediderunt: fecerunt etiam, ut me, cuius fidem, continentiamq. cognouerunt, prope de uitae statu dolore, ac lacrymis suis deducerent, ut ego istum accusarem; a quo mea longissima ratio uoluntasq. abhorrebat. quamquam in hac causa multo plures partes mihi defensionis, quam accusationis, suscepisse uideor. postremo homines ex tota provincia nobilissimi, primiq. publice priuatimq. uenerunt: grauisima, atque honestissima quaeque ciuitas uehementissime suas iniurias persecuta est. at quemadmodum, iudices, uenerunt? uideor enim mihi liberius apud uos iam pro Siculis loqui debere, quam forsitan ipsi uelint. saluti enim eorum potius consulam, quam uoluntati. Eoque existimatis umquam ulla in provincia reum absentem, contra inquisitionem accusatoris, tantis opibus, tanta cupiditate, esse defensum? quaestores utriusque provinciae, qui isto praetore fuerant, cum fascibus mihi praesto fuerunt. hi porro, qui successerunt, uehementer istius cupidi, liberaliter ex istius cibarijs tractati, non minus acres contra me fuerunt. uidete, quid potuerit, qui quattuor in provincia quaestores studiosissimos defensores, propugnatoresq. habuerit, praetorem uero cobartemq. totam sic studiosam, ut facile appareret, non tam illis Siciliam, quam inanem offenderant, quam Uerrem ipsum, qui plenus decesserat, provinciam fuisse. minari Siculis, si decressent legationem, quae contra istum diceret: minari, si qui essent, profecti: alijs, si laudarent, benignissime promittere: grauisimos priuatarum rerum testes, quibus nos praesentibus denunciauimus, eos uic custodisq. retinere. quae cum omnia facta sint, tamen unam solam scitote esse ciuitatem Mamertinam, quae

publice legatos, qui istum laudarent, miserit. eius autem legationis principem ciuitatis nobilissimum C. Helium iuratum dicere audistis; isti nauem onerariam maximam Messanae esse publice coactis operis aedificatam. idemq. Mamertinorum legatus, istius laudator, non solum istum bona sua, uerum etiam sacra, deora, penates, a maioribus traditos, ex aedibus suis eripuisse dixit. Praeclara laudatio, cum duabus in rebus legatorum una opera consumitur, in laudando, atque repetendo. atque ea ipsa ciuitas qua ratione illi amica sit, dicitur certo loco, reperietis enim, quae causae beneuolentiae sint Mamertinis erga istum, ea ipsas causas satis iustas esse damnationis. alia ciuitas nulla, iudices, publico consilio laudat. uis illa summi imperij tantum potuit apud perpaucos homines, non ciuitates, ut aut leuissimi quidam ex miserimis, desertissimisq. opidis inuenirentur, qui iniussu populi, ac senatus proficerebantur; aut ij, qui contra istum legatos decreuerant, & testimonium publicum, mandataq. acceperant, ut ac metu retinerentur. quod ego in paucis tamen usu uenisse moleste fero, quo reliquae tot, & tantae, & tam graues ciuitates, tota denique Sicilia plus auctoritatis apud uos haberet, cum uideretis nulla ueritatem, nullo periculo prohiberi posse, quo minus experirentur, eequid apud uos ueritatis ualere antiquissimorum, fidelissimorumque sociorum. nam, quod fortasse non nemo uestrum audierit, istum a Syracusanis publice laudari; id tamen priore actione ex Heraclij Syracusani testimonio, cuiusmodi esset, cognouistis; tamen uobis alio loco, ut se tota res habet, quod ad eam ciuitatem attinet, demonstrabitur. intelligetis enim, nullis hominibus quemquam tanto odio, quanto istum Syracusanis, esse, & fuisse.

EXPLANATIO

QVAE meae fidei commissae sunt, & quae pertinent ad crimen repetundarum. TOTIVS ordinis, & senatorij, infamia laborantis propter iudicia. SVSCEPI causam populi Romani: & in Diuin. Ego in hoc iudicio mihi Siculorum causam receptam, populi Romani susceptam esse arbitror. TVM denique & quasi factum antea non esset, ut & reus improbus adduceretur, & diligens ac firmus accusator ad iudicium ueniret. defuit enim improbo teo diligens, & firmus accusator, ideo recte iudicatum non est. DELIGENS, & qui causam diligenter ageret, crimina quaeque pro sua fide ita persequeretur, ne reum elabocentem sineret. FIRMVVS & non ab initio, sed aliquanto post: quae autem ab initio, in amicitia perpetuo manserunt. EXORNAVIT: & restituens ea, quae uictores Poeni abstulerant. CETERI Siculi & locij eius in bello. HOSTIBVS & Siculis. ORNAVIT, & signis, monumentisq. pulcherrimis. HOSTIVM & eorum, qui hostes fuerant populi Romani. PRO aerario illo maiorum uetere, ac reserto & non pro hoc inani, quod nunc habemus. Aeraria tria Romae fuisse, scripsimus ante multos annos, unum ex tributis, uetigalibus, praeda bellica, unde pecunia, poscentibus reip. rationibus, quotidie promebatur: quo cum intulisset L. Paullus, deuicta Macedonia, ter millies, idest scutorum tricies centena millia, magna tamen, haec dicente Cicerone, eius aerarij fuit inopia, credo propter maximos Italici belli, magis etiam propter ciuili Mariam sumptus. de quo aerario sunt illa lib. III. Si potest ista pecunia sine aratorum iniuria detrahi: populus Romanus habeat, praesertim in tantis aerarij angustijs. Et in orat. de prou. Quibus quidem uos, in his angustijs aerarijs, tamen subueniatis necesse est. Alterum ex uicesima, quod sanctius uocabatur, quia non aperiretur, nisi difficillimis reip. temporibus. Tertium, in quo pecunia in Gallicum bellum eroganda custodiretur: quam attingi, nisi Gallicum bellum urgeret, execrationibus publicis ueritum est. Ex his tribus aerarijs, quaeri potest, quodnam illud fuerit, cuius inopiam saepe queritur Cicero. Sanctius esse non potuit; in quo cum auro uicesimarium ad ultimos casus, auctore Liuij, seruarietur, ad inopiam redigi non potuit. An Gallicum? multo minus. id enim primus Caesar, ut Appianus lib. II. narrat, pulso Italia Pompeio, aperuit, quasi, debellatis a se Gallis, execrationes illae publicae locum iam non haberent. Necesse igitur est, inopiam eius aerarij a Cicerone significari, quo, ut diximus,

ut diximus, ex uectigalibus, tributis, praeda bellica pecunia conferebatur. quod si ita est: errauit Lucanus, cum illa de Caesare scripsit:

Tunc aditus imo

Eruiat templo, multis intactus ab annis,
Romani census populi, quem Punica bella,
Quem dederat Perles, quem uicti praeda Philippi.

Quae enim non solum ex deuictis hostibus, quam nominat Lucanus, uerum etiam ex uectigalibus, tributisq. collecta pecunia fuerat, eam uniuersam ante ciuile Pompeianum bellum consumptam fuisse, quis ex eo non intelligit, quod Pompeius initio belli sanctius aerarium, in quo uicesimarium tantum erat aurum, seruatum ad ultimos casus, aperire coactus est? TAM prope ab domo, & tam prope domum. QVAE nunc increbuit, & quae coepit esse, uetere sublata. Phil. 14. Si quis Hispanorum, aut Gallorum, aut Thracum mille, aut duo millia occidisset: non eum hac consuetudine, quae increbuit, imperatorem appellaret senatus? AD ARAM legum, & pro, ad sanctissimas leges. PRAESIDIUM Q. uestrum & uestra enim aequitas praesidium focijs est, a uestris magistratibus iniuriose tractatis. PVBLCO consilio & questum enim de suis iniurijs contra M. Lepidum, qui praetor in Sicilia fuerat, sed non publico consilio uenerant. in Diuin. Cuncti ad me publice saepe uenerunt. M. ANTONII & cui maritima omnis ora, infinito cum imperio, tuenda tradita est. supra. LVXURIEM, crudelitatem, auaritiam, superbiam; & in Diuin. Quas res luxuries in flagitijs, crudelitas in supplicijs, auaritia in rapinis, superbia in contumelijs efficere potuisset. Lib. I. Hora nulla uacua a furto, a scelere, crudelitate, flagitio repetitur. APVD patronos & Marcellos. CONSULIBVS & Pompeio, & Crasso. FECERVNT etiam, ut me prope de uitae meae statu deducerent, & modus loquendi, Fecerunt ut. Sic act. 1. Fecit animo libentissimo populus Romanus, ut, cuius diuinijs me de fide deducere non potuissent, ne eiusdem pecunijs de honore deicerer. COGNOVERANT, & cum apud eos quaestor essem. PROPE & non omnino, sed prope deducerent. nam etsi istum accuso, mea tamen uetere defendendi consuetudine multo magis delector: & nunc quidem unum accuso, defendo Siciliam totam. QVAMQVAM in hac causa multo plures partes mihi defensionis, quam accusationis, suscepisse uideor. & causam exposuit in Diuin. his uerbis: Defendo enim multos mortales, multas ciuitates, prouinciam Siciliam totam. QVAESTORES utriusque prouinciae, & Syracusanus, & Lilybaetanus. CVM fisciibus & quaestores in prouincijs fisciibus utos esse, diximus in orat. pro Quinctio. MIHI praesidio fuerunt. & non dicit eos ad se uenisse, uerum, ubi inquirere in Verrem coepit, statim omnia sua studia, omnemq. potestatem ad eum defendendum contulisse. II. PORRO, & alij duo, L. Metelli praetoris, qui Verri successit. QVI successerunt, & quaestoribus Verri. MESSANAE & urbs ipsa Messana, ciuitas Mamertina uocabatur. Messanae enim Mamertini, natio Campana, habitabant. sic infra, cum Messanam nominasset, ciues uocauit Mamertinos. Quid uero, inquit, Messana, quem iste sibi locum maxime tutum arbitrabatur, ubi animo semper soluto, liberoq. erat, quod sibi iste Mamertinos delegerat, ad quos omnia, quae aut diligentius seruanda, aut occultius exportanda erant, deportaret? PVBLCIS coactis operis & Mamertinorum sumptu publico. SVMMI imperij & praetoris Siciliensis L. Metelli. INLVSSV populi, ac senatus & propterea solam ciuitatem Mamertinam publice legatos, qui laudarent, misisse dixit. LEGATOS decreuerant, & sententia postulat, Legati decreti erant. aut, ne quid mutetur, praesertim contra ueteres libros, existimandum, ex ijs ipsis, qui contra Verrem legatos decreuerant, aliquos testimonium publicum. mandataq. accepisse, ut legati Romam profiscerentur. TOT, ET tantae, & tam graues ciuitates, & augent singula, ut lib. I. Tot, tantis, tam nefarijs criminibus. ALIO loco, & lib. IV.

ORATIO

AT enim istum soli Siculi persequuntur, ciues R. qui in Sicilia negotiantur, defendunt, diligunt, saluum esse cupiunt. Primum, si ita esset, tamen uos in quaestione de pecunijs repetundis, quae superiorum causa constituta est, lege indicioq. sociali, sociorum querimonias audire oporteret. sed intelligere potuistis priore actione, ciues R. ex Sicilia plurimos, honestissimos, maximis de rebus, & quas ipsi accepissent iniurias, & quas scirent alijs esse factas, pro testimonio dicere. ego hoc, quod intelligo, iudices, sic confirmo. uideor mihi gratum fecisse Siculis, quod eorum iniurias meo labore, inimicitias periculo sim persecutus. non minus hoc gratum me nostris ciuibus intelligo fecisse, qui hoc existimant, iuris, libertatis, rerum fortunarumq. suarum salutem in istius damnatione consistere. Quapropter de istius praetura Siciliensi,

non recuso, quin ita me audiat, ut, si cuiquam generi hominum, siue Siculorum, siue nostrum ciuium, siue cuiquam ordini, siue aratorum, siue pecuariorum, siue mercatorum probatus sit; si non horum omnium communis hostis, praedog. fuerit; si cuiquam denique ulla in re unquam temperauit; ei uos quoque temperetis. Qui, simul atque ei forte prouincia Sicilia obuenit, statim Romae, & ad Urbem, ante quam profisceretur, quaerere ipse secum, & cogitare cum suis coepit, quibusnam rebus in ea prouincia maximam uno anno pecuniam facere posset. nolebat in agendo discere, (tametsi non prouinciae rudis erat, & tiro) sed in Siciliam paratus ad praedam, meditatuseq. uenire cupiebat. O praeclare coniectum a uulgo in illam prouinciam omen communis famae, atque sermonis, cum ex nomine istius, quid in prouincia facturus esset,

V perridiculi

perridiculi homines augurabantur. etenim quis dubitare posset, cum istius in quaestura fugam, & furtum recognosceret, cum in legatione opidorum sanorumq. spoliationes cogitaret, cum uideret in foro latrocinia praeturae, qualis iste in quarto actu improbitatis futu-

rus esset? atque ut intelligatis eum Romae quaesisse non modo genera furandi, sed etiam nomina: certissimum accipite argumentum, quo facilius de singulari eius impudentia existimare possitis.

EXPLANATIO

ME O labore, & accusandi onere suscepto. PERICULO & quod mihi ab eorum inimicissimo homine, eiusq. amicis impendet. STATIM Romae, & cum adhuc praetor urbanus esset. AD VIREM & cum, absoluta in urbe praetura, extra pomerium esset cum imperio, in prouinciam iturus. notum loquendi genus, nota res. NON prouinciae rudis erat, fuerat enim in Cilicia legatus, & proquaestor Dolabellae, omnesq. iam furandi uias, artesq. didicerat. Ex NOMINE istius, & fore dicebant, ut Verres prouinciam euerteret. FUGAM, & auersa pecunia publica, prodito Carbone consule. IN FORO & in aede Castoris.

ORATIO

QUO die Siciliam tetigit, (uidete, satis ne paratus uenerit) statim Messana litteras Halesam mittit: quas ego istum in Italia scripsisse arbitror: nam simul atque e nauis egressus est, dedit operam, ut Halesinus ad se Dio continuo ueniret: se de hereditate uelle cognoscere, quae eius filio a propinquo homine Apollodoro Laphirone uenisset. ea erat, iudices, pergrandis pecunia. hic est Dio, iudices, nunc beneficio Q. Metelli cuius R. factus: de quo multis uiris primarijs testibus, multorumq. tabulis uobis priore actione satisfactum est, HS undecies numeratum esse, ut eam causam, in qua ne tenuissima quidem dubitatio posset esse, isto cognoscente oblineret: praeterea greges nobilissimarum equarum abactos: argenti, uestisq. stragulae, domi quod fuerit, esse direptum: ita HS undecies Q. Dionem, quod hereditas ei obuisset, nullam aliam ob causam, perdidisse. Quid? haec hereditas quo praetore Dionis filio uenerat? eodem, quo P. Annij senatoris filiae, eodem quo M. Liguri senatori, C. Sacerdote praetore. quid? tum nemo molestus Dionis fuerat: non plus, quam Liguri Sacerdote praetore. quid? ad Verrem quis detulit? nemo: nisi forte existimatis ei quadruplatores ad fretum praesto fuisse. ad urbem cum esset, audiuit, Dionem cuiusdam Siculo permagnam uenisse hereditatem, heredem statuas iustum esse in foro ponere; nisi posuisset, Veneri Erycinae esse multatum. tametsi positae essent ex testamento; putabat tamen, quoniam Veneris nomen esset, causam pecuniae se reperturum. itaque apponit, qui petat Veneri Erycinae illam hereditatem. non enim quaestor petit, ut est consuetudo, is, qui Erycinum montem obtinebat. petit Naeuius Turpio, quidam istius excursor, & emissarius, homo omnium ex illo conuen-

tu quadruplatorum deterrimus, C. Sacerdote praetore condemnatus iniuriarum. etenim erat eiusmodi causa, ut ipse praetor cum quaereret calumniatorem, paullo tamen considerationem reperire non posset. hic hominem Veneri absoluit, sibi condemnat. maluit uidelicet homines peccare, quam deos; se potius a Dione, quod non licebat, quam Venerem, quod non debebatur, auferre. Quid ego nunc hic Sex. Pompeij Chlori testimonium recitem? qui causam egit Dionis, qui omnibus rebus interfuit, hominis honestissimi; tametsi cuius R. uirtutis causa iam diu est, tamen omnium Siculorum primi, ac nobilissimi. quid ipsius Q. Caecilij Dionis, hominis probatissimi, ac pudentissimi? quid L. Vetecilij Liguris, T. Manlij, L. Caleni? quorum omnium testimonys de hac Dionis pecunia confirmatum est. dixit hoc idem M. Lucullus, se de his Dionis incommodis pro hospitio, quod sibi cum meo esset, iam ante cognosse. quid? Lucullus, qui tum in Macedonia fuit, melius haec cognouit, quam tu, Hortensi, qui Romae fuisti? ad quem Dio confugit: qui de Dionis iniurijs grauissime per litteras cum Verre questus es. noua tibi haec sunt, & inopinata? nunc primum hoc aures tuae crimen accipiunt? nihil de Dione, nihil de focu tua, femina primaria, Seruilia, uetere Dionis hospita, audisti? non ne multa me testes, quae tu scis, nesciunt? non ne te mihi testem in hoc crimine eripuit, non istius innocentia, sed legis exceptio? Recita testimonia. TESTIMONIA. M. LV. CVLLI. CHLORI. DIONIS. Satis ne uobis magnam pecuniam Venerius homo, qui e Chelidonis sinu in prouinciam profectus esset, Veneris nomine quaesisse uideatur? accipite aliam in minore pecunia non minus impudentem calumniam.

EXPLANATIO

BENEFICIO Q. Metelli & ideo Q. Caecilius Dio uocabatur. Et infra: Cn. Pompeij Theodorus, Cn. Pompeij beneficio cuius Romanus. Et lib. IV. Diodorus qui appellabatur, Q. Lutatius Diodorus dicitur, quia Q. Lutatij Catuli beneficio cuius Romanus a L. Sulla factus erat. Hi autem omnes Romana cognomina non sumebant, sed tantum praenomina, & nomina, cognominis autem loco uetus nomen retinebant, ut Dio, Theodorus, Diodorus. HS VNDECIES & scutatorum triginta tria

ta tria millia. *VESTISQ. stragulae* & nomine uestis aulaca, tapetia, & omnino quidquid sterni posset, comprehendebatur. *NISI forte* & dixi iam, saepe hoc ad negandum pertinere. neque hic significat, quadruplatores ad fretum uenisse, ut cum Verre de Dionis hereditate loquerentur, sed ab iis Verrem, cum ad urbem esset, audiuisse. *C. SACERDOTE praetore*. & Siciliensi. *QUADRUPLATORES* & qui accusarent spe lucri, quae bonorum damnati quarta pars erat. *AD FRETVM* & qui praesto ei fuerunt non ad fretum, sed ad urbem cum esset. *VENERI Erycinae esse multatum*. & deberi Erycinae Veneri hereditatem illam. *APPONIT* & malitiose, ut lib. III. Apponitur Venuleius quidam. Lib. V. Apponitur his tamen accusator. *QVI Erycinum montem obtinebat*. & is erat Q. Caecilius Niger, qui propterea, ut in Diuin. legitur, Agonidis, libertae Veneris Erycinae, bona uendidit; quasi Veneris essent. *HVNC hominem* & Dionis filium. *NAEVIVS Turpio*, & lib. V. Apponitur his tamen Naeuius Turpio quidam, qui C. Sacerdote praetore iniuriarum damnatus est, homo bene appositus ad illius audaciam: quem iste in decumis, in rebus capitalibus, in omni calumnia praecursorem habere solebat, & emissarium. *VENERI* & ad quam, nisi statuas in foro potuisset, hereditas illa pertinebat. *ABSOLVIT*, & argute. condemnat Verres Dionem: sed hereditatem illam ad se transfert, Veneri nihil tribuit; ut eum Veneri absoluisse, sibi condemnasse uideretur. *QVID ego nunc hic Sex. Pompeij Chlori testimonium recitem*? & modus amplificandi, ut infra: *Quid ego istius in iure dicendo libidinem demonstrum*? Lib. I. *Quid ego nunc in altera actione Dolabellae spiritus, quid huius lacrymas, & concursionem proferam*? *QVI causam egit Dionis*, & apud Verrem in Sicilia. *VIRTVTIS causa* & beneficio Sex. Pompeii: a quo praenomen, & nomen accepit: cum ipse Chlorus esset. *L. CALENI* & Fufiae gentis. *QVI TVM in Macedonia fuit*, & M. Terentius Lucullus, L. Luculli frater, Macedoniae praefuit, & ex ea triumphauit. in Pisonem, Appianus, Florus, Eutropius, Orosius. *D. DIONE* & a Dione. *LEGIS exceptio*. & quae patronos reorum testimonio liberat.

O R A T I O

SOSIPVS, & Epicrates fratres sunt Agyrinenses. horum pater ab hinc duos & xx annos est mortuus. in cuius testamento quodam loco, si commissum quid esset, multa erat Veneri. ipsos xx annos, cum tot interea praetores, tot quaestores, tot calumniatores in prouincia fuissent, hereditas ab his Veneris nomine petita non est. causam Verres cognoscit: per Volcatium pecuniam accepit, fere ad HS c c c c millia ab duobus fratribus. multorum testimonium audistis antea: uicerunt Agyrinenses fratres, ita, ut egenes inanesq. discederent. At enim ad Verrem pecunia ista non peruenit. quae est ista defensio? utrum, asseueratur in hoc, an tentatur: mihi enim noua res est. Verres calumniatores apponebat: Verres adesse iubebat: Verres cognoscebat: Verres iudicabat: pecuniae maximae dabantur: qui dabant, causas obtinebant: tu mihi ita defendas. Non est ista Verri numerata pecunia? adiuro te: mei quoque testes idem dicunt: Volcatio dicunt sese dedisse. quae uis erat Volcatio tanta, ut HS c c c c millia duobus hominibus auferret? ecquis Volcatio, si sua sponte uenisset, unam libellam dedisset? ueniat nunc, experiatur: testis recipiet nemo. at ego amplius dico. HS quadringentis accepisse te arguo contra leges: nego, tibi ipsi ullum nummum esse numeratum: sed cum ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata pecuniae dabantur, non erat quaerendum cuius in manu numerarentur, sed cuius iniuria cogeren- tur. comites illi tui delecti, manus erant tuae: praefecti, scribae, medici, accensi, barspices, praecones, manus erant tuae: ut quisque te maxime cognitione, affinitate, necessitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur. cohors tota illa tua, quae plus mali Siciliae dedit, quam si centum cohortes fugiuorum fuissent, tua manus sine controuersia fuit. quidquid ab horum quopiam captum est, id non modo tibi datum, sed in tua manu numeratum iudicari necesse est. nam si hanc defensionem probabit, Non accepit

ipse: licet omnia de pecunijs repetundis iudicia tollatis: nemo unquam tam reus, tam nocens adduceretur, qui ista defensione non possit uti. etenim cum Verres utatur, quis erit unquam posthac reus tam perditus, qui non ad Q. Mucij innocentiam referatur, si cum isto conferatur? neque nunc tam mihi isti Verrem defendere uidentur, quam in Verre defensionis tentare rationem. qua de re, iudices, uobis magnopere prouidendum est. pertinet hoc ad summam reip. & ad existimationem ordinis, salutemq. sociorum. si enim innocentes existimari uolumus; non solum nos abstinentes, sed etiam nostros comites praestare debemus. primum omnium, opera danda est, ut eos nobiscum ducamus, qui nostrae famae, capitique consulant: deinde, si in hominibus eligendis nos spes amicitiae sefellerit, ut uindicemus, missos faciamus; semper ita uiuamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur. Africani est hoc, hominis liberalissimi, ueruntamen ea liberalitas est probanda, quae sine periculo existimationis est: ut in illo fuit. cum ab eo quidam uetus affectator ex numero amicorum non impetraret, ut se praefectum in Africam duceret, & id ferret moleste: Noli, inquit, mirari, si tu a me hoc non impetras: ego iam pridem ab eo, cui meam existimationem caram fore arbitror, peto, ut mecum praefectus proficiscatur, & adhuc impetrare non possum. Etenim re uera multo magis est petendum ab hominibus, si salui esse uolumus, ut eant nobiscum in prouinciam, quam hoc illis in beneficij loco deferendum. sed tu, cum & tuos amicos in prouinciam, quasi in praedam, inuitabas; ac cum illis, ac per eos praedabare; & eos in concione anulis aureis donabas: non statuebas, tibi non solum de te, sed etiam de illorum factis rationem esse reddendam? Cum hos sibi quaestus constituisset magnos, atque uberes ex ijs causis, quas ipse instituerat in consilio, hoc est cum sua cohorte, cognoscere; tum infinitum genus inuenerat ad innumerabilem pecuniam corripendam.

EXPLANATIO

VENERIUS homo, & qui amoribus delectaretur. iocatur & in sententia, & iterato Veneris nomine. sic infra, & lib. V. **SI COMMISSVM** quid esset, & si quid heredes, contra quam scriptum esset in testamento, commisissent. **IPSO** XX annos & integros XX annos: ut in ep. ad Coelium: Ego, cum Athenis decem ipsos dies fuisset, proficiscebatur inde pr. non Quint. **COCC MILLIA** & scutorum duodecim millia. **VICERVNT** & causam obtinuerunt, absoluti sunt. **QVAE** vis & quae potestas. **VENISSET**, & in Siciliam. **VENIAT nunc**: & pro, eat nunc. **VNAM** libellam & unum assem, nam libella, & as idem ualebant, idest sestertij nummi quartam partem: sed libella ex argento, as ex aere cudebatur. Similiter in ea pro Quintio, Alsem sese negat daturum. **CENTVM** cohortes & iocatur in cohorte militari, & cohorte praetoria. **FUGITIVORVM** & utitur hoc exemplo, quia fugitui, Athenione duce, multis Siciliam malis affecerant: de quibus M. Aquilius triumphauit. Cicero, Appianus, alii. **Q. MUCII** & qui Asiam innocentissime rexit, in Diuin. **DEFENSIONIS** & quae ad omnes reos pertineat, nam, si haec defensio probatur in Verre, omnes absoluentur. **NON SOLVM** nos abstantes, sed etiam nostros comites praestare debemus. & Idem praecipit Q. fratri: Circumspiciendum diligenter, ut in hac custodia provinciae non te unum, sed omnes ministros imperii tui sociis, ciuibus, & reip. praestare uideare. **OPERA tanta danda est**, & similitudo, quae est inter, Tanta, &, Danda, fortasse Tanta huc induxit, uerbum minime necessarium. **CAPITIO**, & salutis, & incolumitati. **AFRICANI** & cum nihil additur, de minore semper intelligendum. **LIBERALISSIMI**: & maxime ad gratificandum, commodandumq. propensi: nam Liberalitas generale uocabulum est, nec ad largitionem tantum pertinet. **VERVM TAMEN**, & notam hic appono subdistinctionis, hoc sensu: Dicebat Africanus, propensus ille quidem uel maxime ad liberalitatem, uerumtamen, (subaudi, dicebat) Ea liberalitas est probanda, quae sine periculo existimationis est, nam Africani sententia incipit in, Ea liberalitas, non in, Verumtamen. Est autem usitatus loquendi modus, ut lib. I. Qua potestate iste permissa, ut ex C. Fannio, & ex Q. Tadio cognouimus, uerumtamen cum esset omnibus in rebus. **PRAELECTVM** & equestrium turmarum. **PETENDVM** & beneficii loco. **SI SALVI esse uolumus**, & si nostrae famae, capitique consultum uolumus. **ANVEIS aureis** & scribam Verris significat, de quo lib. I.

ORATIO

DVBIVM nemini est, quin omnes omnium pecuniae positae sint in eorum potestate, qui iudicia dant, & eorum, qui iudicant, quin nemo nostrum possit aedes suas, nemo fundum, nemo bona patria obtinere, si, cum haec a quopiam uestrum petita sunt, praetor improbus, cui nemo intercedere possit, det quem uelit iudicem, iudex nequam, & leuis, quod praetor iusserit, iudicet. si uero illud quoque accedet, ut praetor in ea uerba iudicium det, ut uel Octavius Balbus iudex, homo & iuris, & officij peritissimus, non possit aliter iudicare: sit eiusmodi: **L. OCTAVIVS. IVDIX ESTO. SI. PARET. FVNDVM. CAPE NATEM. QVO. DE. AGITVR. EX. IURE. EVM. P. SERVILII. ESSE. NEQVE IS. FVNDVS. Q. CATVLO. RESTITVTVR. non** necesse erit L. Octauius iudici, cogere P. Seruilium, Catulo fundum restituere, aut condemnare eum, quem non oporteat: eiusdem modi totum ius praetorium, eiusdem modi omnis res iudiciaria fuit in Sicilia per triennium Verre praetore. **Decreta eiusmodi. SI. NON. ACCIPIT. QVOD. TE. DEBERE. DICIS. ACCVSES. SI. PETIT. DVCAS. C. Fuscium duci iussit petitorum, L. Suetium, L. Racilium. Iudicia huiusmodi. QVI. CIVES. R. ERANT. SICVLI. ESSENT. TVM. SI. EORVM LEGIBVS. DARI. OPORTERE. QVI. SICVLI. SI. CIVES. R. ESSENT. Verum, ut totum genus complectamini iudiciorum, prius iura Siculorum, deinde istius, instituta cognoscite. Siculi hoc iure**

sunt, ut, quod ciuis cum ciue agat, domi certet suis legibus; quod Siculus cum Siculo, non eiusdem ciuitatis, ut de eo praetor iudices ex P. Rupily decreto, quod is de decem legatorum sententia statuit, quam leges Siculi Rupiliam uocant, sortiatur. quod priuatus a populo petit, aut populus a priuato, senatus ex aliqua ciuitate, qui iudicet, datur, cum alternae ciuitates reiectae sunt. quod ciuis Romanus a Siculo petit, Siculus iudex datur. quod Siculus a ciue Romano, ciuis R. datur. ceterarum rerum selecti iudices ex ciuium R. conuentu proponi solent: inter aratores, & decumanos lege frumentaria, quam Hieronicam appellant, iudicia fiunt. haec omnia isto praetore non modo perturbata, sed plane & Siculis, & ciuibus R. erepta sunt: primum suae leges. quod ciuis cum ciue ageret, aut eum iudicem, quem commodum erat, praeconem, haruspicem, medicum suum dabat: aut, si legibus erat iudicium constitutum, & ad ciuem suum iudicem uenerant, libere ciui iudicare non licebat. edictum enim hominis cognoscite: quo edicto omnia iudicia redegerat in suam potestatem: Si quis perperam iudicasset, se cogniturum: cum cognosset, animaduersurum. idque cum faciebat, nemo dubitat, quin, cum iudex alium de suo iudicio putet indicaturum, seq. in eo capitis periculum aditurum, uoluntatem spectet eius, quem statim de capite suo putet indicaturum. selecti e conuentu, aut propositi ex negotiatoribus iudices, nulli. haec copia, quam dico, iudicum, cohors non Q. Scaeuolae, qui tamen de cohorte sua dare non solebat, sed C. Ver-

ris. cuiusmodi cohortem putatis hoc principe fuisse? si-
 ceni uidetis edictum. **SI QUID PERPERAM. IV**
DICARIT. SENATVS. eum quoque ostendam, si
 quando sit datus, coactus istius, quod non senserit, iu-
 dicasse. ex lege Rupilia sortitio nulla, nisi cum nihil in-
 tererat istius. lege Hieronica iudicia constituta pluri-
 marum controuersiarum sublata uno nomine omnia.
 de conuentu, ac negotiatoribus nulli iudices: quantam
 potestatem habuerit, uidetis: quas res gesserit, cogno-
 scite.

EXPLANATIO

QVI iudicia dant, ij praetores erant, qui indices, iurisq. formulam dabant: iudicabant uero iu-
 dices. qua de re supra diximus. **INTERCEDERE** § solus enim erat praetor in Sicilia. nam Ro-
 mae, praeter tribunos pl. alter praetor, cuius iurisdicatio erat inter peregrinos, poterat intercedere:
 intercessit L. Piso, de quo lib. I. L. Piso multos codices impleuit earum rerum, in quibus ita interces-
 sit, quod iste aliter, atque ut edixerat, decreuisset. **SIT eiusmodi:** § uerbi gratia: iudicij formula sit
 eiusmodi. **SI PARET,** § pro, Si apparet. sic enim, ut ait Festus, loquebantur in formulis. de quo
 supra. **RESTITUTVR:** § subaudiur: Octaui Seruiliium condemna. nam hoc Theophilus addit hu-
 iusmodi formulis. **NON necesse erit** § hoc pendet ex eo: Si uero illud quoque accedet. alij, deesse
 aliquid, sine causa existimarunt. **COGERE** § id enim uerba formulae praetoris iubent. **AUT conde-**
mnare eum, quem non oporteat § § Q. Catulum, quem condemnare non oporteat ex formula praetoris, id
 iubentis, non ut Catulus, uerum ut Seruilius condemnaretur. Alterutrum igitur necessario peccabit
 Octauius iudex. aut Seruiliium iniuste condemnabit, quia formulam sequetur: aut Catulum contra
 quam oporteat, quia discedet a formula. Bipartita sententia: quam qui non animaduertent, Et,
 pro, Aut, legendum putauerunt. **EVM,** § Seruiliium. cur enim condemnetur, si fundus ille iure eius
 est, non Q. Catuli? Vtritur exemplis iudicum praesentium. nam & P. Seruilius Iauricus, & Q. Luta-
 tius Catulus, uterque consularis, in Verris causa iudicabant. lib. I. & IV. **SI NON accipit,** § iubet a
 debitore tantum accipere creditorem, non quantum sibi deberi probet, sed quantum debitor ipse dicat:
 si non accipit, accusari a debitore. **ACCUSES** § ipsum creditorem. **SI PETIT,** § plus, quam te de-
 bere fatearis. **DUCAS.** § in uincula. Eodem sensu infra: Quisquis erat ductus senator Syracusanus
 ab Heraclio, duci iubebat: itaque permulti ducti sunt. Retulit hoc uerbum ex XII tabulis Gellius
 lib. XX. cap. 1. Cicero autem pro Flacco: Vtrum in clarissimis est ciuibus is, quem, iudicatum hic,
 duxit Hermippus? Et paullo post: Cum iudicatum non faceret, addictus Hermippo, & ab hoc du-
 ctus est. Idem lib. II. de orat. Apud Naeuum uidetur esse misericors ille, qui iudicatum duci uidet,
 percunctatur ita: Quanti addictus? mille nummum. Nihil addo: ducas, licet. Terentius in Phorm.
 Mihi sciunt nihil esse. Dices: ducent damnatum domum. Alere nolunt hominem edacem. Liuius
 lib. II. Ductum se ab creditore non in seruitium, sed in ergastulum, & carnificinam esse. Idem: Cen-
 turionem, nobilem militaribus factis, iudicatum pecuniae, cum duci uidisset, medio foro, cum cater-
 ua sua accurrit. Et paullo post: Si ciuem, commilitonemq. meum in seruitutem, aut uincula duci
 uideam. Et aliquanto post: An placeret, senore circumuentam plebem, ni potius, quam fortem, cre-
 ditum soluat, corpus in neruum, ac supplicia dare? & gregatim quotidie de foro addictos duci? & re-
 pleri uinctis nobiles domos? & ubicumque patricius habiter, ibi carcerem priuatum esse? **QVI CI-**
UES Romani erant, § subaudi, iudices dabantur: cum dari Siculos oporteret; ut meliore condicione
 reus esset. id paullo post planius ostenditur. nam hic sententiam breuitas obscurat. **SI SICULI essent,** §
 rei. **EORVM legibus** § Siculorum. **DARI** § iudicia. **QVI Siculi,** § similiter hic subaudiendum, ij
 iudices dabantur: cum Romanos dari oporteret. **SI CIVES Romani essent.** § rei. **DECEM legato-**
rum § quos senatus miserat ad Siciliam in prouinciae formam redigendam, idest, qui iura eis, legesq.
 darent. **REIECTAE** § una a petitore, altera ab eo, unde petitur. **QVAM Hieronicam appellant,** § tu-
 lerat eam Hiero rex aequissimus, Rupilius praetor postea confirmauit, de decumis frumenti, deq. con-
 trouersis, quae inter aratores, & decumanos orientur. **SVAE leges.** § Verri sua libido pro lege
 erat. **QVOD ciuis** § pro, in eo, quod ciuis cum ciue ageret. **QVEM commodum erat,** § quem ei pla-
 cebat. Eodem sensu paullo post: Quinque iudices, quos ei commodum fuit, dedit. Dictum supra
 hoc de genere loquendi. **PRAECONEM, haruspicem, medicum suum** § praekonem Valerium, haruspi-
 cem Volusianum, medicum Artemidorum. lib. III. **ALIVM** § ipsum Verrem. **CIVIS cum ciue** §
 Siculus cum Siculo. **LEGIBVS** § refertur ad illud, Domi certet suis legibus. **E CONVENTV,** § ci-
 uium Romanorum. **PROPOSITI ex negotiatoribus iudices,** § inter aratores, & decumanos. infra:
 De conuentu, ac negotiatoribus nulli iudices. **HAEC copia, quam dico, iudicum,** § iudices a praetore
 dati, cum iudicium legibus non erat constitutum. nam si legibus: non dabantur a praetore de cohort-
 e, sed iis tamen libere iudicare non licebat propter edictum, in quo erat: Si quis perperam iudicari-
 cognoscam: cum cognouero, animaduertam. **NON Q. Scaenolae,** § saepe Q. Mucium Scaeno-
 lam opponit Verri: quod ille praetor Asiam, hic Siciliam ita rexit, ut nihil dissimilius. **DE CO-**
HORTE sua § quae erat optima. **SENATVS** § ex aliqua ciuitate, ut lex Rupilia iubebat. Integra sen-
 tentia est: Si quid perperam iudicari senatus, cognoscam: cum cognouero, animaduertam. Id enim
 supra dixit, infra uero: Tu, qui institueras in eos animaduertere, qui perperam iudicassent. **SORTI-**
tio nulla, § dabat enim ipse iudices de sua cohorte. **NISI CVM nihil intererat istius:** § nisi cum lucri
 nihil

nihil sperabat. tunc enim, Rupiliam legem obseruans, rem forti committebat. VNO nomine omnia; singula non perpendit Verres, neque aliud ab alio, ut iustum a minus iusto, distinxit, sed uno omnia nomine nullo discrimine rescidit.

O R A T I O

HERACLIUS est, Hieronis filius, Syracusanus, homo in primis domi suae nobilis; & ante hunc praetorem uel pecuniosissimus Syracusanorum, nunc nulla alia calamitate, nisi istius auaritia, atque iniuria, pauperrimus. huic hereditas facile ad HS tricies uenit testamento propinqui sui Heracli: plena domus caelati argenti optimi, multaeq. stragulae uestis, pretiosissimorumq. mancipiorum. quibus in rebus istius cupiditates, & insanias quis ignorat: erat in sermone res, magnam Heraclio pecuniam uenisse, non solum Heraclium diuitem, sed ornatum suppellectili, argento, ueste, mancipijs futurum. audit haec etiam Verres: & primo, illo suo leuiore artificio Heraclium aggredi conatur, ut eum roget inspicienda, quae non reddat: deinde a quibusdam Syracusanis admonetur. hi autem quidam erant affines istius, quorum uxores iste numquam alienas existimauit, Cleomenes, & Aescbrius: qui quantum apud istum, & quam turpi de causa potuerint, ex reliquis criminibus intelligetis. hi, ut dico, hominem admonent, rem esse praeclearam, refertam omnibus rebus: ipsum autem Heraclium hominem esse maiorem natu, non promptissimum; & eum, praeter Marcellos, patronum, quem iure suo adire, aut appellare posset, habere neminem: esse in eo testamento, quo ille heres esset, scriptum, ut statuas in palaestra deberet ponere. faciemus, ut palaestritae negent ex testamento esse postas: petant hereditatem quod eam palaestrae commissam esse dicant, placuit ratio Verri: nam hoc animo prouidebat; cum tanta hereditas in controuersiam uenisset, iudicioq. peteretur, fieri non posse, ut sine praeda ipse discederet. approbat consilium: auctor est, ut quamprimum agere incipiant, hominemq. id aetatis minime litigiosum quantum multo uisissime adorianur. Scribitur Heraclio dica: primo mirantur omnes improbitatem calumniae: deinde, qui istum nosset, partim suspicabantur, partim plane uidebant adiectum esse oculum hereditati. interea dies aduenit, quo die sese ex instituto, ac lege Rupilia dicas sortituram Syracusis iste edixerat. paratus ad hanc dicam sortiendam uenerat. tum eum docet Heraclius non posse eo die sortiri, quod lex Rupilia uetaret diebus xxx sortiri dicam, quibus scripta esset. dies xxx nondum fuerant. sperabat Heraclius, si illum diem effugisset, ante alteram sortitionem Q. Arrium, quem prouincia tum maxime exspectabat, successurum. iste omnibus iudicijs diem distulit, & eam diem constituit, ut hanc Heraclij dicam sortiri post dies xxx ex lege posset. postea quam ea dies uenit, iste incipit simulare se uelle sortiri. Heraclius cum aduocatis adit, & postulat, ut sibi cum palaestritis, hoc est cum populo Syracusano, aequo iure disceptare liceat. aduersarij postulant, ut in eam rem iudices dentur ex ijs ciuitatibus, quae in id forum conuenirent, electi qui Verri uiderentur: Heraclius contra, ut iudices lege Rupilia dentur, ut ab institutis superiorum, ab auctoritate senatus, ab iure omnium Siculorum ne rece-

datur. Quid ego istius in iure dicendo libidinem demonstrarem? quis uestrum non ex urbana iurisdictione cognouit? quis umquam, isto praetore, Chelidone uita, lege agere potuit? non istum, ut non neminem, prouinciam corruptit: idem fuit, qui Romae. Cum id, quod omnes intelligebant, diceret Heraclius, ius esse certum Siciliae, inter se quo iure certarent; legem esse Rupiliam, quam praetor Rupilius ex S. C. de decem legatorum sententia dedisset; hoc omnes semper in Sicilia consules praetoresq. seruasse: negauit se iudices e lege Rupilia sortiturum: quinque iudices, quos modum ipsi fuit, dedit. Quid huic homini facias? quod supplicium dignum libidini eius inuenies? Praescriptum tibi cum esset homo deterrime, & impudentissime, quemadmodum inter Siculos iudices daret; cum imperatoris populi R. auctoritas, legatorum decem, summorum hominum, dignitas S. C. intercederet; cuius consulto P. Rupilius praetor ex legatorum sententia leges in Sicilia constituerat; cum omnes ante praetores Rupiliae leges in ceteris rebus, & in iudicijs maxime obseruassent: tu ausus es pro nihilo praetura praeda tot res sanctissimas ducere? tibi nulla lex fuit? nulla religio? nullus existimationis pudor? nullus iudicij metus? nullius apud te grauis auctoritas? nullum exemplum, quod sequi uelles? Verum, ut institui dicere, quinque iudicibus nulla lege, nullo instituto, nulla religione, nulla sorte, ex libidine istius datis, non qui causam cognoscerent, fed qui, quod imperatum esset, iudicarent; eo die nihil actum est; adesse iubentur postridie. Heraclius interea, cum omnes insidias a praetore fortunis suis fieri uideret, capit consilium de amicorum, & propinquorum sententia, non adesse ad iudicium: itaque Syracusis illa nocte profugit. iste postero die mane, cum multo maturius, quam umquam antea, surrexisset, iudices citari iubet: ubi comperit Heraclium non adesse, cogere incipit eos, ut absentem Heraclium condemnarent. illi eum commonefaciunt, ut, si ei uideatur, utatur instituto suo, nec cogat ante horam decimam de absente secundum praesentem iudicare. impetrant. interea sane perturbatus & ipse, & eius amici, & consiliarij, moleste ferre coeperunt, Heraclium profugisse. putabant absentis damnationem, praesertim tanta pecuniae, multo inuidiosiore fore, quam si praesens damnatus esset. eo accedebat: quod iudices e lege Rupilia dati non erant, multo etiam rem turpiorem, & iniquiorem uisum iri intelligebant. itaque, hoc dum corrigere uult, apertior eius cupiditas, improbitasq. facta est. nam illis quinque iudicibus uti sese negat: iubet id, quod initio e lege Rupilia fieri oportuerat, citari Heraclium, & eos, qui dicam scripserant: atq. iudices e lege Rupilia uelle sortiri. quod ab eo pridie, cum multis lacrymis eum oraret, atque obsecraret Heraclius, impetrare non poterat, id ei postera die uenit in mentem, lege Rupilia sortiri dicas oportere. educit ex urna tres ijs, ut absentem Heraclium condemnent, imperat: itaque condemnant.

EXPLA-

EXPLANATIO

ANTE hunc praetorem vel pecuniosissimus Syracusanorum, & desit autem Verre praetore pecuniosissimus esse. sic in Diuin. Quae mulier ante hunc quaestorem copiosa plane, & locuples fuit. **INSANIAM** & insanire est uehementer cupere. Infra: Haec iste ad insaniam concupierat. Et lib. IV. Venio nunc ad istius, quemadmodum ipse appellat, studium; ut amici eius, morbum, & insaniam; ut Siculi, latrocinium. Ibidem: Omnium auarissimorum insanias explet. **TRICIES** & scutorum non-genta millia. **AFFINES** & Verri propter uxores coniuncti. infra. **NUMQVAM alienas** & usus est tamquam suis. **NON promptissimum**, & satis hebetem, quem circumueniri, pro rudi eius ingenio, magni negotii non esset. Hic loquendi modus minuere uituperationem uidetur, nec tamen parum uituperat: sic laudationem, nec tamen parum laudat: ut in Diuin. Sociorum querimoniae delatae ad hominem non inertissimum. **COMMISAM esse** & commissa dicitur hereditas, quae ad alium heredem ex testamenti condicione deuoluitur. de quo lib. I. diximus. **RATIO** & consilium, & modus agendi cum Heraclio. **SCRIBITVR Heraclio dica**, & defertur Heraclii nomen: uocatur Heraclius in iudicium. Terentius in Phorm. Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam. Ibidem: En unquam iniuriarum audisti mihi scriptam dicam? Et infra: Sexcenta perinde potius scribito iam mihi dicas. Sic, Impingere dicam, idem dixit ibidem. **DICAS sortiturum** & dicas, pro iudices, hic accipio. nam infra: Negauit se iudices e lege Rupilia sortiturum. **OMNIBVS iudicij** & ne de uno Heraclio cogitare uideretur. **HOC EST cum populo Syracusano**, & palaestra enim populi est. & hoc addit, ut excludat Verrem iudicandi potestate. dictum enim supra: Siculi hoc iure sunt, ut, quod ciuis cum ciue agat, domi certet suis legibus. **AEQVO iure** & suis legibus. **IN ID forum** & Syracusanum. **VT IUDICES e lege Rupilia denuur**: & non Verri arbitrato. **QV ID ego istius in iure dicendo libidinem demonstrarem?** & amplificandi locus cum indignatione, quem saepe usurpat Cicero in transitu sententiae, ut paullo ante: Quid ego nunc hic Sex. Pompeij Chlorigi testimonium recitem? et lib. I. Quid ego nunc in altera actione Cn. Dolabellae spiritus, quid huius lacrymas, & concursiones proferam? **LEGE agere** & suum ius lege persequi, iudicio experiri. **PR AETOR Rupilius** & P. Rupilius consul anno urbis DCXXI fugitiuos, quorum dux Euanus erat, deuicit: deinde ex S. C. de decem legatorum sententia leges in Sicilia constituit. Praetor igitur accipe pro proconsul: nec defunt exempla. **CONSULES, praetoresq.** & qui post consulatum, praeturamq. Siciliae praefuerant. **NEGAVIT se iudices e lege Rupilia sortiturum**: & nolle se dixit iudices sortiri, sed facturum id, quod fecit. dedit enim, quos uoluit. **QV OS commodum ipsi fuit**, & quos ei libuit. **IMPERATORIS populi Romani** & P. Rupilij. infra: Qui habet imperium a populo Romano, auctoritatem legum dandarum a senatu. **S. C. intercederet**, & non est, impediret, sed, in te esset: ut ad Lentulum: De his rebus pridie, quam haec scripsi, senatus auctoritas grauissima intercesserat: cui cum Cato, & Caninius intercessissent, tamen est perscripta. Et ad Senatum: Cum uestra auctoritas intercessisset, ut ego regem tuerer. Intercedit igitur senatus, cum significationem dat suae uoluntatis. **ANTE horam decimam** & ex horis duodecim singuli dies constabant, longioribus aestiui, breuioribus hiemales. noctium similis ratio. duodenae singularum horae, breuioribus aestiuarum, longiores hiemalium. Gellius, & alij.

ORATIO

QVAE, malum, ista fuit amentia? ecquando te rationem factorum tuorum redditurum putasti? ecquando his de rebus tales uiros audituros existimasti? petatur hereditas ea, quae nulla debetur, in praedam praetoris? interponatur nomen ciuitatis? imponatur honestae ciuitati turpissima persona calumniae? neque hoc solum, sed ita res agatur, ut ne simulatio quidem aequitatis ulla adhibeatur? nam, per deos immortales, quid interest, utrum praetor imperet, uiq. cogat aliquem de suis bonis omnibus decedere, an huiusmodi iudicium det, quo iudicio, indicta causa, fortunis omnibus eueri necesse sit? profecto enim negare non potes, te ex lege Rupilia sortiri iudicium debuisse, cum praesertim Heraclius id postularet. sin illud dices, te Heraclij uoluntate ab lege recessisse: ipse te impediens: ipse tu tua defensione implicabere. quare enim primum ille ipse adesse noluit, cum ex eo numero iudices haberet, quos postularat? deinde tu cur post illius fugam iudices alios sortitus es, si eos, qui erant

antea dati, utriusque dederas uoluntate? deinde ceteras dicas omnes illo foro M. Postumius quaestor sortitus est: hanc solum tu illo conuentu reperiere sortitus. Ergo, inquiet aliquis, donauit populo Syracusano illam hereditatem. Primum, si id confiteri uelim, tamen istum condemnatis necesse est. neque enim permissum est, ut impune nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. uerum ex ista reperietis hereditate ita istum praedatum, ut per pauca occulte fecerit; populum quidem Syracusanum in maximam inuidiam sua infamia, alieno praemio peruenisse; paucos Syracusanos, eos, qui se nunc publice laudationis causa uenisse dicunt, & tunc participes praedae fuisse, & nunc non ad istius laudationem, sed ad communem litium aestimationem uenisse. Postea quam damnatus est abfens; non solum illius hereditatis, de qua ambigebatur, quae erat HS tricies, sed omnium bonorum paternorum ipsius Heraclij, quae non minor erat pecunia, palaestrae Syracusanorum, hoc est Syracusanis, possessio

sessio traditur. Quae est ista praectura? eripis hereditatem, quae uenerat a propinquo, uenerat testamento, uenerat legibus: quae bona is, qui testamentum fecit, huic Heraclio ante aliquando, quam est mortuus, omnia utenda, ac possidenda tradiderat: cuius hereditatis, cum ille aliquando ante te praetorem esset mortuus, controuersia fuerat nulla, mentionem fecerat nemo. Verum esto, eripe hereditatem propinquis, da palaestritis: praedare in bonis alienis nomine ciuitatis: euertere leges, testamenta, uoluntates mortuorum, iura uiuorum: num etiam patrijs Heraclium bonis exturbare oportuit? qui simul ac profugit; quam impudenter, quam palam, quam acerbe, dii immortales, illa bona direpta sunt; quam illa res calamitosa Heraclio, quae sua uera Verri, turpis Syracusanis, miseranda omnibus uidebatur. nam illud quidem statim curatur, ut, quidquid caelati argenti fuit in illis bonis, ad istum deferatur; quidquid Corinthiorum uasorum, stragulae uestis. haec, nemo dubitabat, quin non modo ex illa domo capta, & oppressa, uerum ex tota prouincia ad istum comportari necesse esset. mancipia, quae uoluit, abduxit: alia diuisit: auctio facta est. in qua cohors istius inuicta dominata est. Verum illud est praeclearum. Syracusani, qui praesuerant his Heraclij bonis uerbo redigendis, re dispartendis, reddebant eorum negotiorum rationem in senatu: dicebant, scyphorum paria complura, hydrias argenteas, pretiosam uestem stragulam, multa mancipia pretiosa Verri data esse dicebant, quantum cuique eius iussu nummorum esset datum. gementem Syracusani, sed tamen patiebantur, repente recitatur, uno nomine HS CCL millia iussu praetoris data. at maxime clamor omnium, non modo optimi cuiusque, neque eorum, quibus indignum semper uisum erat, bona priuati, populi nomine, per summam iniuriam erepta: uerum etiam ipsi illi aucto-

res iniuriae, & ex aliqua particula socij praedae, ac rapinarum, clamare coeperunt, sibi ut haberet hereditatem. tantus in curia clamor factus est, ut populus concurreret. res ab omni conuentu cognita, celeriter domum nunciatur. homo inimicus ijs, qui recitassent, hostis omnibus, qui acclamassent, exarsit iracundia, ac stomacho; uerum tamen fuit tum sui dissimilis. nostris os hominis: nostris audaciam: tamen tum rumore populi, & clamore, & furto manifesto grandis pecuniae perturbatus est. ubi se collegit, uocat ad se Syracusanos: quia non posset negare, ab illis pecuniam datam; non quaesuit procul alicunde, (neque enim probaret) sed proximum paene alterum filium, quem illam pecuniam diceret abstulisse, ostendit se reddere coacturum, qui postea quam id audiuit; habuit dignitatis, & aetatis, & nobilitatis suae rationem: uerba apud senatum fecit: docuit, ad se nihil pertinere: de isto id, quod uidebant, neque ille quidem obscure, locutus est: itaque illi Syracusani statim postea statuerunt: & is, ubi primum potuit, istum reliquit, de prouinciaq. discessit. & tamen aiunt eum queri solere non numquam, se miserum, quod non fuit, sed suorum comitum peccatis, & criminibus prematur. triennium prouinciam obtinuit: gener electus adolescens unum annum tecum fuit: sodales, uiri fortes, legati tui primo anno te reliquerunt: unus legatus P. Tadius, qui erat reliquus, non ita multum tecum fuit; qui si semper una fuisset, tamen summa cura tuae, tum multo etiam magis suae famae peperisset. quid est, quod tu alios accuses? quid est, quomobrem putes te tuam culpam non modo deriuare in aliquem, sed communicare cum aliquo posse? Numerantur illa HS ducenta quinquaginta Syracusanis. ea quemadmodum ad istum postea per pseudotyron reuertantur, tabulis uobis, & testibus, indices, planum faciam.

EXPLANATIO

QVAE, malum, ista fuit amenia? } apostrophe ad reum post narrationem, nota exemplis. **C**RIUITATIS? } Syracusanae. induxit enim Verres, ut palaestritas haereditatem illam, tamquam palaestrae commissam, peterent. **I**nfra: Praedare in bonis alienis nomine ciuitatis. **A**B LEGE recessisse: } non sortitum esse iudices ex lege Rupilia. **Q**UOS postularat? } ut tu fortasse finges. nam, si postulauit, cur adesse noluit? **D**ICUNT, } quod falsum est. **I**LLO foro } Syracusano, cui quaestor unus praetor, alter Lilybaetano. **C**OMMUNE } inter eos, & ceteros Siculos. nam de omnibus praedatus erat Verres. **L**ITIVM } quae, damnato Verre, aestimabuntur. **T**URPIS Syracusanis, } quorum nomine praedatus est Verres. **D**OMINATA est. } emit quae uoluit, & quanti uoluit, nemine contra licitante. **C**CL millia } scutatorum septem millia, quingentos. **P**ECUNIAM datam; } cohorti suae. (**N**EOYE enim probaret) } quia non alienis, sed suis pecuniam illam a Syracusanis dari iusserat. **P**ROXIMUM } qui assiduus apud eum erat. hoc opponitur ad, Procul. **P**AENE alterum filium, } generum, de quo infra. **P**ECCATIS, & criminibus } grauiora sunt crimina, quam peccata. **P**ER pseudotyron } aperte domo Verri exierunt, occulte in eandem domum, quasi per auerfas fores, reuerterunt.

ORATIO

EX hac iniquitate istius, & improbitate, iudices, quod praeda ex illis bonis ad multos Syracusanos, inuito populo senatue Syracusano, uenerat, etiam illa sunt, quae per Theomnastum, & Aeschionem, & Dionysodorum, & Cleomenem, inuicissima ciuitate, facta sunt: primum, ut urbs tota spoliaretur: qua de re alius mihi locus ad dicendum est constitutus: ut

omnia signa iste per eos homines, quos nominauit, omne ebur ex aedibus sacris, omnes undique tabulas pictas, deorum denique simulacra, quae uellet, auferret: deinde, ut in curia Syracusis, quem locum illi Bulentium uocant, honestissimo loco, & apud illos clarissimo, sub illius ipsius M. Marcelli, qui cum Syracusanis locum eum eripere belli, ac uictoriae lege posset, conseruauit,

conseruauit, & reddidit, statua ex aere facta, ibi in-
auratam illi, & alteram filio statuam posuerunt; ut,
dum istius hominis memoria maneret, senatus Syracu-
sanus sine lacrymis, & gemitu in curia esse non posset.
per eosdem istius iniuriarum, furtorum, uxorumq. so-
cios, istius imperio, Syracusis Marcella tolluntur,
maximo gemitu, luctuq. ciuitatis: quem illi diem fe-
stum cum recentibus beneficijs M. Marcelli debitum
reddabant, tum generi, nomini, familiae Marcellor-
um maxima uoluntate tribuebant. Mithridates in
Asia, cum eam prouinciam totam occupasset, Mu-
cia non sustulit, hostis, & hostis in ceteris rebus nimis
ferus, & immanis, tamen honorem hominis, deorum
religione consecratum, uiolare noluit. tu Syracusanos
pauum diem festu Marcellis impertiri uetisti, per quos
illi adepti sunt, ut ceteros dies festos agere possent. at
uero praeclarum diem reposuisti, Verrea ut agerent, &
ut ad eum diem, quae sacris epulisq. opus essent, in
complures annos locarentur. Sed iam in tanta istius im-
pudentia remittendum aliquid uidetur, ne omnia con-
tendamus, ne omnia cum dolore agere uideamur. nam
me dies, uox, latera deficiant, si hoc nunc uociferari
uelim, quam miserum indignumq. sit, istius nomine
apud eos diem festum esse, qui sese istius opera suaditus
extinctos esse arbitrentur. o Verrea praeclara, quod qua
si accessisti, quo non attuleris tecum istum diem. ete-
nim quam tu domum, quam urbem adisti, quod sanum
denique, quod non euersum, atque extersum relique-
ris? quare appellentur sane ista Verrea, quae non ex
nomine, sed ex moribus, naturaq. tua constituta es-
se uideantur. Quam facile serpat iniuria, & peccandi
consuetudo, quam non facile reprimatur, uidete, iudi-
ces. Bidis opidum est, tenue sane, non longe a Syra-
cusis. huius longe primus ciuitatis est Epicrates qui-
dam. huic hereditas HS quingentorum millium uene-
rat a muliere quadam propinqua, atque ita propinqua,
ut, ea etiam si intestata esset mortua, Epicratem Bidi-
norum legibus heredem esse oporteret. recens Syracu-
sana erat illares, quam ante demonstrari, de Heraclio
Syracusano; qui bona non perdidisset, nisi ei uenisset
hereditas. huic quoque Epicrati uenerat, ut dixi, he-
reditas. cogitare coeperunt eius inimici, nihilo minus
eodem praetore hunc euertere bonis posse, quo Heraclius
esset euerfus. rem occulte instituunt, ad Verrem per
eius interpretes deferunt: ita causa componitur, ut
atom palaestritae. Bidenses peterent ab Epicrate he-
reditatem: quemadmodum palaestritae Syracusani ab
Heraclio petissent. numquam uos praetorem tam palae-
stricum uisistis. uerum ita palaestritas defendebat,
ut ab illis ipse unctior discederet. qui statim cum prae-
sensisset, iubet cuidam suorum amicorum numerari H-S
LXXX. res occultari satis non posse. per quendam eo-
rum, qui interfuerant, sit Epicrates certior. primo ne-
gligere, & contemnere coepit, quod causa prorsus,
quod dubitari posset, nihil habebat. deinde cum de He-
raclio cogitaret, & istius libidinem nosset: commodis-
simum putauit esse, de prouincia clam abire: itaq. se-
dit: profectus est Rhegium. quod ubi auditum est, aestiua
re illi, qui dederant pecuniam; putare nihil agi posse
absente Epicrati. nam Heraclius tamen affuerat, cum
primum dati sunt iudices: de hoc, qui, ante quam in-
tus aditum esset, ante quam denique mentio controuer-
siae facta esset, discessisset, putabant nihil agi posse. bo-

mines Rhegium proficiscuntur: Epicratem conueniunt:
demonstrant id, quod ille sciebat, se HS LXXX dedisse:
rogant eum, ut id, quod ab ipsis abisset pecuniae, cu-
ret; ab sese caueat, quemadmodum uelit: de illa here-
ditate cum Epicrate neminem esse acturum. Epicrates
homines multis uerbis male a se acceptos dimisit. re-
deunt ille Rhegio Syracusas: queri cum multis,
ita ut sit, incipiunt, sese HS LXXX nummum frustra de-
disse. res percerebunt, in ore, atque sermone omnium
coepit esse. Verres refert illam suam Syracusanam: ait
sese uelle de illis H-S LXXX cognoscere: aduocat mul-
tos; dicunt Bidini Volcatio se dedisse: illud non ad-
dunt, iussu istius. Volcatium uocat: pecuniam referrit
imperat. Volcatius animo aequissimo nummos affert,
qui nihil amitteret: reddit inspectantibus multis: Bidi-
ni nummos auferunt. Dicit aliquis: quid ergo in hoc
Verrem reprehendis? qui non modo ipse fur non est,
sed in alium quidem passus est esse. attendit: iam intel-
ligetis hanc pecuniam, qua uia modo uisa est exire ab
isto, eadem semita reuertisse. quid enim debuit prae-
tor? cum consilio re cognita, cum comperisset suum
comitem, iuris, decreti, iudicij corrumpendi causa,
qua in re ipsius praetoris caput, existimatioq. agere-
tur, pecuniam accepisse, Bidinos autem contra prae-
toris famam, ac fortunas dedisse; non & in eum,
qui accepisset, animaduertisse, & in eos, qui dedis-
sent? tu, qui insitueras in eos animaduertere, qui per-
peram iudicassent; quod saepe per imprudentiam sit;
hos patieris impune discedere, qui ob tuam decretum,
ob tuum iudicium pecuniam aut dandam, aut accipien-
dam putarant? Volcatius idem apud te postea fuit,
eques R. tanta accepta ignominia. nam quid est tur-
pius ingenio, quid minus libero dignum, quam in con-
uentu maximo cogi a magistratu furtum reddere? qui se
eo animo esset; quo non modo eques R. sed quiuis liber
debet esse; adspicere te postea non potuisset: inimicus
hostis esset, tanta contumelia accepta; nisi tecum col-
luisset, & tuae potius existimationi seruisset, quam
suae. qui quam tibi amicus non modo tum fuerit, quam
diu tecum in prouincia fuit, uerum etiam nunc sit, cum
iam a ceteris amicis sis relictus; & tu intelligis, & nos
existimare possumus. An hoc solum argumentum est,
nihil isto imprudente factum, quod Volcatius ei non suc-
censuit? quod iste nec in Volcatium, nec in Bidinos
animaduertit? est magnum argumentum, uerum illud
maximum; quod illis ipsis Bidinis, quibus iratus esse
debit. ut a quibus comperit, quod iure agere cum Epi-
crate nihil possent, etiam si adesset, iccirco suum decre-
tum pecunia esse tentatum; his, inquam, ipsis non mo-
do illam hereditatem, quae Epicrati uenerat, sed, ut in
Heraclio Syracusano, item in hoc, paullo etiam atro-
cius, quod Epicrates appellatus omnino non erat, bo-
na patria, fortunasq. eius Bidinis tradidit. ostendit
enim nouo modo, si quis quid ab absente peteret, se
auditurur: adeunt Bidini: petunt hereditatem: pro-
curatores postulant, ut se ad leges suas reijciat, aut ex
lege Rupilia dicam scribi iubeat. aduersarij non aude-
bant contradicere: exitus nullus reperiebatur. insinu-
lant, hominem fraudandi causa discessisse: postulant,
ut bona possidere liceat. debebat Epicrates ullum num-
mum nemini. amici, si quis quid peteret, iudicio secum
agi passuros, indicatum solui satisfaturos esse dicebant.
cum omnia consilia frigerent, ammonitu istius insimula-

ve coeperunt, Epicratem litteras publicas corrupisse: a qua suspitione ille aberat plurimum. actionem eius rei postulant amici recusare, ne quod nouum iudicium, ne qua ipsius cognitio illo absente de existimatione eius constitueretur: & simul idem illud postulare non desistebant, ut se ad leges suas reijceret. iste, amplam occasionem calumniae nactus, ubi uidet esse aliquid, quod amici absentem Epicratem nollent defendere; asseuerat se eius rei in primis actionem esse daturum. cum omnes perspicerent ad istum non modo illos num-

mos, qui per simulationem ab isto exierant, reuertisse, sed multo etiam plures cum postea nummos abstulissent: amici Epicratem defendere destiterunt. iste Epicratis bona Bidini hereditaria accessit ipsius antiqua H-S quindicies pecunia. Vtrum res ab initio ita ducta est, an ad extremum ita perducta? an ita parua est pecunia? an is homo Verres, ut haec, quae dixi, gratis facta esse uideantur? hic nunc de miseria Siculorum, iudices, audite.

EXPLANATIO

ALIVS locus § lib. IV. de signis. MARCELLEA § dies festus, ad honorem M. Marcelli a Syracusanis institutus. FAMILIAE § plures enim familiae ex uno Claudio genere, Marcellorum, Pulchrorum, Neronum: ut ex Cornelio, Scipiones, Sullae, Cinnac, Dolabellae, alij: ex Aemilio, Mamerthinus, Barbula, Paullus, Lepidus, Papius, Scaurus, alij. MVCTIA § festum diem Q. Mucij Scaeuolae, qui Asiae, summa innocentiae laude, praefuerat. VNCTOR § maiore lucro. Iocatur: quia palaestritae ungebantur. NVMERARI § a palaestritis, maiorem praedam ex hereditate expectantibus. CVIDAM § a quo deinde ad Verrem ipsum peruenirent. SYRACVSANAM § malitiam, qua usus erat in reddenda Syracusanis pecunia, quae data erat eius iussu quibus ipse uoluerat, sicuti data erant Volcatio ex Bidini Epicratis bonis HS LXXX millia, quae Volcatium Bidinis iussit reddere, ut a se ipso infamiam auerteret. INSTITVERAS § decreueras: ut ep. ad Lentulum: Quod instituit referre de religione, & saepe iam retulit, ab eo deduci non potest. QVI perperam iudicassent, § Verris edictum significat, de quo supra: Si quis perperam iudicasset, se cogniturum; cum cognosset, animaduersurum. Et ibidem, proxime: Si quid perperam iudicarit senatus. IDEM § qui tuo iussu in conuentu maximo furtum reddere coactus erat. OB TVVM decretum, ob tuum iudicium § ut secundum eos decerneres, & iudicares. DANDAM, § dederunt Bidini, accepti Volcatius. LIBERO § uel si ingenium non esset. hominum enim tria genera, serui, liberi, ingenui. TECVM collussisset, § ei tecum conuenisset de reddenda pecunia, ut infamia te cum ignominia sua liberaret. A QUIBUS § non, A quibus comperit, sed, A quibus decretum suum pecunia tentatum comperit. APPELLATVS omnino non erat, § quia statim te cognita, fugit: cum Heraclio praesenti scripta dica esset. PROCVRATORES § absentis Epicratis. AD LEGES SUAS § ut Bidinus cum Bidinis aequo iure disceptaret. alioqui recitabant. PER simulationem § Volcatij nomine. AB ISTO exierant, § nam, etsi Volcatius reddidit, ab isto tamen exierunt. QVINDECIES § scutorum quadraginta quinque millia. AN AD extremum ita perducta est? § utrum arte & malitia usus est Verres in re ab ipso initio ducenda, an uero non ab initio arte usus est, sed ad extremum ita rem perduxit? Dubitat: ut uideatur utrumque credere, improbe & callide rem cum ab initio ductam, tum ad extremum esse perductam, lucri scilicet maioris gratia. Probatum hic sensus ea ratione, quae sequitur, quia nec ita parua pecunia sit, nec is homo Verres, ut haec ab eo gratis esse facta uideantur.

ORATIO

ET Heraclius ille Syracusanus, & hic Bidinus Epicrates expulsis bonis omnibus Romam uenerunt: sordidati, maxima barba, & capillo Romae biennium prope fuerunt. cum L. Metellus in prouinciam profectus est, tum isti bene commendati cum Metello una proficiscuntur. Metellus, simul ac uenit Syracusas, utrumque rescindit, & de Epicrate, & de Heraclio in utriusque bonis nihil erat, quod restitui posset, nisi quod moueri loco non poterat. fecerat haec egregie primo aduentu Metellus, ut omnes ipsius iniurias, quas modo posset, rescinderet, & irritas faceret. Heraclium restitui iusserat: non restituebatur: quisquis erat ductus senator Syracusanus ab Heraclio, duci iubebat: itaque permulti ducti sunt. Epicrates quidem continuo restitutus est. alia iudicia Lilybaei, alia Agraganti, alia Panhormi restituta sunt. census, qui isto praetore sunt habiti, non seruaturum se Metellus ostenderat: decumas, quas iste contra legem Hieronicam

uendiderat, sese uenditurum Hieronica lege dixerat. omnia erant Metelli eiusmodi, ut non tam suam praeturam gerere, quam ipsius praeturam retexere uideretur. simul atque ego in Siciliam ueni, mutatus est. uenerat ad eum illo biduo Laetilius quidam, homo non alienus a litteris: itaque eo iste tabellario semper usus est: is epistolas complures attulerat, in his unam domo, quae totum immutarat hominem. repente coepit dicere, se omnia Verris causa uelle, sibi cum eo amicitiam, cognationemque esse. mirabantur omnes. hoc etiam tum denique in mentem uenisse, postea quam tam multis eum factis, decretisque iugulasset. erant, qui putarent Laetilium legatum a Verre uenisse, qui gratiam, amicitiam, cognationemque commemoraret. ex illo tempore a ciuitatibus laudationem petere, testes non solum deterrere uerbis, sed etiam ui retinere coepit. quod nisi ego meo aduentu illius conatus aliquantulum representassem, & apud Siculos non Metelli, sed Glabronis litteris,

litteris, ac lege pugnassem; tam multos huc euocare non potuissem. uerum, quod institui dicere, miseras cognoscite Siculorum. Heraclius ille, & Epicrates longe mihi obuiam cum suis omnibus processerunt: uenienti Syracusas egerunt gratias flentes: Romam cedere mecum cupierunt. quod erant mihi opida complura etiam reliqua, quae adire uellem; constitui cum

hominibus, quo die mihi Messanae praefecto essent. eo mihi nuncium miserunt, se a praetore retineri. quibus ego testimonium denuncians, quorum nomina edidi Metello, cupidissimi ueniendi, maximis iniurijs affecti, adhuc non uenerunt. hoc iure sunt socij, ut ijs ne deplorare quidem de suis incommodis liceat.

EXPLANATIO

RESTITVI *in* inferat: § in sua bona, decreto senatus Syracufani. *infra*: Heraclio Syracufano tuos illos palaestritas bona restituere iussit. *NON restituebatur*. § non esse statim in sua bona restitutum Heraclium, uerba illa, quae subiunguntur, satis ostendunt, Epicrates quidem continuo restitutus est. itaque non uideo, cur pro, Non, alij reponendum putauerint, *VI*: quod sententiae, nisi fallor, aduersatur. *DICTVS* § in uincula. quod ita interpretor ex huius uerbi consuetudine. nam supra est: Si petit, ducas. *C. Fuscium duci iussit* petitorum. *RESTITUTA sunt*. § in integrum, contra quam Verres decreuerat. *NON alienus a litteris* § ergo litteratus. sed iocus est ex ambiguo: nam tabellarij litteras ferunt. *QUOD nisi ego* § Quod, pro Sed, ut lib. I. Quod uos oblitos esse non arbitror, quae multitudo, qui ordo ad Pisonis sellam isto praetore solitus sit conuenire. Et lib. IV. Quod in intellexi, multum apud illos recentes nuncios, multum tabulas non commendaticias, sed tributarias uanifese. *GLABRIONIS litteris*, § qui scripserat, ut testimonia denunciare, & euocare Romam, quos uellem, mihi liceret.

ORATIO

IAM Heraclij Centuripini, optimi, nobilissimiq. adolescentis, testimonium audistis. a quo H-S c millia per calumniam, malitiamq. petita sunt. iste, poenis, compromissisq. interpositis, H-S ccc extorquenda curauit: quodq. iudicium secundum Heraclium de compromissis factum erat, quod ciuis Centuripinus inter duos ciues iudicasset, id irritum iussit esse, eumq. iudicem falsum iudicasse indicauit: in senatu ne esset: locus, commodisq. publicis uti uetuit: si quis eum pulsasset, edixit sese iudicium iniuriarum non daturum: quidquid ab eo peteretur, iudicem de sua cohorte daturum, ipsi autem nullius actionem rei sese daturum. quae istius auctoritas tantum ualuit, ut neque illum pulsaret quisquam, cum praetor in prouincia sua uerbo permitteret,

re hortaretur; neque quisquam ab eo quidquam peteret, cum iste calumniae licentiam sua auctoritate praebuisset. ignominia autem illa grauis tam diu in illo homine fuit, quam diu iste in prouincia mansit. Hoc iniecto metu iudicibus, nouo more, nullo exemplo, eam rem putatis esse in Sicilia, nisi ad nutum istius, iudicatam & utrum id solum uideatur esse actum, quod est tamen actum, ut Heraclio pecunia eriperetur, an etiam illud, in quo praeda erat maxima, ut nomine iudiciorum, omnium bona, atque fortunae in istius unius essent potestate? Iam uero in rerum capitalium quaestionibus quid ego unquamque rem colligam, & causam? ex multis similibus ea sumam, quae maxime improbitate excellere uidebuntur.

EXPLANATIO

CMILLIA § scutorum tria millia. *COMPROMISSIS* § pecunia soluenda, nisi iudicis arbitrio staretur. *CCC* § millia, subaudi. quod erat triplum eius pecuniae, quae per calumniam ab Heraclio petita erat. *IUDICASSET*, § ex lege Rupilia. supra: Quod ciuis cum ciue agat, domi certet suis legibus. *IN ILLO homine* § in illo iudice. *NOMINE iudiciorum*, § quia, metu iudicibus iniecto, nulla res, nisi ad nutum istius, iudicabatur.

ORATIO

SOPATER quidam fuit Haliciensis, homo domi suae cum primis locuples atque honestus. is ab inimicis suis apud C. Sacerdotem praetorem rei capitalis cum accusatus esset, facile eo iudicio est liberatus. huic eidem Sopatro idem inimici ad C. Verrem, cum is Sacerdoti successisset, eiusdem rei nomen detulerunt. res Sopatro facilis uidebatur, & quod erat innocens, & quod Sacerdotis indicium improbare istum ausurum non arbitrabatur. citatur reus: causa agitur Syracu-

sis: crimina tractantur ab accusatore, ea, quae erant antea non solum defensione, uerum etiam iudicio disoluta. causam Sopatri defendebat Q. Minucius, eques R. in primis splendidus, atque honestus, uobisque, iudices, non ignotus. nihil erat in causa, quod metuendum, aut omnino quod dubitandum uideretur. interea istius libertus, & accensus idem Timarchides, qui est, id quod ex plurimis testibus priore actione didicistis, rerum huiusmodi omnium transactor, & ad-

X 2 nister,

nister, ad Sopatrum uenit: monet hominem, ne nimis iudicio Sacerdotis, & causae confidat: accusatores, inimicosq. eius habere in animo pecuniam praetori dare: praetorem tamen ob salutem malte accipere; & simul malle, si fieri posset, rem iudicatam non rescindere. Sopater, cum hoc illi improvisum, atque inopinatum accidisset, commotus est sane; neque in praesentia, Timarchidi quid responderet, habuit, nisi, se consideraturum, quid sibi de ea re esset faciendum: & simul ostendit, se in summa difficultate esse nummaria. post ad amicos retulit. qui cum ei fuissent auctores redi mendae salutis, ad Timarchidem uenit: expositis suis difficultatibus, hominem ad HS LXXX. perducit, eamq. ei pecuniam numerat. postea quam ad causam dicendam uentum est; tum uero sine metu, sine cura omnes erant, qui Sopatrum defendebant: crimen nullum erat, res iudicata: Verres nummos acceperat. quis posset dubitare, quidnam esset futurum? res illo die non peroratur: dimittitur iudicium. iterum ad Sopatrum Timarchides uenit: ait accusatores eius multo maiorem pecuniam praetori polliceri, quam quantam hic dedisset: proinde, si sciret, uideret, quid sibi esset faciendum. homo, quamquam erat & Siculus, & reus, hoc est & iure iniquo, & tempore aduerso, ferre tamen, atque audire diutius Timarchidem non potuit. facite, inquit, quod uobis libet: daturus non sum amplius. idemq. hoc amicis eius, & defensoribus uidebatur, atque eo etiam magis; quod iste, quoquo modo se in ea quaestione praebebat, tamen in consilio habebat homines honestos & euentu Syracusano, qui Sacerdotis quoque in consilio fuerant, tunc, cum esset idem hic Sopater absolutus. hoc rationis habebant, facere eos nullo modo posse, ut eodem crimine, iisdem testibus Sopatrum condemnarent iisdem homines, qui antea absoluisent. itaque hac una spe ad iudicium uenitur. quo postea quam uentum est; cum in consilium frequentes conuenissent iisdem, qui solebant; & hac una spe tota defensio Sopatri niteretur, consilij frequentia, & dignitate; & quod erant, ut dixi, iisdem, qui antea Sopatrum eodem illo crimine liberarant: cognoscite hominis apertam, ac non modo non ratione, sed ne dissimulatione quidem tectam improbitatem, & audaciam. M. Petillium, equitem R. quem habet in consilio, iubet operam dare, quod rei priuatae iudex esset. Petillius recusabat, quod suos amicos, quos sibi in consilio esse uellet, ipse Verres retineret. iste, homo liberalis, negat, se quemquam retinere eorum, qui Petillio uellent adesse: itaque discedunt omnes: nam ceteri quoque impe-

trant, ne retineantur: qui se uelle dicebant alterutri eorum, qui tum illud iudicium habebant, adesse. itaque iste solus cum sua cohorte nequissima relinquitur. non dubitabat Minucius, qui Sopatrum defendebat, quin iste, quoniam consilium dimisisset, illo die rem illam quaesiturus non esset, cum repente iubetur dicere. respondet, ad quos? ad me, inquit; si tibi idoneus uideor, qui de homine Siculo, ac Graeculo iudicem idoneus es, inquit: sed peruellem adessent ij, qui assuerant antea, causamq. cognorant. dic, inquit: illi adesse non possunt. nam hercule, inquit Minucius, me quoque Petillius, ut sibi in consilio adessem, rogauit: & simul a subfellijs abire coepit. iste iratus hominem uerbis uehementioribus prosequitur; atque ei grauius etiam minari coepit, quod in se tantum crimen inuidiamq. constarit. Minucius, qui Syracusis sic negotiaretur, ut sui iuris dignitatisq. meminisset; & qui sciret, se ita in prouincia rem augere oportere, ut ne quid de libertate deperderet; homini, quae uisa sunt, & quae tempus illud tulit, & causa, respondit: causam sese, dimisso atque ablegato consilio, defensurum negauit: itaque a subfellijs discessit: idemq. hoc praeter Siculos ceteri Sopatri amici, aduocatiq. fecerunt. iste, quamquam est incredibili importunitate, & audacia, tamen subito solus desistit perimuit, & conturbatus est. quid ageret, quo se uerteret, nesciebat. si dimisisset eo tempore quaestionem; post, illis adhibitis, quos ablegarat, absolutum iri Sopatrum uidebat. sin autem hominem miserum, atque innocentem condemnasset, cum ipse praetor sine consilio, reus autem sine patrono, atque aduocatis fuisset; iudiciumq. C. Sacerdotis rescidisset: inuidiam se sustinere non posse tantam arbitrabatur: itaque aestuabat dubitatione: uersabat se in utramque partem non solum mente, uerum etiam corpore: ut omnes, qui aderant, intelligere possent, in animo eius metum, cupiditatemq. pugnare. erat hominum conuentus maximus, summum silentium, summa expectatio, quoniam esset eius cupiditas eruptura. crebro dimittebat se accensus ad aurem Timarchides. tum iste aliquando, age dic, inquit. Sopatrus implorare hominum, atque deum fidem, ut cum consilio cognosceret. tum repente iste testes citari iubet. dicit unus, & alter breuiter: nihil interrogatur. praeco, dixit se pronunciat. iste, quasi metueret, ne Petillius, priuato illo iudicio transacto, aut dilato, cum ceteris in consilium reuerneretur, ita properans de sella exsiluit; hominem innocetem, a Sacerdote absolutum, indicta causa, de sententia scribae, medici, haruspiciq. condemnauit.

EXPLANATIO

OPERAM dare, & curare iudicium illud, cui praeesset. DIC, inquit. & age causam Sopatri. NAM Herculez affirmantis est, Nam, non, ut alibi, probantis. sic lib. I. Nam mehercule, inquit, sic agamus. PRAETER Siculos & qui metu Verres discedere non sunt ausi. ceteri Sopatri amici, atque aduocati, Romani uidentur fuisse. AGE dic, inquit. Sopatrum appellat. nam patronus eius Minucius discesserat. CUM consilio & cum toto consilio. nam patronus eius Minucius discesserat, scribam, medicum, haruspicem. VNVS, & alter breuiter: & non multi dicunt, sed unus, & alter: neque multis uerbis, sed breuiter: neque de more interrogati, sed ipsi sua sponte, tamquam corrupti. DIXISS& peroratum esse causam. DE SELLA exsiluit; & ut cum sua cohorte Sopatrum condemnaret.

ORATIO

O R A T I O

RETINETE, retinete hominem in ciuitate, iudices: parcite, & conseruate, ut sit qui uobis cum res iudicet, qui in senatu sine ulla cupiditate de bello, & pace sententiam ferat. tametsi minus id quidem nobis, minus populo R. laborandum est, qualis istius in senatu sententia futura sit. quae enim eius auctoritas erit? quando iste sententiam dicere audebit, aut poterit: quando autem homo tanta luxuria, atque desidia, nisi Februario mense, adspirabit in curiam uerū ueniat sane, decernat bellum Cretenfisibus: liberet Byzantios: regem appellet Ptolemaeum: quae uult Hortensius, omnia dicat, & sentiat. minus haec ad nos, minus ad uitae nostrae discrimen, minus ad fortunarum nostrarū periculū pertinent. illud, illud est capitale, illud est formidolosum, illud optimo cuique metuendum, quod iste, ex hoc iudicio si aliqua ui se eriperit, in iudiciis sit necesse est, sententiam de capite ciuis R. ferat, sit in eius exercitu signifer, qui imperium iudiciorum tenere uult. hoc populus R. recusat, hoc ferre non potest; clamat: permittitq. uobis, ut, si istis hominibus delestemini, si ex hoc genere splendorum ordini, atque ornamentum curiae consistere uelitis, habeatis sane uobis istum senatorem, istum de uobis iudicem, si uultis, habeatis. de se homines, si qui extra istum ordinem sunt, quibus ne reiciundi quidem amplius quam trium iudicum, praeclarae leges Corneliae faciunt potestatem, hunc hominem, tam crudelem, tam sceleratum, tam nefarium nolunt iudicare. etenim si illud est tam flagitiosum, quod mihi omnium rerum turpissimum, maximeq. nefarium uidetur, ob rem iudicandam pecuniam accipere, pretio habere addictam fidem, & religionem: quanto illud flagitiosius, improbius, indignius, eum, a quo pecuniam ob absolendum accepertis, condemnare, ut ne praedonum quidem praetor in fide retinenda consuetudinem conseruaret? scelus est, accipere ab reo: quanto magis, ab accusatore? quanto etiam sceleratius, ab utroque? fidem cum proposuisses uenalem in prouincia, ualuit apud te plus is, qui pecuniam maiorem dedit. concedo, forsitan aliquis aliquando eiusmodi quippiam fecerit. cum uero fidem, ac religionem tuam alteri addictam, pecunia accepta, habueris, post eandem aduersarijs tradideris maiore pecunia: utrumque falles? & trades, cui

uoles? & ei, quem sefelleris, ne pecuniam quidem reddes? Quem mihi tu Bulbum? quem Stalenum? quod umquam huiusmodi monstrum, aut prodigium audiimus, aut uidimus, qui cum reo transigat, post cum accusatore decidat; honestos homines, qui causam norint, ableget, consilioq. dimittat; ipse solus reum absolutum, a quo pecuniam acceperit, condemnet, pecuniamq. non reddat? Hunc hominem iudicum numero habebimus? hic alteram decuriam senatoriam iudex obtinebit? hic de capite libero iudicabit? huic iudicialis tabula committetur? quam iste non modo ce-ra, uerum etiam sanguine, si uisum erit, notabit. quid enim horum se negat fecisse? illud uidelicet unum, quod necesse est, pecuniam accepisse. quid ni iste neget? at eques R. qui Sopratrum defendit, qui omnibus eius consilijs, rebusq. interfuit, Q. Minucius iuratus dicit pecuniam datam; iuratus dicit Timarchidem dixisse, maiorem ab accusatoribus pecuniam dari. dicent hoc Siculi omnes, dicent omnes Halicienses, dicit etiam praetextatus Sopatri filius: qui ab isto, homine crudelissimo, patre innocentissimo, pecuniaq. patria priuatus est. Verum, si de pecunia testibus planum face-re non possem, illud negare posses, aut nunc negabis, te, consilio tuo dimisso, uiris primarijs, qui in consilio C. Sacerdotis fuerant, tibi que esse solebant, remotis, de re iudicata indicasse? teq. eum, quem C. Sacerdos, adhibito consilio, causa cognita, absoluisset, eundem, remoto consilio, causa incognita, condemnasse? cum haec confessus eris, quae in foro pala-m Syracusis, in ore, atque oculis prouinciae gesta sunt; negato sane, si uoles, pecuniam accepisse: re-peries, credo, aliquem, qui, cum haec, quae palam gesta sunt, uideat, quaerat quid tu occulte egeris, aut qui dubitet, utrum malit meis testibus, an tuis defen-soribus credere. Dixi iam antea, me non omnia istius, quae in hoc genere essent, enumeraturum, sed electu-rum ea, quae maxime excellerent. accipite nunc aliud eius facinus nobile, & multis locis saepe commemoratum, & eiusmodi, ut in uno omnia maleficia inesse uideantur. attendite enim diligenter: inuenietis id faci-nus natum a cupiditate, autum per stuprum, crudeli-tate perfectum, atque conclusum.

E X P L A N A T I O

NISI Februario mense, & cum sententias nec de bello, nec de pace dici necesse est. legationes enim audiuntur. itaque tantum eo mense homo luxuria, desidiaq. perditus in senatum ueniet. CRE-TENSIBVS & male animatis erga populum Romanum, utpote qui Mithridatem quoque, cum Roma-nis bellum gerentem, iuuissent. cum his bellum gessit, uictisq. triumphauit, & Cretici cognomen ac-cipit, Q. Metellus, qui hoc anno consul erat designatus. LIBERET Byzantios: & ut suis legibus utan-tur, uectigalesq. populo Romano non sint. hoc postea P. Clodius tribunus pl. Pilone & Gabinio cos. le-gis sua liberauit. in orat. de prouincijs conf. Te imperatore infelicissimo, & taeterrimo, Caesonine Cal-uenti, ciuitas libera, & proximis suis beneficijs a senatu, & a populo Romano liberata, sic spoliata, at-que nudata est, ut, nisi C. Virgilius legatus interuenisset, unum signum Byzantij ex maximo numero nullum haberent. REGEM appellet Ptolemaeum: & Alexandrinum: erat enim & Cyprius rex alter Ptolemaeus, huius frater. Videtur hic esse Ptolemaeus ille, de quo Suetonius his uerbis: Conciliato populi fauore, tentauit per partem tribunorum, ut sibi Aegyptus prouincia plebiscito daretur, nactus

extraordi-

extraordinarii imperii occasionem, quod Alexandrini regem suum, socium, atque amicum a senatu appellatum, expulerant. Hic igitur Ptolemaeus, qui, Cicerone aedile designato, nondum a senatu rex appellatus erat, honorem societatis & amicitiae populi Romani ante Caesarem aedilem obtinuit, auctore Suetonio. Cum Ptolemaeo autem patre Cleopatre non ante Caesarem aedilem, sed post aliquot annos, ipso consule, societas facta est: ut lib. III. bel. ci. ipse scripsit. *NECESSÉ EST*, & cum senator sit. *QUI IMPERIUM IUDICIORUM TENERE VULT*, & Hortensium designat: cuius uoluntatem ita sequetur iudex Verres; ut in senatu. dictum est enim: *Quae uult Hortensius, omnia dicat, & sentiat. ISTVM ORDINEM* & senatorium. *DE SE HOMINES, SI QUI EXTRA ORDINEM SUNT*, & hoc significat. Populus Romanus permittit nobis, ut iudicem Verrem senatorem habeatis, si quis ex uobis in iudicium uocabitur: sed, si quis de populo, qui senator non sit, reus fiet; is certe, cum tres tantum iudices ex lege Cornelia liceat reijcere, in ijs ipsis tribus maxime Verrem, ut crudelem, ut sceleratum, ut nefarium, reiciet. *AMPLIUS*, *quam trium iudicum*, & in eo senatorum existimationi Sulla consuluit. bene enim de illo ordine sentire uisus est, cum tres tantum reijciendi potestatem fecit. nam, si permisisset, ut reici plures possent, multos reperiri senatores improbos iudicare uisus esset. *PRAECLARAE LEGES CORNELIAE* & Praeclarae primum, quia iudicia nobis tradiderunt: (gratiam iudicum aucepatur) deinde, quia non amplius, quam trium iudicum, reijciendi potestatem fecit. *TAM CRUDELEM TAM SCELERATUM, TAM NEFARIUM* & mira uis oratoris. cum ait, Crudelem, uitium Verri unum notat: cum, Sceleratum, multa: scelus enim late patet, & in multis criminibus est: cum Nefarium, ita turpia, ut accedere nihil possit. Nefarius est enim, de quo ne fari quidem licet. Quibus in omnibus mediocritatem excludit, addita particula, *TAM. ET ENIM SI ILLUD EST TAM FLAGITIOSUM*, & hoc ornamenti genere, quod mire ualet ad exaggerandum, nusquam copiosius, quam in ea pro Quinctio, usus est. Miserum est, inquit, exturbari fortunis omnibus: miserius est, iniuria. acerbum est, ab aliquo circumueniri: acerbius, a propinquo. calamitosum est, bonis eueri: calamitosius, cum dedecore. funestum est, a forte atque honesto uiro iugulari: funestius, ab eo, cuius uox praeconio quaestu prestitit. indignum est, a pari uinci, aut superiore: indignius, ab inferiore, atque humilioris. luctuosum est, tradi alteri cum bonis: luctuosius, inimico. horribile est, causam capitis dicere: horribilius, priore loco dicere. *QUEM MIHI TU BULBUM, QUEM STALENUM* & qui cum ab Oppianico, ut absolueretur, pecuniam accepissent, cum tamen postea condemnarunt. uide pro Cluentio. *HONESTOS HOMINES* & Petillium, & reliquos de conuentu Syracusano, qui iudicare debebant. *CONDEMNET*, & Sopatrum. *CERA* & ut Hortensius, uide in Diuini.

O R A T I O

STHENIUS est, is qui nobis assidet, Thermitanus, antea multis propter summam uirtutem, summamque nobilitatem, nunc propter summam calamitatem, atque istius insignem iniuriam omnibus notus. huius hospitio Verres cum esset usus, & cum apud eum non modo Thermis saepe numero fuisset, sed etiam habitasset; domo eius omnia abstulit, quae paullo magis animum cuiuspiam, aut oculos possent commouere. etenim Sthenius ab adolescentia paullo studiosius haec comparabat, supellestem ex aere elegantiore & Deliacam, & Corinthiam, tabulas pictas, etiam argenti bene facti, prout Thermitani hominis facultates ferebant, satis. quae, cum esset in Asia adolescens, studiose, ut dixi, comparabat, non tam suae delectationis causa, quam ad imitationes aduentusque nostrorum hominum, suorum amicorum, atque hospitum. quae postea quam iste omnia abstulit, alia rogando, alia pascendo, alia sumendo; ferebat Sthenius ut poterat, tangebatur tamen animi dolore necessario; quod domum eius exornatam, atque instructam fere iam iste reddiderat nudam, atque inanem: uerum tamen dolorem suum nemini impertiebat: praetoris iniurias tacite, hospitii placide ferendas arbitrabatur. inter ea cupiditate iste illa sua nota, atque apud omnes peruulgata, cum signa quaedam pulcherrima, atque antiquissima Thermis in publico posita uidisset, adhaeruit: a Sthenio petere coepit, ut ad ea tollenda operam suam profiteretur, seq. adinuaret. Sthenius uero non solum negauit: sed etiam ostendit id fieri nullo modo posse, ut signa antiquissima, monumenta P. Africani, ex opido Thermitanorum, incolam illa ciuitate, imperioque po-

puli R. tollerentur. etenim, ut simul P. Africani quoque humanitatem cognoscatis, opidum Himeram Carthaginenses quondam ceperant, quod fuerat in primis Siciliae clarum, & ornatum. Scipio, qui hoc dignum populo R. arbitrabatur, bello confecto socios sua per nostram uictoriam recuperare; Siculis omnibus, Carthagine capta, quae potuit, restituenda curauit. Himeram deleta, quos ciues belli calamitas reliquos ferebat, in sese Thermis collocarant in eiusdem agri finibus, neque longe ab opido antiquo. hi se patrum fortunam, ac dignitatem recuperare arbitrabantur, cum illa maiorum ornamenta in eorum opido collocabantur. erant signa ex aere complura, in his mira pulchritudine ipsa Himeram, in muliebrem figuram, habitumque formata, ex opidi nomine, & fluminis. erat etiam Sthenio poetae statua, senilis, incurua, cum libro, summo, ut putant artificio facta ab eo, qui fuit Himeras, sed est, & fuit tota in Graecia summo propter ingenium honore, & nomine. haec iste ad insaniam concupierat. etiam, quod paene praetereij, capella quaedam, ea quidem mire, ut etiam nos, qui rudes harum rerum sumus, intelligere possumus, scite facta, & uenuste. haec & alia Scipio non negligenter abiecerat, ut homo intelligens Verres auferre posset, sed Thermitanis restituerat: non quo ipse hortos, aut suburbanum, aut locum omnino, ubi ea poneret, nullum haberet: sed, si domum abstulisset, non diu Scipionis appellarentur, sed eorum, ad quoscumque ipsius morte uenissent: nunc ijs locis posita sunt, ut mihi semper Scipionis fore uideantur, itaque dicantur. haec cum iste posceret; agereturque ea res in senatu. haec cum iste

mentissime

mentissime restitit, multaque, ut in primis Siculorum in dicendo copiosus est, commemoravit: urbem relinquere Thermitanos esse honestius, quam pati tolli ex urbe monumenta maiorum, spolia hospitium, beneficia clarissimi iuri, indicia societatis populi R. atque amicitiae, commoti animi sunt omnium. repertus est nemo, quin mori diceret satius esse. itaque hoc adhuc opidum Verres inuenit prope solum in orbe terrarum, inde nihil eiusmodi rerum de publico per uim, nihil occulte, nihil imperio, nihil gratia, nihil precario posset auferre. ueruntamen haece eius cupiditates exponam alio loco: nunc ad Sthenium reuertar. Itaque iste uehementer Sthenio infensus, hospitium ei renunciat, domo eius emigrat, atque ad eo exit: nam iam ante migrarat. eum autem inimicissimi Sthenij domum suam statim inuitant, ut animum eius in Sthenium inflamment, ementiendo aliquid, & criminando. hi autem erant inimici, Agathinus, homo nobilis, & Dorotheus, qui habebat in matrimonio Callidamam, Agathini eius filiam, de qua iste audierat: itaque ad generum Agathini migrare maluit. una uox intercesserat, cum iste Dorotheum sic diligebat, ut diceret omnia inter eos esse communia: Agathinum ita obseruabat, ut aliquem affinem ac propinquum. contemnere etiam signum illud Himerae iam uidebatur, quod eum multo magis figura, & lineamenta hospitae delectabant. itaque hortari homines coepit, ut aliquid Sthenio periculi crearent, criminisq. confingerent. dicebant se illi nihil habere, quod dicerent. tum iste his aperte ostendit, & confirmauit, eos, in Sthenium quidquid uellent dicerent, simul atque ad se detulissent, probaturos. ita illi non procrastinant: Sthenium statim educunt: autem ab eo litteras publicas esse corruptas. Sthenius postulat, ut secum sui ciues agant de litteris publicis corruptis, eiusq. rei legibus Thermitanorum actio sit: cum senatus populisq. R. Thermitanis, quod semper in amicitia, fideq. mansissent, urbes, agros, legesq. suas reddidisset, Publiusq. Rupilius postea leges ita Siculis ex S. C. de decem legatorum sententia dedisset, ut ciues inter se legibus suis agerent; idemq. hoc habuerit Verres ipse in edicto; ut de his omnibus causis se ad leges reijceret. iste, homo omnium aequissimus, atque a cupiditate omnium remotissimus, se cogniturum esse confirmat: paratum ad causam dicendam uenire hora octaua iubet. non erat obscurum, quid homo improbus, ac nefarius cogitaret. neque enim ipse satis occultarat, nec mulier tacere poterat. intellectum est id istum agere, ut, cum Sthenium sine ullo argumento, ac sine teste damnasset, tum homo nefarius de homine nobili, atque id aetatis, suoq. hospite uirgis supplicium crudelissime sumeret. quod cum esset perspicuum, de amicorum hospitiumq. suorum sententia Therminus Sthenius Romam profugit; hiemi studiibusq. sese committere maluit, quam non istam communem Siculorum tempestatem, calamitatemq. uitare. iste, homo certus, & diligens, ad horam octauam praesto est. Sthenium citari iubet: quem postea quam uidet non adesse, dolore ardere, atque iracundia fure re coepit, Venerios in domum Sthenij mittere, equites circum agros eius, uillasq. dimittere. itaque cum expectat quidnam sibi certi afferatur, ante horam tertiam noctis de foro non discessit. postridie mane descendit: Agathinum ad sese uocat: iubet eum de lit-

teris publicis in absentem Sthenium dicere. erat eiusmodi causa, ut ille ne sine adversario quidem apud inimicum iudicem reperire posset, quid diceret: itaque tantum uerbo posuit, Sacerdote praetore Sthenium litteras publicas corrupisse. uix ille hoc dixerat, cum iste pronunciat, Sthenium litteras publicas corrupisse uideri, & haec praeterea addidit homo Venerius nouo modo, nullo exemplo, ob eam rem HS D Veneri Erycinae de Sthenij bonis exacturum: bonaq. eius statim coepit uendere: & uendidisset, si tantulum morae fuisset, quo minus ei pecunia illa numeraretur. ea postquam numerata est, contentus hac iniquitate non fuit: palam de sella, ac tribunali pronunciat; si quis absentem Sthenium rei capitalis reum facere uellet, sese eius nomen recepturum: & simul, ut ad causam accederet, nomenq. deferret, Agathinum, nouum affinem, atque hospitem, coepit hortari. tum ille clare, omnibus audientibus, sese id non esse facturum, neque se usque eo Sthenio esse inimicum, ut eum rei capitalis affinem esse diceret. hic tum repente Pacilius quidam, homo egeus, & leuis, accedit: ait, si liceret, nomen absentis deferre se uelle. iste uero, & licere, & fieri solet, & se recepturum. itaque defertur. edicit statim, ut xal. Dec. adit Sthenius Syracusis. hic, qui Romam uenisset, satisq. feliciter anni iam aduerso tempore nauigasset, omniaq. habuisset aequiora, & placabiliora, quam animum praetoris, atque hospitii, rem ad amicos suos detulit, quae, ut erant acerba, atque indigna, sic uidebantur omnibus. itaque in senatu continuo Cn. Lentulus, & L. Gellius eos. faciunt mentionem, placere statui, si patribus conscriptis uideretur, ne absentes homines in prouincijs rei fierent rerum capitalium: causam Sthenij totam, & istius crudelitatem, & iniquitatem senatum docent. aderat in senatu Verres, pater istius: stens unumquemque senatorem rogabat, ut filio suo parceret: neque tamen multum proficiebat. erat enim summa uoluntas senatus: itaque sententiae dicebantur: cum Sthenius absens reus factus esset, de absente iudicium nullum fieri placere, & si quod esset factum, id ratum esse non placere. eo die transigi nihil potuit, quod & id temporis erat, & ille pater istius inuenerat homines, qui dicendo tempus consumerent. postea senex Verres defensores, atque hospites omnes Sthenij conuenit: rogat eos, atque orat, ne oppugnent filium suum, de Sthenio ne laborent: confirmat his, curaturum se esse, ne quid ei per filium suum noceretur: se homines certos eius rei causa in Siciliam & terra, & mari missurum. & erat spatium dierum fere triginta ante xal. Dec. quo iste, ut Syracusis Sthenius adesset, edixerat. commouentur amici Sthenij: sperant fore, ut patris litteris, nuncysq. ab incepto furore reuocetur. in senatu postea causa non agitur. ueniunt ad istum domestici nuncij, litterasq. a patre afferunt ante xal. Dec. cum isti etiam tum de Sthenio integra tota res esset: eodemq. ei tempore de eadem re litterae complures a multis eius amicis, ac necessarijs afferuntur. hic iste, qui prae cupiditate neque officij sui, neque periculi, neque pietatis, neque humanitatis rationem habuisset unquam, neque in eo quod monebatur, auctoritatem patris, nec in eo, quod rogabatur, uoluntatem anteponendam putauit libidini suae. mane xal. Dec. ut edixerat, Sthenium citari iubet. Si abs te istam rem parens tuus alicuius amici ro-

gatu,

gatu, benignitate, aut ambitione inductus petisset, gravissima tamen apud te voluntas patris esse debuisset. cum vero abs te tui capitis causa peteret, hominesque certos domo misisset, hic eo tempore ad te venissent, cum tibi in integro tota res esset: ne tum quidem te potuit si non pietatis, at salutis tuae ratio ad officium, sanitatemque reducere? Citat reum: non respondet. citat accusatorem (attendite, quaeso: videte, quantopere istius amentiae fortuna ipsa adversata sit: & simul videte, quis Sthenij causam casus adiuverit) citatus accusator M. Tacilius nescio quo casu non respondit, non affuit. si praesens Sthenius reus esset factus, si manifesto in maleficio teneretur: tamen, cum accusator

non adesset, Sthenium condemnari non oporteret, etenim, si posset reus absente accusatore damnari, non ego a Vibone veliam parvulo nauigio inter fugitivorum, ac praedonum, ac tua tela venissem: quo tempore omnis illa mea festinatio fuit, cum periculo capitis, ob eam causam, ne tu ex reis eximerere, si ego non affuissem ad diem. quod igitur erat in tuo iudicio optatissimum, me, cum citatus essem, non adesse; cur Sthenio non putasti prodesse oportere, cum eius accusator non affuisset? itaque fecit, ut exiis principio simillimus reperiretur, quem absentem reum fecerat, eum absente accusatore condemnat.

EXPLANATIO

ANTEA multis; similis illa figura lib. V. Homo, quam diu vixit, domi suae, post mortem tota Sicilia clara, & nobilis DELIACAM, & Corinthiam, & uasa significantur ex aere Deliaci, & Corinthio. Pro Roscio Am. Domus referta uasis Corinthijs, & Deliacis. AD insaniam; huius uerbi uim supra attigimus in eo loco: Quibus in rebus istius cupiditates, & insaniam quis ignorat? EXIT: & cum suppellectile direpta. IAM ante migrarat. & cum hospitis rem, contra ius hospitij, ad se transtulit, migrare, & ab eo separatim habitare uisus est, quamquam domo non exiret. VNA nox, & qua cum eius uxore concubuit. OMNIA inter eos communia: & ne uxore quidem excepta. AFFINEM; ut affinis Agathinus Dorothei, generi sui, sic Verris tamquam generi. supra. SINE ullo argumento, & nulla ratione, nulla causa: ut infra: Quid tandem habuit argumenti, aut rationis res. VENERIOS; seruos suos. STHENIVM litteras publicas corrupisse uideri, & usitatus loquendi modus, affirmatione remota, ad Att. lib. I V. Drusus, Scaurus non fecisse uidentur. HOMO Venerius: & cultor Veneris. supra: Satis ne uobis magnam pecuniam Veneris homo Veneris nomine quaesisse uideretur? ADERAT, in senatu Verres, pater istius: & qui diuisor fuerat. nam act. 1. Q. Verrem Romilia, ex optima diuisorum disciplina, patris istius discipulum. QUI dicendo tempus consumerent, & licebat enim senatori, quam diu uellet, dicere, lib. III. de leg. Nec est unquam longa oratione utendum; nisi aut expectante senatu, quod sit ambitione saepissime, cum, nullo magistratu adiuuante, tolli diem utile est; aut, &c. TUA TELA; act. 1. Cum multae mihi a C. Verre infidiae terra marique factae sint. FUGITIVORVM, & reliquam Spartaci manum significat.

ORATIO

NVNCIABATUR illi primis illis temporibus id, quod pater quoque ad eum pluribus uerbis scripserat agitatam rem esse in senatu, etiam in concione tribunum pl. de causa Sthenij M. Palicanum esse questum, postremo me ipsum apud collegium hoc tribunorum pl. cum eorum omnium edito non liceret quemquam Romae esse, qui rei capitalis condemnatus esset, egisse causam Sthenij, cum rem ita exposuissem, quemadmodum nunc apud uos, docuissemque hanc damnationem duci non oportere; tribunos pl. hoc statuisse, idque omnium sententia pronunciatum esse, non uideri Sthenium impediri edito, quo minus ei liceret Romae esse. cum haec ad istum esserentur, timuit aliquando, & conmotus est: uertit stilum in tabulis suis: quo facto causam omnem euerit suam: nihil enim sibi reliqui fecit, quod defendi aliqua ratione posset. nam, si ita defenderet, recipi nomen absentis licet, hoc fieri in provincia nulla lex uetat: mala, & improba defensione, uerum aliqua tamen uti uideretur, postremo illo desperatissimo perfugio uti posset, se imprudentem fecisse, existimasse id licere. quamquam haec perditissima defensio est, tamen aliquid dici uideretur. tollit ex tabulis id quod erat, & facit coram delatorum esse. hic uidete, in quot laqueos se induerit, quorum ex nullo se

unquam expediret. primum ipse in Sicilia saepe, & palam de loco superiore dixerat, & in sermone multis demonstrarat, licere nomen recipere absentis, se exemplo fecisse id quod fecisset. haec eum dixituisse priora actione, & Sex. Pompeius Chlorus dixit, de cuius uirtute antea commemorari; & Cn. Pompeius Theodorus, homo C. Pompeij, clarissimi uiri, iudicio plurimum maximisque in rebus probatissimus, & omnium existimatione ornatissimus; & Posides Matro Solentinus, homo summa nobilitate, existimatione, uirtute; & haec actione quam uoletis multi dicent; & qui ex isto ipso audierint, uiri primarij nostri ordinis; & alij, qui interfuerint, cum absentis nomen reciperetur, deinde Romae cum res esset acta in senatu, omnes istius amici, in his etiam pater eius, hoc defendebat licere fieri: saepe esse factum: istum, quod fecisset, aliorum exemplo; institutoque fecisse. dicit praeterea testimonium tota Sicilia: quae in communibus postulatis ciuitatum omnium consulibus edidit, rogare, atque orare patres conscriptos, ut statuerent, ne absentium nomina reciperentur. qua de re Cn. Lentulum, patrem omnium Siciliae, clarissimum adolescentem, dicere audistis: Siculos, cum se causam, quae pro his sibi in senatu agenda esset, docerent, de Sthenij calamitate questos esse,

esse, propterq. hanc iniuriam, quae Sthenio facta esset, eos statuisse, ut, quod dico, postularetur. Quae cum ita essent; tanta ne amentia praeditus, atque audacia fuisset, ut in re tam clara, tam testata, tam abs te ipso peruulgata tabulas publicas corrumpere auderes? at quemadmodum corrupisti? non ne ita, ut, omnibus nobis tacentibus, ipsae te tuae tabulae condemnare possent? Quaeso, codicem circumfer, ostende. uidetis ne totum hoc nomen, coram ubi facit delatum, esse in litura? quid fuit istic antea scriptum? quod mendum illa litura correxit? Quid a nobis, iudices, expectatis argumenta huius criminis? nihil dicimus: tabulae sunt in medio: quae se corruptas, atque interlitas esse clamant. ex istis etiam tu rebus effugere te posse confidis? cum te nos non opinione dubia, sed tuis uestigijs persequamur, quae tu in tabulis publicis expressa, ac recentia reliquisti. Is mihi etiam, Sthenium litteras publicas corrupisse, causa incognita iudicabit, qui defendere non potuerit, se ex ipsius Sthenij nomine litteras publicas non corrupisse. uidete porro aliam dementiam: uidete, ut, dum expedire sese uult, induat. Cognitorem adscribit Sthenio: quem? cognatum aliquem, aut propinquum? non: Thermitanum aliquem, honestum hominem, ac nobilem? ne id quidem: at Siculum, in quo aliquis splendor, dignitasq. esset? minime. quid igitur? ciuem R. cui hoc probari potest? cum Sthenius ciuitatis suae nobilissimus, amplissima cognatione, plurimis amicis, cum praeterea tota Sicilia multum auctoritate, & gratia posset; inuenire neminem Siculum potuit, qui pro se cognitor fieret? hoc probabis? an ipse ciuem R. maluit? cedo; cui Siculo, cum is reus fieret, ciuis Romanus cognitor factus unquam sit. omnium praetorum litteras, qui ante fuerunt, profer, explica: si unam inuenieris, ego hoc tibi, quemadmodum in tabulis scriptum habes, ita gestum esse concedam. at credo Sthenius hoc sibi amplum esse putauit, eligere e ciuium R. numero, ex amicorum, atque hospitum suorum copia, quem cognitorem daret. quem delegit? quis in tabulis scriptus est?

C. Claudius, C. filius, Palatina. non quaero, quis hic sit Claudius, quam splendidus, quam honestus, quam idoneus, propter cuius auctoritatem & dignitatem Sthenius ab omnium Siculorum consuetudine discederet, & ciuem Romanum cognitorem daret. nihil horum quaero. fortasse enim Sthenius non splendorem hominis, sed familiaritatem secutus est. quid, si omnium mortalium Sthenio nemo inimicior, quam hic C. Claudius tum semper, tum in his ipsis rebus, & temporibus fuit? si de litteris corruptis contraheretur? si contra omni ratione pugnaui: utrum potius, pro Sthenio inimicum cognitorem esse factum, an te in Sthenij periculum inimici eius nomine abusum esse credemus? ac ne quis forte dubitet, cuiusmodi totum sit negotium: tametsi iam dudum omnibus istius improbitatem perspicuam esse confido, tamen paululum publicam etiam attendite. Videtis illum subcrispo capillo, nigrum? qui eo uultu nos intuetur, ut sibi ipse peracutus esse uideatur? qui tabulas tenet? qui scribit? qui monet? qui proximus est? is est C. Clodius, qui in Sicilia sequester istius, interpres; confessor negotiorum, prope collega Timarchidis numerabatur; nunc obtinet eum locum, ut uix Apronio illi de familiaritate concedere uideatur; & qui se non Timarchidis, sed ipsius Verri collegam, & socium esse dicebat. Dubitate etiam, si potestis, quin eum iste potissimum est omni numero delegerit, cui improbam personam imponeret, quem & huic inimicissimum, & sibi amicum esse arbitraretur. hic uos dubitatis, iudices, tantam istius audaciam, tantam crudelitatem, tantam iniuriam uindicare? dubitatis exemplum iudicum illorum sequi, qui, damnato Cn. Dolabella, damnationem Philodami Opuntij resciderunt, quod is non absens reus factus esset, quae res iniquissima, & acerbissima est, sed cum ei legatio Romam a suis ciuibus esset data? quod illi iudices multo in leuiore causa statuerunt, aequitatem secuti; uos id statuere in grauisima causa, praesertim aliorum auctoritate iam confirmatum, dubitabitis?

EXPLANATIO

PALICANVM § Lolliae gentis, ingenio ad accusandum propenso: de quo ad Att. Dignus, qui Palicano, sicut facit, os ad male audiendum praebet. **DE LOCO superiore** § de tribunali. ep. ad Appium: Illud quidem scio, meos multos, & illustres, & ex superiore, & ex aequo loco sermones habitos cum tua summa laude, ad te uere potuisse deferri. **CN. Lentulum** § Marcellinum? de quo in Diuin. is enim Siciliam patronus fuit. erat hoc tempore alter Cn. Lentulus censor, sed non Marcellini cognomine: non enim a Marcellis, qui erant omnes Siciliae patroni, originem ducebat. **UT, QUOD dico, postularetur.** § ne absentium nomina reciperentur. **CORAM ubi facit delatum** § Sthenium: supra: Tollit ex tabulis id, quod erat, & facit, coram delatum esse. **VESTIGII** § lituris. **C. CLAUDIUS C. F. Palatina.** § ex Palatina tribu, non splendidus homo, non honestus, non idoneus, propter cuius auctoritatem & dignitatem Sthenius ab omnium Siculorum consuetudine discederet, & ciuem Romanum cognitorem daret. nam propter eius ignobilitatem tribus nomen est additum. qua de re diximus in ea pro Quinctio. **CONTRA uenit** § iudiciale uerbum, cuius exempla nonnulla subijciam. Phil. 2. Contra rem suam me nescio quando uenisse, questus est. Phil. 8. Negat se illi amicum esse debere: cum suo magno esset beneficio, uenisse eum contra se. **PRO Q. Roscio:** Quid tu, Saturi, qui contra hunc uenis, existimas aliter? **PRO STHENIO** § ut Sthenium iuaret: quod ab inimico non expectatur. **IN STHENII periculum** § ad Sthenium opprimendum. **ABVSVM esse** § astute, & dolo malo usum esse. **APRONIO illi** § Verri amoribus, & delicijs: ut lib. III. **DAMNATIONEM Philodami** § damnatus erat a Dolabella. **OPVNTII** § hoc addidit, ut hunc Philodamum a Lampaceno distingueret, qui & ipse damnatus quidem erat a Dolabella, sed in Asia, Neronis prouincia: ut lib. I. **NON absens reus factus esset,** § ut Sthenius. **IN GRAUISSIMA causa** § absens enim damnatus est, obiecto falso crimine, quia litteras publicas corrupisset.

Y O R A T I O

O R A T I O

AT quem hominem, C. Verres, tanta tam insigni iniuria affecisti: cuius absentis nomen recepisti quem absentem non modo sine crimine, & sine teste, uerū etiam sine accusatore damnasti? quem hominem, dii immortales: non dicam amicū tuum, quod apud homines carissimum est: non hospitem, quod sanctissimum est. nihil enim minus libenter de Sthenio commemoro: nihil aliud in eo, quod reprehendi possit, inuenio, nisi quod homo frugalissimus, atque integerrimus te hominem plenum stupri, flagitij, sceleris domum suam inuitauit; nisi quod qui C. Marij, & Cn. Pompeij, C. Marcelli, L. Sifennae, tui defensoris, ceterorumq. fortissimorum hospes fuisset, atque esset, ad eum numerum clarissimorum hominum tuum quoque nomen adscripserit. quare de hospitio uiolato, & de isto tuo nefario scelere nihil queror: hoc dico, non ijs, qui Sthenium norunt, hoc est nemini eorum, qui in Sicilia fuerunt: nemo enim ignorat, quo hic in ciuitate sua splendore, qua apud omnes Siculos dignitate, atque existimatione sit: sed ut illi quoque, qui in ea prouincia non fuerunt, intelligere possint, in quo homine tu statueris exemplum eiusmodi, quod tum propter iniquitatem rei, tum etiam propter hominis dignitatem acerbū omnibus, atque intolerandum uideretur. Est ne Sthenius is, qui omnes honores domus suae, facillime cum adeptus esset, amplissime ac magnificentissime gessit? qui opidum non maximum maximis ex pecunia sua locis communibus, monumentisq. decorauit: de meritis in remp. Thermitanorum, Siculosq. uniuersos fuit aenea tabula fixa Thermis in curia? in qua publice erat de huius beneficijs scriptum, & incisum: (quae tabula tum imperio tuo reuulsa, nunc a me tamen reportata est) ut omnes huius ho-

nores inter suos, & amplitudinem possent cognoscere. Est ne hic, qui, apud Cn. Pompeium, clarissimum iurum, cum accusatus esset, quod propter C. Marij familiaritatem, & hospitium contra remp. sensisse eum inimici & accusatores eius dicerent, cum magis inuidioso crimine, quam uero accerseretur, ita a Cn. Pompeio absolutus est, ut in eo ipso iudicio Pompeius hunc hospitio suo dignissimum statuere? ita porro laudatus, de sensusq. ab omnibus Siculis, ut idem Pompeius non ab homine solum, sed etiam a prouincia tota se huius absolutione inire gratiam arbitraretur? Postremo est ne hic, qui & animū in remp. habuit eiusmodi, & tantum auctoritate apud suos ciues potuit, ut perficeret in Sicilia solus te praetore, quod non modo Siculus nemo, sed ne Sicilia quidem tota potuisset, ut ex opido Thermis nullum signum, nullum ornamentum, nihil ex sacro, nihil de publico attingeres? cum praesertim essent multa praeclara, & tu omnia concupisses. Denique nunc uide, quid inter te, cuius nomine apud Siculos dies festi agitantur, & praeclara illa Verrea celebrantur, cui statuae Romae stant inauratae, a communi Siciliae, quemadmodum inscriptum uidemus, datae; uide, inquam, quid inter te, & hunc Siculum, qui abs te est, patrono Siciliae, condemnatus, inter sit. hunc ciuitates ex Sicilia permultae testimonio suo, legationibusq. ad eam rem missis publice laudant: te, omnium Siculorum patronum, una Mamertina ciuitas, socia furtorum, ac flagitiorum tuorum, publice laudat; ita tamen nouo more, ut legati laedant, legatio laudet. ceterae quidem ciuitates publice literis, legationibus, testimonijs accusant; queruntur, arguunt: si tu absolutus sis, funditus euerjas se esse arbitrantur.

E X P L A N A T I O

QUEM hominem, dii immortales: & amplificatio, ut infra: Quanta illuc multitudo, quanta uis hominum conuenisse dicebatur tum, cum statuae sunt illius deiectae, atque euerfae? at quo loco? celeberrimo, ac religiosissimo. Et aliquanto post. Possū ne rem magis iudicatam afferre? magis reum condemnatum in iudicium adducere? at quorum iudicio condemnatum? nempe eorum, quos iij, qui seueriora iudicia desiderant, arbitrentur res iudicare oportere. Lib. III. Videamus, Herbitenus ciuitas honesta, & antea copiosa, quemadmodum spoliata ab isto, ac uexata sit: at quorum hominum? summorum aratorum. Lib. IV. Mamertina ciuitas improba antea non erat, erat etiam inimica improborum: quae C. Catonis, illius, qui consul fuit, impedimenta retinuit: at cuius hominis? clarissimi, potentissimiq. Ad Paetum: Habuisses non hospitem, sed contubernalem. at quem uirum? quem tu solitus es promulsa conficere. Terentius in Phorm. At quem uirum? quem ego optimum in uita uiderim. C. MARIJ & septies consulis. CN. POMPEIJ, & qui tum consul erat. C. MARCELLI, qui Siciliae praefuerat, ut supra dictum est, & in causa Verri iudex erat, ut lib. IV. SISENNAE, & Corneliae gentis. nominatur in Bruto inter oratores. ATQVE esset, & remanet enim hospitium, semel institutum, uel absentibus hospitibus. DE HOSPITIO uiolato? usus est uerbo de sacris rebus usurpato solito. & hospitibus praesse Iupiter, quem propterea Hospitem uocant, existimabatur. Pro Deiotaro: Si palam te interemisset, omnium in se gentium non solum odia, sed etiam arma conuertisset: si ueneno, Iouis illius quidem Hospitalis numen numquam celare potuisset, homines uero fortasse celauisset. Hic autem paullo ante: Non dicam amicū tuum, quod apud homines carissimum est: non hospitem, quod sanctissimum est. Hoc dico, & quid? id quod subiungitur: Est ne Sthenius is, qui omnes honores domus suae, facillime cum adeptus esset, amplissime, ac magnificentissime gessit? Haec enim spectant ad illa superiora, Quem hominem, dii immortales? Quasi subiunxerit, eum, qui omnes honores domus suae, facillime cum adeptus esset, amplissime, ac magnificentissime gessit: CN. Pompeium, &

O T T A R O

Pompeium, &

rem ob ius dicendum poposcirit: quod enim praeter ea
genus pecuniae cogendae praeterit? quod non, ab om-
nibus alijs praeteritum, excogitant? eoque res
apud ciuitates Siculas expetitur, in qua aut bonos ali-
quis sit, aut potestas, aut procuratio, quin eam rem
tu ad tuum quaestum, nundinationemq. hominum tra-
duxeris? dicta sunt priore actione & priuatim, & pu-
blice testimonia: legati Centuripini, Halesini, Catimen-
ses, Panhormitaniq. dixerunt, multarum praeter ea
ciuitatum. iam uero priuatim plurimi: quorum ex tes-
timonijs cognoscere potuistis, tota Sicilia per tricen-
nium neminem ulla in ciuitate senatorem factum es-
se gratis; neminem, ut leges eorum sunt, suffragijs;
neminem nisi istius imperio, aut litteris: atque in his

omnibus senatoribus, cooptandis non modo suffragia
nulla fuisse, sed ne genera quidem spectata esse, ex
quibus in eum ordinem cooptari liceret; neque cen-
sus, neque aetatis, neque cetera Siculorum iura na-
luisse: quicumque senator uoluerit fieri, quamuis
puer, quamuis indignus, quamuis, ex eo loco, ex quo
non liceret; si is pretio apud istum fieret idoneus ut
uinceret, factum esse semper: non modo Siculorum ni-
hil in hac re ualuisse leges, sed ne ab senatu quidem po-
puloq. R. datas. quas enim leges socijs amicisq. dat
is, qui habet imperium a populo R. auctoritatem le-
gem dandarum a senatu, haec debent & populi R. &
senatus existimari.

EXPLANATIO

M. OCTAVIUM Ligurem? hac de re lib. I. Ex eo loco? obscuri generis. **QVI** habet impe-
rium a populo Romano,? ut habuit P. Rupilius, quem supra uocauit imperatorem populi Ro-
mani. lib. I.

ORATIO

HALESINI pro multis, & magnis suis, maio-
rumq. suorum in remp. nostram meritis, atque be-
neficijs suo iure nuper, L. Licinio, Q. Mucio cos.
cum haberent inter se controuersias de senatu cooptan-
do, leges ab senatu nostro petierunt. decreuit sena-
tus honorifico S.C. ut his C. Claudius, Appij filius,
Pulcher praetor de senatu cooptando leges conscriberet.
C. Claudius, adhibitis omnibus Marcellis, qui
tum erant, de eorum sententia leges Halesinis dedit,
in quibus multa sanxit; de aetate hominum, ne quis

minor triginta annis natu; de quaestu, quem qui fe-
cisset, ne legeretur; de censu, de ceteris rebus, quae
omnia ante istum praetorem & nostrorum magistrat-
um auctoritate, & Halesinorum summa uoluntate
ualuerunt. ab isto & praeco, qui uoluit, istum ordi-
nem pretio mercatus est: & pueri annorum senum, se-
ptenumq. denum senatorium nomen nundinati sunt:
& quod Halesini, antiquissimi, & fidelissimi socij,
atque amici, Romae impetrarant, ut apud se ne suffra-
gijs quidem fieri liceret, id pretio ut fieri posset, effecit.

EXPLANATIO

L. LICINIO, Q. Mucio? L. Crasso oratore, Q. Scaeuola iurifconsulto, pont. max. **C.** CLAV-
DII DIVS? cum ijs consulibus praetor fuerit, uideretur is esse, qui cum Perperna post biennium, le-
gitimo interuallo, consulatum gessit: **OMNIBVS** Marcellis,? ut Siciliae patronis, & ut eiusdem, cu-
ius ipse erat, gentis. fuere enim & Claudij Pulchri, & Claudij Marcelli, Pulchri patricij, Marcelli ple-
beij. **NE QVIS** minor triginta annis natu:? docet hic locus, quo aetatis anno Romae senatores legi
possent. cum enim Halesini de senatu cooptando leges ab senatu Romano petierint: non est dubitan-
dum, quin eae leges imaginem quandam Romani senatus expresserint. itaque cum Pompeio, in Afri-
cam contra Domitium proscriptum, & Hiabam regem proficiscenti, consulare imperium cum exercitu,
adhuc equiti Romano, datum esset, dicente L. Philippo in senatu contra nescio quem, obijcientem, non
oportere mitti hominem priuatum pro consule, non se illum sua sententia pro consule, sed pro consuli-
bus mittere: laudauit eum Cicero his uerbis in suatione Maniliae legis: Quid tam praeter consuetudi-
nem, quam homini peradolescenti, cuius a senatorio gradu aetas longe abesset, imperium, atque exer-
citurum dari? **DE** quaestu, quem qui fecisset, ne legeretur:? quaestum senatori Romae ueritum fuisse, aut
certe non honestum, dubitare non poterit, qui locum illum uiderit in Parad. Propter auuiditatem pecu-
niae nullum quaestum turpem putas: cum isti ordini ne honestus quidem esse possit ullus. **DE** censu,?
ne legeretur, qui DCCC millia sestertium, idest scutorum XXIIII millia, non possideret, qui mos Ro-
mae fuit.

ORATIO

AGRAGANTINI de senatu cooptando Scipionis
leges antiquas habent: in quibus & eadem illa
sancta sunt, & hoc amplius. cum Agragantinorum

duo genera sint, unum ueterum, alterum colonorum,
quos T. Manlius praetor ex S.C. de opidis Siculorum
deduxit Agragantum: cautum est in Scipionis legi-
bus,

bus, ne plures essent ex colonorum numero, quam ex veterum Agragantinorum. iste, qui omnia iura pretio exaequasset, omniumque rerum delectum, atque discrimen pecunia susulisset, non modo illa, quae erant acta, ordinis, quaeque, permiscuit, sed etiam in his duobus generibus, civium novorum, veterumque, delectum, ordinemque turbavit. nam, cum esset ex veterum numero quidam senator demortuus; & cum ex utroque genere par numerus reliquus esset; veterem cooptari necesse erat legibus, ut his amplius numerus esset, quae cum ita se res haberet, tamen ad istum uenerunt emptum locum illum senatorium non solum ueteres,

sed etiam noui, fit ut pretio nouus uincat, litterasque praetore auferat. Agragantini ad istum legatos mittunt, qui eum leges doceant, consuetudinemque omnium amorum demonstrant, ut iste intelligeret, ei se illum locum uendidisse, cui ne commercium quidem esse oporteret. quorum oratione iste, cum pretium iam accepisset, ne tantulum quidem commotus est. Idem fecit Heraclae: nam eo quoque colonos P. Rupilius deduxit, legesque similes de cooptando senatu, ac de numero veterum, ac novorum dedit. ibi non solum iste, ut apud ceteros, pecuniam accepit, sed etiam genera veterum, ac novorum, numerumque permiscuit.

EXPLANATIO

EADEM illa? ut in senatu cooptando haberetur ratio census, aetatis, quaestus, ceterarum rerum, quae in legibus C. Claudij nominarentur. Quae erant aetatis, ordinis, quaestusque, quae seruari oportebat. Ut his amplius numerus esset. & pro, amplior. His autem, ueteribus ciuibus. Ne commercium quidem? qui ne senator quidem, in pari veterum, novorumque, numero, posset esse.

ORATIO

NOLITE exspectare, dum omnes obeam oratione mea ciuitates: hoc uno complector crimine omnia, neminem isto praetore senatorem fieri potuisse, nisi qui isti pecuniam dedisset. hoc idem transfero in magistratus, curaciones, sacerdotia; quibus in rebus non solum hominum iura, sed etiam deorum religiones immortalium omnes repudiavit. Syracusis lex est de religione, quae in annos singulos Iouis sacerdotem sortito capi iubet: quod apud illos amplissimum sacerdotium putatur. cum suffragijs tres ex tribus generibus creati sunt, res renouatur ad sortem. perfecerat iste imperio, ut pro suffragio Theomnasti, familiaris suus, in tribus illis renunciaretur. in sorte, cui imperare non poterat, exspectabant homines, quidnam acturus esset. homo, id quod erat facillimum, primo uetat sortiri: iubet extra sortem Theomnastum renunciari. negant id Syracusani per religiones sacrorum ullo modo fieri posse, fas denique negant esse. iubet ille sibi legem legi. recitatur: in qua scriptum erat, ut, quot essent renunciati, tot in bydriam sortes conijcerentur; cuius nomen exisset, ut is haberet sacerdotium. homo ingeniosus, & peracutus, optime, inquit: nempe scriptum ita est, quot renunciati erunt: quot ergo sunt renunciati? responsum, tres. numquid igitur oportet, nisi tres sortes conijci, unam educi? nihil. conijci iubet tres, in quibus omnibus scriptum esset nomen Theomnasti. fit clamor maximus, cum id uniuersis indignum, atque nefarium uideretur. ita Iouis illud sacerdotium amplissimum per hanc rationem Theomnasto datur. Cephaleidij mensis est certus, quo mense sacerdotem maximum creari oporteat. eius honoris cupidus Athenio quidam, Climachias cognomine, homo sane locuples, & domi nobilis: sed is fieri nullo modo poterat, si Herodotus quidam adesset, ei locus ille, atque honos in illum annum ita deberi putabatur, ut ne Climachias quidem co-traderet, res ad istum defertur, & istius more deciditur. toreumatata sane nota ac pretiosa auferuntur. Herodotus Romae erat: satis putabat se ad comitia tempore uenturum, si pridie uenisset. iste, ne aut alio men-

se, ac fas erat, comitia haberentur, aut Herodoto praesenti honos adimeretur, id quod iste non laborabat, Climachias minime uolebat, excogitat (dixi iam dudum: non est homo acutior quisquam, nec fuit) excogitat, inquam, quemadmodum mense illo legitimum comitia haberentur, nec tamen Herodotus adesse posset, est consuetudo Siculorum, ceterorumque Graecorum, quod suos dies mensesque congruere uolunt cum solis lunaeque ratione, ut non nunquam, si quid discrepet, eximant unum aliquem diem, aut, summum, biduum ex mense: quos illi et ueteribus dies nominant. item non nunquam uno die longiorem mensem faciunt, aut biduo. quae iste cum cognouisset, nouus astrologus, qui non tam caeli rationem, quam caelati argenti, duceret, eximi iubet non diem ex mense, sed ex anno unum dimidiatumque mensem, hoc modo, ut, quo die, uerbi causa, esse oporteret idus Ianuarias, eo die kalendas Martias proscriberet: itaque fit omnibus recusantibus, & implorantibus. dies is erat legitimus comitijs habendis. eo modo sacerdos Climachias renunciatus est. Herodotus cum Roma reuertitur, dies, ut ipse putabat, quindecim ante comitia, offendit eum mensem comitiale, comitijs iam abhinc triginta diebus habitis. tunc Cephaleditani decreuerunt intercalarium XLV dies longum, ut reliqui menses in suam rationem reuerterentur. hoc si Romae fieri posset, certe aliqua ratione expugnasset iste, ut dies XLV inter binos ludos tollerentur, per quos solos iudicium fieri posset. Iam uero censores quemadmodum in Sicilia isto praetore creati sunt, operae pretium est cognoscere. ille enim est magistratus apud Siculos, qui diligentissime mandatur a populo propter hanc causam, quod omnes Siculi ex censu quotannis tributa conferunt; in censu habendo potestas omnis aestimationis habendae, summaeque faciundae ceteri permittitur. itaque eum populus, cui maxima fidem suarum rerum habeat, maxima cura deligit; & propter magnitudinem potestatis hic magistratus a populo summa ambitione contenditur. in ea re nihil obscure facere uoluit, non in sortitione fallere, neque dies

d'es de fastis eximere: nihil sane nafre, nec malitiose fiere conatus est: sed, ut studia cupiditatesq. bonorum, atque ambitiones ex omnibus ciuitatibus tolleret, quae res euertendae reip. causae solent esse, ostendit sese in omnibus ciuitatibus censores esse futurum. tanto mercatu praetoris indicto, concurrunt undique ad istum Syracusas. flagrabat domus tota praetoria studio hominum, & cupiditate: nec mirum, omnibus comitijs tot ciuitatum unam in domum reuocatis. tantaq. ambitione prouinciae totius in uno cubiculo inclusa. exquisitis palam pretijs, & licitationibus factis, describebat censores binos in singulas ciuitates Timar-

chides. is suo labore, suisq. accessionibus, huius negotij, atque operis molestia conseqeatur, ut ad istum sine ulla sollicitudine summa pecunia referretur. Iam, hic Timarchides quantam pecuniam fecerit, plane adhuc cognoscere non potuistis: uerumtamen priore actione, quam uarie, quam improbe praedatus esset, multorum ex testimonijs cognouistis. sed, ne miremini, qua ratione hic tantum apud istum libertus potuerit; exponam uobis breuiter, quid hominis sit: ut & istius nequitiam, qui illum secum habuerit, eo praesertim numero, ac loco, & calamitatem prouinciae cognoscatis.

EXPLANATIO

FAs denique negant esse. & iniustum, ac nefarium esse dicunt. CEPHALEDII & paruum Siciliae opidum Cephaledium. *et a praetore* exemptos. INTER binos ludos & non a ludis uotiuus, sed a Romanis ad Victoriae. dies enim inter hos XLV numerantur. PER QUOS solos & nam superiores actione accusatoris, quae nonis Sext. incipiebat, & ludis uotiuus, ac Romanis occupabantur; posteriores ludis Victoriae plebeijs, festis diebus. AESTIMATIONIS habendae, & de cuiusque bonis. SYMMAEQ. faciundae & quantum quisque conferre debeat tributi nomine. UT studia cupiditatesq. bonorum, & primis uerbis ironia cognoscitur, quia laudare Verrem uidetur: postremis auaritia indicatur, quasi mercatu indicto, quo censura omnium ciuitatum emeretur. QVAE res euertendae reip. causae solent esse, & quasi concordiae ciuium studeret Verres: cui nihil minus cordi esset. SVISQ. accessionibus, & cum ad unumquemque accederet, honorisq. pretium, quem Verres daturus esset, postularet. HVIVS negotij, atque operis molestiam conseqeatur, & non conseqeatur ipse molestiam: nec sane uidetur, Molestiam conseqi, Latinum esse: sed sua molestia conseqeatur, ut ad Verrem, nulla sollicitudine, summa pecunia referretur. ideo contra ueteres libros, Molestia, reponere sum ausus. QUID hominis sit, & magis eum contemnit, quam si diceret, Quis homo sit. EO PRAESERTIM numero, ac loco, & inter ualde familiares, & eos, quorum fidei omnia committeret.

ORATIO

IN mulierum corruptelis, & in omni eiusmodi luxuria, atque nequitia mirandum in modum reperiendam hunc Timarchidem ad istius flagitiosas libidines, singularemq. nequitiam natum, atque aptum fuisse: inuestigare, adire, appellare, corrumpere, quiduis facere in eiusmodi rebus, quamuis callide, quamuis audacter, quamuis impudenter: eundem miram quaedam excogitare genera furandi: nam ipsum Verrem tantum semper auaritia hiantem, atque imminenti fuisse, ingenio, & cogitatione nulla, ut, quidquid sua sponte faciebat, item ut uos Romae cognouistis, eripere potius, quam fallere uideretur. huius uero erat ars, & malitia miranda, quod acutissime tota prouincia, quid cuique esset necesse, indagare, & odorari solebat, omnium inimicos diligenter cognoscere, colloqui, attentare, ex utraque parte causas, uoluntates perspicere,

facultates, & copias; quibus opus esset, metum afferre; quibus expediret, spem ostendere: accusatorum, & quadruplatorum quidquid erat, habebat in potestate: quod cuique negotij consulari uolebat, nullo labore faciebat: istius omnia decreta, imperia, litteras peritissime & callidissime uenditabat: ac non solum erat administrator istius cupiditatum, uerum etiam ipse sui meminere aequae: non solum nummos, si qui isti exciderant, tollere solebat, ex quibus pecuniam maximam fecit, sed etiam uoluptatum, flagitiorumq. istius ipse reliquias colligebat, itaque in Sicilia non Athenionem, qui nullum opidum cepit, sed Timarchidem fugituum omnibus opidis per triennium scitote regnasse, in Timarchidis potestate sociorum populi R. antiquissimum, atque amicissimum liberos matres familias, bona, fortunasq. omnes fuisse.

EXPLANATIO

NEGOTII & molestiae, apud Verrem. habebat enim accusatores omnes, atque adeo praetorem ipsum in sua potestate. ATHENIONEM, & ducem fugitiuorum. FUGITIIVM & Athenioni conditione similem. uterque enim seruierat.

ORATIO

ORATIO

IS igitur, ut dico, Timarchides in omnes ciuitates, accepto pretio, censores dimisit. comitia, isto praetore, censorum ne simulandi quidem causa fuerunt. Tam hoc impudentissime. palam (licebat enim uidelicet legibus) singulis censoribus denarij trecenti ad statuam praetoris imperati sunt. censores cxxx facti sunt. pecuniam illam ob censuram contra leges clam dederunt, haec denarium xxxix millia palam saluis legibus contulerunt in statuam. Primum, quo tantam pecuniam? deinde, quam ob rem censores ad statuam tibi conferbant? ordo aliquis censorum est collegium? genus aliquod hominum? nam aut publice ciuitates istos honores habent, aut generatim homines, ut aratores, ut mercatores, ut nauticularij. censores quidem qui magis, quam aediles? ob beneficium? ergo hoc fatebere, abs te haec petita (nam erepta non audebis dicere) te eos magistratus hominibus beneficij, non reip. causa permisisse. hoc autem cum tute fatebere, quisquam dubitabit, quin tu istam apud populos prouinciae istius inuidiam atque offensionem non ambitionis, neque beneficiorum collocandorum, sed pecuniae conciliandae causa susceperis? itaque censores fecerunt idem, quod in nostra rep. solent ij, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, ut ita potestatem gererent, ut illam lacunam rei familiaris explerent. sic census habitus est te praetore, ut eo censu nullius ciuitatis resp. posset administrari. nam locupletissimi cuiusque census extenuarant, tenuissimi auerant: itaque in tributis imperandis tantum one-

ris plebi imponebatur, ut, etiam si homines tacerent, res ipsa illum censum repudiaret. id quod intelligi facillime re ipsa potest. nam L. Metellus, qui, postea quam ego inquirendi causa in Siciliam ueni, repente Laetili aduentu istius non modo amicus, uerum etiam cognatus factus est, is, quod uidebat istius censum stare nullo modo posse, eum censum obseruari iussit, qui, uiro fortissimo, atque innocentissimo, Sex. Peducaeo praetore habitus esset. erant enim tum censores legibus facti, delecti a suis ciuitatibus: quibus, si quid commississent, poenae legibus erant constitutae. te autem praetore qui censor aut legem metueret, qua non tenebatur, quoniam creatus lege non erat, aut animaduersionem tuam, cum id, quod abs te emerat, uendidisset? Teneat iam sane meos testes. Metellus: cogat alios laudare, sicut in multis conatus est: modo haec faciat, quae fecit. quis enim unquam tanta quouquam contumelia, quis tanta ignominia affectus est? Quinto quoque anno Sicilia tota censetur. erat censa praetore Peducaeo. quintus annus eum te praetorae incidisset, censa denuo est. postero anno L. Metellus mentionem tui census fieri uetat: censores dicit de integro sibi creari placere: interea Peducaeanum censum obseruari iubet. hoc si tuus inimicus tibi fecisset, tamen, si animo aequo prouincia tulisset, inimici iudicium graue uideretur. fecit amicus recens, & cognatus uoluntarius. aliter enim, si prouinciam retinere, si saluus ipse in prouincia uellet esse, facere non potuit.

EXPLANATIO

DNARIJ CCC ꝛ scutati xxxvi. EXTENUARANT, ꝛ censores a Verre creati. METUERIT, ꝛ rectius puto, Metueret. GRAUE ꝛ magni ponderis, cum tua singulari contumelia. AMICVS recens, ꝛ post Laetili aduentum: cum antea Verri multis in rebus aduersatus esset. SI PROUINCIAM retinere, si saluus ipse in prouincia uellet esse, ꝛ excusare uideatur Metellum, sed accusat: quod ita sit mutatus, quasi ei summa uis adhibita esset. dicuntur enim haec per ironiam.

ORATIO

EXPECTAS etiam, quid hi indicent? si tibi magistratum abrogasset, minore ignominia te affecisset, quam cum ea, quae in magistratu gessisti, sustulit, atque irrita iussit esse. neque in hac re sola fuit eiusmodi, sed, ante quam ego in Siciliam ueni, in maximis rebus, ac plurimis. nam & Heraclio Syracusano tuos illos palaestritas bona restituere iussit, & Epicratis Bidinos, & pupillo Drepanitano A. Claudium: & mibi mature Laetilius in Siciliam uenisset cum litteris, minus xxx diebus Metellus totam triennij praeturam rescidisset. Et, quoniam de ea pecunia, quam tibi ad statuam censores contulerunt, dixi: non mihi praetermittendum uidetur ne illud quidem genus pecuniae conciliatae, quam tu a ciuitatibus statuarum nomine coegisti. uideo enim eius pecuniae summam esse pergrandem, ad HS cxx millia. tantum conficitur ex testimonijs, ac litteris ciuitatum: & iste hoc concedit, nec po-

test aliter dicere. quare cuiusmodi putamus esse illa, quae negat, cum haec tam improba sunt, quae fatetur? Quid enim uis constitui: consumptam esse omnem istam pecuniam in statujs? fac ita esse: tamen hoc ferendum nullo modo est, tantam ab socijs pecuniam auferri, ut omnibus in angiportis praedonis improbissimi statuae ponantur, qua uix tuto transigere posse uideamur. uerum, ubi tandem, aut in quibus statujs ista tanta pecunia consumpta est: consumetur, inquires. scilicet expectemus legitimum illud quinquennium: si hoc interuallo non consumpserit, tum denique nomen eius de repetundis pecunijs statuarum nomine deferemus. reus est maximis plurimisque criminibus in iudicium uocatus: HS cxx millia ex hoc uno genere capta uidemus. si condemnatus eris; non, opinor, id ages, ut ista pecunia in quinquennio consumatur in statujs. sin absolutus eris; quis erit tam amens, qui te, ex tot tantisque criminibus

crimibus elapsam, post quinquennium statuarum nomine accersat? ita si neque adhuc consumpta ista pecunia est, & perspicuum non consumptum iri: licet iam intelligamus inuentam esse rationem, quare & iste HS cxx millia uno genere conciliarit, & ceperit, & ceteri, si a uobis hoc erit comprobatum, quam uolent magnas hoc nomine pecunias capere possint, ut iam uideamur non a pecunijs capiendis homines absterere, sed, cum genera quaedam pecuniarum capiendarum comprobauerimus, honesta nomina turpissimis rebus imponere. etenim si C. Verres H-S cxx millia populum, uerbi gratia, Centuripinum poposcisset, eamq. ab his pecuniam abstulisset: non, opinor, esset dubium,

quin eum, si tum id planum fieret, condemnari necesse esset. quid, si eundem populum H-S ccc millia poposcit, eaq. coegit atque abstulit; num ideo absoluetur, quod adscriptum est, eam pecuniam datam statuarum nomine? non opinor: nisi forte id agimus, non ut magistratibus nostris morā accipiendi, sed ut socijs causam dandi afferre uideamur, quod si quem statuae magno opere delectant, & si quis earum honore, & gloria ducitur; is haec tamen constituat, necesse est; primum, auerti pecuniam domum non placere; deinde, ipsarum statuarum modum quandam esse oportere; deinde illud certe, ab inuitis exigi non oportere.

EXPLANATIO

A CLAUDIUM; § uide lib. IV. HS cxx millia. § scuratorum tria millia, sexcenti. PERGRANDIS § pecuniae summam uocauit: at haec pergrandis certe non est. malim, ccc millia. LEGITIMUM illud quinquennium § spatium conferendae in statuas pecuniae lege praescriptum. HS ccc millia § aut hic reponendum, cxx, ut supra: aut ubique, ccc: quod magis probo. NISI forte id agimus, § quod certe non agimus. Dixi iam, hoc loquendi genus ad negandum pertinere. MOREM accipiendi, § sic lego; & Auferte, probo, non, ut alijs placet, Afferre. Si absoluitis, inquit, Verrem, quod adscripserit, eam pecuniam sibi datam statuarum nomine: non auferetis magistratibus nostris morem accipiendi, qui auferri omnino debet, sed socijs causam dandi. intelligent enim, Verre absoluto, pecuniam nemini esse dandam statuarum nomine. ita socijs, ne pecuniam statuarum nomine dent, praescribere uidebimur: magistratibus autem nostris morem accipiendi, si socii dederint, non auferemus. socii uero ne dent, qui fieri poterit, imperante magistratu?

ORATIO

AC de auertenda pecunia, quaero abs te, utrum ipsae ciuitates solitae sint statuas tibi faciundas locare ei, cui possent optima condicione locare; an aliquem curatorem praesicere, qui statuas faciundas praesicet; an tibi, an cui tu imperas, adnumerare pecuniam? nam, si per eos statuae fiebant, a quibus tibi iste honos habebatur: audio. sin Timarchidi pecunia numerabatur: desine, quaeso, simulare, te, cum in manifesto furto tenere, gloriae studiosum, ac monumentorum fuisse. Quid uero modum statuarum haberi nullum placet? at qui, habeatur, necesse est. etenim sic considerare. Syracusana ciuitas (ut eam potissimum nominem) dedit ipsi statuas: est bonos. & patri: bella haec pietatis, & quaestuosa simulatio. & filio: ferri hoc potest: hunc enim puerum non oderant. uerum quoties, & quot nominibus a Syracusanis statuas auferes? ut in foro statuerent, abstulisti: ut in curia, coegisti: ut pecuniam conferrent in eas statuas, quae Romae ponerentur, imperas: ut idem darent homines aratorum nomine; dederunt: ut idem pro parte in commune Siciliae conferrent; etiam id contulerunt. Vna ciuitas cum tot nominibus pecuniam contulerit, idemq. hoc ciuitates ceterae fecerint, non res ipsa uos admonet, ut putetis modum aliquem huic cupiditati constitui oportere? Quod si hoc uoluntate sua nulla ciuitas fecit; si omnes imperio, metu, uel, malo adductae tibi pecuniam statuarum nomine contulerunt: per deos immortales, num cui du-

bium esse poterit, quin, etiam si quis statuerit accipere ad statuas licere, idem tamen statuas, eripere, certe non licere? primum igitur in hanc rem testem totam Siciliam citabo: quae mihi una uoce statuarum nomine magnam pecuniam coactam esse demonstrat. nam legationes omnium ciuitatum in postulatis communibus, quae fere omnia ex tuis iniurijs nata sunt, etiam hoc ediderunt, ut statuas ne cui, nisi cum is de prouincia decessisset, pollicerentur: tot praetores in Sicilia fuerunt: toties apud maiores nostros Siculi senatum adierunt, toties hac memoria: tamen huiusce noni postulati genus, atque principium tua praetura attulit. quid enim tam nouum non solum re, sed genere ipso postulandi: nam cetera, quae sunt in istis postulatis, de iniurijs tuis sunt noua, sed tamen non nouo modo postulantur. Regant, & orant Siculi patres conscriptos, ut nostri magistratus posthac decumas lege Hieronica uendant: tu primus contra uendideras. audio, ne, in cellam quod imperatur, aestiment: hoc quoque propter tuos ternos denarios nunc primum postulat: sed genus istud postulandi non est nouum. ne absentis nomen recipiatur: ex Sthenij calamitate, & tua natum est iniuria, cetera non colligam: sunt omnia Siculorum postulata eiusmodi, ut crimina collecta in unum te reum esse uideantur. quae tamen omnia nouas iniurias habent, sed postulationem formulas usitatas.

EXPLANATIO

AVDIO. & recte. NON oderant. & blandum, & qui Syracusanorum gratiam aetatis flore colligeret. quo pertinet illud act. I. Cursare iste homo potens cum filio blando & gratioso circum tribus. **ABSTULISTI** & non obtinisti, sed abstulisti, pro imperio scilicet. sequuntur duo similia uerba, Coegisti, Imperasti. **IN commune Siciliae** & in eas statuas, quas Verri provincia Sicilia communi nomine decreuerat. **HVIC cupiditati** & statuarum. **SI QVIS** & in iudicando. **NON nouo modo postulantur**. & at de statuis nouo modo postulatur, non, ut ne cogantur statuere, sed, ut ipsis ne liceat. infra. **Tvos ternos denarios** & quos tu pro singulis tritici modis exegisti: cum tamen binis tantum tertertiis modius esset. Vide in Diuin. & lib. III.

ORATIO

HOC postulatam de statuis ridiculum esse uideatur ei, qui rem, sententiamq. non respiciat. postulant enim non, ut ne cogantur statuere: quid igitur? ut ipsis ne liceat. quid est hoc? petis a me, quod in tua potestate est, ut id tibi facere ne liceat? pete potius, ne quis te inuitum polliceri, aut facere cogat. nihil ergo, inquit: negabunt enim omnes se coegisse. si me saluum esse uis, mihi impone istam uim, ut omnino mihi ne liceat polliceri. ex tua praetura primum nata est haec postulatio. qua cum utuntur, hoc significant, atque adeo aperte ostendunt, sese pecuniam, metu, ac malo coactos, inuitissimos contulisse: quid, si hoc non dicant, tibi non necesse sit ipsi id confiteri? uide, & perspice, qua defensione sis usus: iam intelliges, hoc tibi de statuis consistendum esse. mihi enim renunciatur, ita consilia tua a tuis patronis, hominibus ingeniosis, causam tuam, & ita eos abs te insitui, & doceri, ut quisque ex provincia Sicilia grauior homo, atque honestior testimonium uehementius dixerit, sicuti Siculi multi primarij uiri multa dixerunt, te statim hoc istis tuis defensoribus dicere: inimicus est propterea, quod arator est. itaque uno genere opinor circumscribere habetis in animo genus hoc aratorum, quod eos infenso animo, atque inimico uenisse dicatis, quia fuerit in decumis iste uehementior. ergo aratores inimici, omnes aduersarij: nemo eorum est, quin perisse te cupiat. omnino praclare te habes, cum is ordo, atque id genus hominum, quod optimum, atque honestissimum est, a quo uno & summa reip. & illa provincia maxime continetur, tibi est inimicissimum. uerum esto alio loco de aratorum animo, & iniurijs uidero: nunc, quod mihi abs te datur, id accipio, eos tibi esse inimicissimos. nempe ita dicis: propter decumas. concedo: non quaero, iure, an iniuria sint inimici. quid ergo illae sibi statuae equestres inauratae uolunt, quae populi R. oculos, animosq. maxime offendunt, propter eadem Vulcani? nam scriptum esse uideo, quandam ex his statuas aratores dedisse. si honoris causa statuas

dederunt, inimici non sunt. credamus testibus: tum enim honori tuo, nunc iam religioni suae consulunt. sin autem metu coacti dederunt, consistere necesse est, te in provincia pecuniam statuarum nomine per uim, ac metum coegisse. utrum tibi commodum est, elige, e quidem libenter hoc iam crimen de statuis relinquam, ut mihi tu illud concedas, quod tibi honestissimum est, aratores tibi ad statuam honoris tui causa uoluntate sua contulisse. da mihi hoc iam tibi maximam partem defensionis praecideris. non enim poteris, aratores tibi iratos esse, atque inimicos, dicere. O causam singularem: o defensionem miseram, ac perditam: nolle hoc accipere reum ab accusatore, & ut reum, qui praetor in Sicilia fuerit, aratores ei statuam sua uoluntate statuisse, aratores de eo bene existimare, amicos esse, saluum esse cupere. Me tuit, ne hoc nos existimetis: obruitur enim aratorum testimonium. utar eo, quod datur. certe ita nobis hoc indicandum est; eos, qui isti inimicissimi sunt, ut ipse existimari uult, ad istius honores, atque monumenta pecuniam non uoluntate sua contulisse. atque, ut hoc tamen facillime intelligi possit; quem uoles eorum testium, quos produxero, qui in Sicilia testes sint, sine ciuem R. uelis, sine Siculum, rogato, & cum, qui tibi inimicissimus esse uidebitur, qui se spoliatum a te dicit, & quid suo nomine in tuam statuam contulerit? neminem reperies, qui neget: etenim omnes dederunt. quemquam igitur putas dubitaturum, quin is, quem inimicissimum tibi esse oporteat, qui abs te grauiissimas iniurias acceperit, pecuniam statuae nomine dederit uis, atque imperio adductus, non officio, ac uoluntate? Et huius ego pecuniae, iudices, quae permagna est impudentissimeq. coacta ab inuitis, non habui rationem, neque habere potui, quantum ab aratoribus, quantum ab negotiatoribus, qui Syracusis, qui Agraganti, qui Panbormi, qui Lilybaei negotiantur, esset coactum; quoniam intelligitis ipsius quoque confessione ab inuitissimis coactam esse.

EXPLANATIO

RIDICVLVM & cum minime sit. **PETIS a me**, & ex persona senatus ad Siculum postulantem. **QVOD in tua potestate est**, & statuas pollicearis, necne: si modo ex tua uoluntate, non praetoris iussu, polliceris. **NE QVIS** & ne magistratus. **NIHIL ergo, inquit**: & hoc nihil est, inquit Siculus. **HOMINIBVS ingeniosis**, & ironia. infirmam enim defensionem excogitant. **UEHEMENTIOR**. & quasi reip. causa, non sua. **UTAR eo, quod datur**. & paullo ante: Quod mihi abs te datur, id accipio.

Z ORATIO

O R A T I O

VENIO nunc ad ciuitates Siciliae: de quibus facile iudicium fieri uoluntatis potest. An etiam Siculi inuiti contulerunt? non est probabile. etenim sic C. Verrem praeturam in Sicilia gessisse constat, ut, cum utrisque satisfacere non posset, & Siculis, & togatis; officij potius in socios, quam ambitionis in ciues rationem duxerit. itaque eum non solum patronū istius insulae, sed etiam soteria inscriptum uidi Syracusis. hoc quantum est? ita magnum, ut Latino uno uerbo exprimi non possit. is est nimirum Soter, qui salutem dedit. Huius nomine etiam dies festi agitantur, pulchra illa Verrea, non quasi Marcellea, sed pro Marcelleis, quae illi istius iussu sustulerunt. Huius forae in foro Syracusis est, in quo nudus filius stat: ipse autem ex equo nudatam ab se prouinciam prospicit. Huius statuariae omnibus locis erectae sunt, quae hoc demonstrare uidentur, propemodum non minus multas statuas istum posuisse Syracusis, quam abstulisse. Huic etiam Romae uidemus in basi statuarum maximis litteris incisum, a communi Siciliae datas. Quamobrem qui hoc probari potest cuiquam, tantos honores habitos esse ab inuitis? Hic tibi etiam multo magis, quam ante in aratoribus, uidendum, & considerandum est, quid uelis. magna res est. utrum tibi Siculos publice priuatiq. amicos, an inimicos existimari uis? si inimicos, quid te futurum est? quo confugies? ubi nitere? modo aratorum honestissimorum hominum, & locupletissimorum, maximum numerum abs te abalienasti: nunc de Siculis ciuitatibus quid ages? dices, tibi Siculos esse amicos? qui poteris? qui, quod nullo in homine antea fecerunt, ut in eum publice testimonium dicerent, cum praefertim ex ea prouincia condemnati sint complures, qui ibi praetores fuerunt, duo soli absoluti, huc conueniunt cum litteris, ueniunt cum mandatis, ueniunt cum testimoniis publicis. qui si te publice laudarent, tamen id more potius suo, quam merito tuo, facere uiderentur: hi cum de tuis factis publice conqueruntur, non ne hoc indicant, tantas esse iniurias, ut multo maluerint de suo more decedere, quam de tuis moribus non dicere? confitendum est igitur tibi necessario, Siculos inimicos esse; qui quidem & in te grauissima postulata consulibus ediderunt; & me, ut hanc causam, salutisq. suae defensionem susciperem, obsecrarunt: qui cum a praetore prohiberentur, a quattuor quaestoribus impedirentur; omnium minas, atque omnia pericula prae salute sua leuia duxerunt: qui priore actione ita testimonia grauitate, uehementerq. dixerunt, ut Artemonem Centuripinum legatum, & publice testem, Q. Hortensius accusatorem, non testem esse diceret. etenim, cum propter uirtutem, & fidem cum Androne, homine honestissimo, & certissimo, tum etiam propter eloquentiam legatus a suis ciuibus electus est, ut posset multas istius, & uarias iniurias quamapertissime nobis, planissimeq. explicare. dixerunt Halesini, Catinenses, Tyndaritani, Emmenses, Herbitenses, Agyrinenses, Netinenses, Segestani. numerare omnes non est necesse. scitis, quam multi, & quam multa priore actione dixerunt. nunc & illi, & reliqui dicent. omnes denique hoc in hac causa intelligent, hoc animo esse

Siculos, ut, si in istum animaduersum non sit, sibirelinquendas domos, ac sedes suas, & ex Sicilia decedendum, atque adeo fugiendum esse arbitrentur. Hos homines, tu persuadebis, ad honorem, atque amplitudinem tuam pecunias maximas uoluntate sua contulisse? credo, qui te in tua ciuitate incolumem esse nolent, & monumenta tuae formae, ac nominis in suis ciuitatibus esse cupiebant. res declarauit, ut cupierint. iam dudum enim mihi nimium tenuiter Siculorum erga te uoluntatis argumenta colligere uideor, utrum statuas uoluerint tibi statuere, an coacti sint. de quo homine auditum est unquam, quod tibi accidit, ut eius in prouincia statuariae in locis publicis posita, partim etiam in aedibus sacris, per uim, per uniuersam multitudinem deicerentur? tot homines in Asia nocentes, tot in Africa, tot in Hispania, Gallia, Sardinia, tot in ipsa Sicilia fuerunt: equo de homine hoc unquam audiimus? nouum est, indices, in Siculis quidem, & in omnibus Graecis monstri simile. non crederem hoc de statuaria, nisi iacentes, reuulsasq. uidissem: propterea quod apud omnes Graecos hic mos est, ut honorem hominibus habitum in monumentis huiusmodi, non nulla religione deorum consecrari arbitrentur. itaque, cum Rhodij bellum illud prope soli superius cum Mithridate rege gesserint, omnesq. eius copias, acerrimamq. eius impetum uocibus, litoribus, classibusq. suis exceperint, cum & regis inimici praeter ceteros essent; statuaria eius, quae erat apud ipsos in celeberrimo urbis loco, ne tum quidem in ipsis in his periculis attigerunt. forsitan uix conuenire uideretur; quem ipsum hominem cuperent euertere, eius effigiem, simulacrumq. seruare: sed tamen uidebam, apud eos cum esset, & religionem esse quandam in his rebus a maioribus traditam, & hoc disputare; cum statuaria se eius habuisse temporis rationem, quo posita esset; cum homine uero, quo gereret bellum, atque hostis esset. uideris igitur consuetudinem, religionemq. Graecorum, quae monumenta hostium in bello ipso soleat defendere, eam summa in pace praetoris populi statuariae praesidio non fuisse. Taurominitani, quorum est ciuitas foederata, homines quietissimi, qui maxime ab iniurijs nostrorum magistratum remotissimi consueuerant esse praesidio foederis, hi tamen istius euertere statuam non dubitarunt. qua ablata, huiusmodi tamen in foro manere uoluerunt: quod grauius in istum fore putabant, si scirent homines statuam eius a Taurominitanis esse deiectam, quam si nullam unquam positam arbitrentur. Tyndaritani deiecerunt in foro, & eadem de causa equum inanem reliquerunt. Leontinis, misera in ciuitate, atque inani, tamen istius in gymnasio statuaria deiecta est. Nam, quid ego de Syracusanis loquar, quod non est proprium Syracusanorum, sed & illorum commune, & conuentus illius, ac prope totius prouinciae, quanta illuc multitudo, quanta uis hominum conuenisse dicebatur, tum, cum statuariae sunt illius deiectae, atque eneruae: at quo loco? celeberrimo, ac religiosissimo, ante ipsum fouem, in primo aditu, uestibuloq. templi. quod nisi Metellus hoc tam grauius egisset, atque illum imperio, edictoq. prohibuisset: uestigium statuarum istius in tota Sicilia nullum esset relictum. atque ego hoc non uideor,

vereor, ne quid horum non modo impulsu, uerum omnino aduentu meo factum esse uideatur. omnia ista ante facta sunt, non modo quam ego Siciliam, uerum etiam quam iste Italiam attingit. dum ego in Sicilia sum, nulla statua deiecta est: postea quam illinc discessi, quae sunt gestae, cognoscite. Centuripinorum senatus decreuit, populosq. iussit, ut, quae statuae C. Verri ipsius, & patris, & filij essent, eas quaeitores demoliendas locarent; dumq. ea demolitio fieret, senatores triginta non minus adessent. Videte grauitatem ciuitatis, & dignitatem. neque eas in urbe sua statuas esse uoluerunt, quas inuiti per uim atque imperium dedissent; neque eius hominis, in quem ipsi cum grauissimo testimonio, quod nunquam antea, Romam mandata legatosq. misissent: & id grauius esse putauerunt, si publico consilio, quam si per uim multitudinis factum uideretur. Cum hoc consilio statuas Centuripini publice sustulissent, audit Metellus grauius fert, euocat ad se Centuripinum magistratum, & decem primos: nisi restituisset statuas, uehementer is minatur. illi ad senatum renunciant: statuae, quae istius causae nihil prodesse, reponuntur. Hic ego aliud alij concedo: Metello, homini sapienti, prorsus non possum ignoscere, si quid stulte facit. quid est ille hoc putabat Verri criminis fore, si eius statuae essent deiectae? quod saepe uento, aut aliquo casu fieri solet. non erat in hoc neque crimen ullum, neque reprehensio, ex quo igitur crimen, atque accusatio nascitur? ex hominum iudicio, & uoluntate. ego, si Metellus statuas reponere Centuripinos non coegisset, haec dicerem, ui-

dete, iudices, quantum, & quam acerbum dolorem sociorum, atq. amicorum animis inusserint istius iniuriae, cum Centuripinorum amicissima, & fidelissima ciuitas, quae tantis officijs cum populo R. coniuncta est, ut non solum remp. nostram, sed etiam in quouis homine priuato nomen ipsum Romanorum semper dilexerit, ea publico consilio, atque auctoritate iudicari, C. Verri statuas esse in urbe sua non oportere. recitarem decreta Centuripinorum: laudarem illam ciuitatem: id quod uerissime possem: commemorarem decem millia ciuium Centuripinorum, fortissimorum, fidelissimorumq. sociorum, eos omnes statuisse monumentum istius in sua ciuitate nullum esse oportere. haec tum dicerem, si statuas Metellus non reposuisset. Velim quaerere nunc ex ipso Metello, quidnam sua ui, & auctoritate mihi ex hac oratione praeciderit. eadem opinor omnia conuenire. neque enim, si maxime statuae deiectae essent, eas ego uobis possem iacetes ostendere: hoc uno uterer, ciuitatem tam grauem statuas iudicasse C. Verri demoliendas. hoc mihi Metellus non eripuit: hoc etiam addidit, ut quere- rer, si mihi uideretur, tam iniquo iure socijs, atque amicis imperari, ut is ne in suis quidem beneficijs libero iudicio uti liceret: ut uos rogarem, ut coniecturam faceretis, qualem in ijs rebus in me L. Metellum fuisse putaretis, in quibus rebus obesse mihi posset, cum in hac re tam aperta cupiditate fuerit, in qua nihil obfuit. sed ego Metello non irascor: neque eius suam purgationem eripio, qua ille apud omnes utitur, ut nihil malitiose, neque consulto fecisse uideatur.

EXPLANATIO

EVM NON solum patronum istius insulae, sed etiam Sotera inscriptum uidi Syracusis. Hoc quantum est? ita magnum, ut Latino uno uerbo exprimi non possit. is est nimirum Soter, qui salutem dedit. Soter, Graecum nomen esse, & eum significare, qui salutem dedit, ipso constat interprete Cicerone. quo patet communis error eorum, qui Iesum Christum, cuius immortalia merita nullo satis uno uerbo exprimi Latine queunt, Seruatorem appellant. aliud enim est seruare: aliud, salutem dare. seruat is, qui, ne salus amittatur, aliqua ratione praestit: salutem dat, qui amissam restituit. quod si seruator non est soter, quia minus ualet; saluator autem, ut inusitatum, Cicero uitauit; maluitq. dicere, Qui salutem dedit: nimirum, de eo si loquimur, qui afflictum genus humanum non in eodem statu seruauit, sed a sempiterno interitui ad perpetuae uitae bona perduxit; quod summi Dei filius & fecit, & facere solus potuit; necesse est, uel Saliatorem appellare, quod σωτήρ graece dicitur, usurpato in re noua nouo uerbo; quod ueteres quoque probantur, uel, Ciceronis exemplo, uti circumscriptione, & dicere, Is, qui salutem dedit. quamquam circumscriptio, ut interdum non commoda solum, uerum etiam necessaria uideatur, sic, iterata sapientis, & dignitatem amittit, & fatietatem parit. Addam quasi πάρεργος, σωτήρ, & σωτήρα, potius quam, Soter, & Sotera, mihi scribendum uideri: cum loquatur Cicero de Siculis, quos Graeco sermone uos esse constat: unde illud lib. V. Siculorum uerbum, ἑδικασίαν. uel putandum est, inscriptionem illam Latinam fuisse, non Graecam: ut ex eo licet coniecere, quia patronum Siciliae dicit appellatum. A COMMUNI Sicilia datae. & malim, A communi Siciliae: quo modo paullo ante locutus est: ut uidem pro parte in commune Siciliae conferrent. QUID TE futurum est? & pro, Dete: ut lib. I. Quid hoc homine facias? A PRAETORE? L. Metello, successore Verri. A QUATTUOR quaeitoribus? duobus Verri, qui post eum in Sicilia remanserunt, & duobus Metelli. supra. APUD eos cum essem, & apud Rhodios. LEONTINI, & infra: Cum ex Leontino usque Lilybaeum aliquem uadaretur. MIRA? refertur ad inopiam: ut appareat, quam statuam deiecerunt, eam statuisse a Verre coactos. AT QVO loco? celeberrimo, ac religiosissimo, & figura ad amplificandum idonea: quale illud supra, Quem hominem dii immortales? Celeberrimo: quo notior Verri infamia. Religiosissimo: ubi deiiciendae, nisi maximam ob causam, statuae non uiderentur. DECEM primos? erat magistratus, quem ad se Metellus euocauit: erant senatores, quorum triginta, dum statuas quaeitores demolirentur, senatus decreto affuerunt: erant decem primi, quorum in senatu summus honor esset. VOBIS possem iacentes ostendere. & cum illae essent in Sicilia, uos autem Romae.

O R A T I O

IAM igitur est ita perspicuum, ut negare non possis, nullam tibi statuam uoluntate cuiusquam datam, nullam pecuniam statuarum nomine, nisi ui, expressam, & coactam. quo quidem in crimine non illud solum intelligi uolo, te ad statuas HS CXX millia coegisse; sed multo etiam illud magis, quod simul demonstrandum est, quantum odium in te aratorum, quantum omnium Siculorum sit, & fuerit. in quo quae uestra defensio futura sit, coniectura asequi non queo. Oderunt Siculi. togatorum enim causa multa feci. At hi quidem acerrimi, inimicissimiq. sunt. inimicos habeo ciues R. quod sociorum commoda, ac iura defendi. At socij in hostium numero se abs te habitos queruntur. aratores inimici sunt propter decumas. Quid? qui agros immunes liberosq. arant, cur oderunt? cur Halesini? cur Centuripini? cur Segestani? cur Halyciensis? quod genus hominum, quem numerum, quem ordinem proferre possis, qui te non oderit, siue ciuium R. siue Siculorum? ut, etiam si causam, cur te oderint, non possim dicere, tamen illud dicendum putem, quem omnes mortales oderint, eum quoque uobis odio esse oportere. An hoc dicere audebis; utrum de te aratores, utrum denique Siculi uniuersi bene existiment, ad rem id non pertinere? neque tu hoc dicere audebis, neque, si cupies, licebit. eripiunt tibi istam orationem contemnendorum Siculorum, atque aratorum statuam illae equestres, quas tu paulo ante, quam ad Urbem uenires, poni inscribiq. iussisti; ut omnium inimicorum animos, accusatorumq. tardares. quis enim tibi molestus esset, aut quis appellare auderet, cum uideret statuas ab negotiatoribus, ab aratoribus, a communi Siciliae, quod est aliud in illa prouincia genus hominum? nullum. ergo ab uniuersa prouincia, generatimq. a singulis eius partibus non solum diligitur, sed etiam ornatur. quis hunc attingere audeat? potes igitur dicere, nihil tibi obesse oportere aratorum, negotiatorum, Siculorumq. omnium testimonia, cum, eorum nominibus in statuarum inscriptione positis, omnem te speraris inuidiam, atque infamiam tuam exstinguere posse? an, quorum auctoritate tu statuas coonestare tuas conatus es, eorum ego dignitate accusationem meam comprobare non potero? Nisi forte, quod apud publicanos gratiosus fuisti, in ea re spes te aliqua consolatur. quae gratia ne quid tibi prodesse posset, ego mea diligentia perfecit, ut etiam obesse deberet, tu tua sapientia curasti. etenim rem totam, iudices, breuiter cognoscite. In scriptura Siciliae pro magistro est quidam L. Carpinatius: qui, & sui quaelius causa, & fortasse quod sociorum interesse arbitrabatur, bene penitus in istius familiaritatem sese dedit. is cum praetorem circum omnia fora seceraretur, neque ab eo unquam discederet; in eam iam uenerat familiaritatem, consuetudinemq. in uendendis istius decretis, & iudicijs, transigendisq. negotijs, ut prope alter Timarchides numeraretur. hoc erat etiam capitalior, quod idem pecuniam istius, qui ab isto aliquid mercabantur, fenori dabat, ea autem feneratio erat huiusmodi, iudices, ut etiam hic quaelius huic cederet. nam, quas pecunias istius ferebat expensas, quibus-

cum contraheret, aut scribae istius, aut Timarchidi, etiam isti ipsi referebat acceptas. idem praeterea pecunias istius extraordinarias grandes suo nomine fenerabatur. hic primo Carpinatius; ante quam in istius tantam familiaritatem peruenisset, aliquoties ad socios litteras de istius iniurijs miserat. Canuleius uero, qui in portu Syracusis operas dabat, furta quoque istius permulta nominatim ad socios perscripserat ea, quae sine portorio Syracusis erant exportata. portum autem, & scripturas eadem societas habebat. ita factum est, ut essent permulta, quae ex societatis litteris dicere in istius, ac proferre possemus. uerum accidit, ut Carpinatius, qui iam cum isto summa consuetudine, praeterea ratione coniunctus esset, crebras postea litteras ad socios de istius summis officijs in rem communem, beneficijq. mitteret. etenim tum iste omnia, quaecumque Carpinatius postulabat, facere, ac decernere solebat: tum ille etiam plura scribebat ad socios, ut, si posset, quae antea scripserat, ea plane exstingueret. ad extremum uero, cum iste iam decedebat, eiusmodi litteras ad eos misit, ut hic frequentes obuiam prodirent, gratiasq. agerent, facturos esse, si quid imperasset. Studiose pollicerentur: itaq. socij fecerunt: uetere instituto publicanorum, non quo istum ullo honore dignum arbitrentur, sed quod sua interesse putabant, se memores, gratosq. existimari, gratias isti egerunt: Carpinatium saepe ad se de eius officijs litteras misisse dixerunt. iste cum respondisset, ea se libenter fecisse, operasq. Carpinatij magnopere laudasset; dat amico suo cuidam negotium, qui tum magister erat eius societatis, ut diligenter caueret, atque prospiceret, ne quid esset in litteris sociorum, quod contra suum caput, atque existimationem ualere posset. itaque ille, multitudine sociorum remota, decumanos conuocat: rem deserit. statuumt illi, atque decernunt, ut eae litterae, quibus existimatio C. Verri laederetur, remouerentur, operaq. daretur, ne ea res C. Verri fraudi esse posset. Si ostendo, hoc decretum esse decumanos; si planum facio, hoc decreto remotas esse litteras; quid expectatis amplius? possum ne rem magis iudicatam asserre? magis reum condemnatum in iudicium adducere? at quorum iudicio condemnatum? nempe eorum, quos ij, qui seueriora iudicia considerant, arbitrentur res iudicare oportere, publicanorum iudicio; quos uidelicet nunc populus iudices poscit; de quibus, ut eos iudices habeamus, legem ab homine non nostri generis, non ex equestri loco profecto, sed nobilissimo promulgatam uidemus. Decumanum, hoc est principes, & quasi senatores publicanorum, remouendas de medio litteras censuerunt. habeo ex istis, qui assuerunt, quos producam, homines honestissimos, ac locupletissimos, istos principes equestri ordinis, quorum splendore uel maxime istius, qui legem promulgauit, oratio, & causa nititur. uenient in medium: dicent, quid statuerint: profecto, si recte homines non non mentientur. litteras enim communes de medio remouere potuerunt, fidem suam & religionem remouere non possunt. ergo equites R. te suo iudicio condemnari uoluerunt: uos nunc, utrum illorum iudicium, an uoluntatem,

noluntatem, sequi malitis, considerate. at uide, quid te amicorum tuorum studium, quid tuum consilium, quid sociorum uoluntas adiuet. dicam paullo amplius. neque enim iam uereor: ne quis hoc me magis accusatorie, quam libere, dixisse arbitretur. Si istas litteras non decreto decumanorum magistris remouissent, tantum possem in te dicere, quantum in litteris inuenissem: nunc, decreto isto facto, litterisq. remotis, tantum mihi licet dicere, quantum possum; tantum iudici suspicari, quantum uelit. dico, te maximum pondus auri, argenti, eboris, purpurae, plurimam uestem Melitenensem, plurimam stragulam, multam Deliacam supellectilem, plurima uasa Corinthia, magnum numerum frumenti, uim mellis maximam Syracusis exportasse; his pro rebus, quod portorium non esset datum, litteras ad socios misisse L. Canuleium, qui in portu operas daret. satis ne magnum hoc crimen uideatur? nullum, opinor, maius. quid defendet Hortensius? postulat, ut litteras Canuleij proferam? crimen huiusmodi, nisi litteris confirmetur, inane esse dicet? clamabo, litteras remotas esse de medio, decreto sociorum erepta mihi esse istius iudicia, ac monumenta factorum. aut hoc contendat nunquam esse factum: aut omnia tela excipiat, necesse est. negas esse factum?

placet mihi ista defensio: descendo: aequa enim condicio, aequumq. certamen proponitur. producam testes, & producam plures eodem tempore. quoniam tum; cum actum est, una fuerunt, nunc quoque una sunt. cum interrogabuntur, obligentur non solum iurifurandi, atque exilimationis periculo, sed etiam communi inter se conscientia. si planum sit, hoc ita, quemadmodum dico, esse factum: non poteris dicere, Hortensi, nihil in istis fuisse litteris, quod Verrem laederet. non modo id non dices, sed ne illud quidem tibi dicere licebit, tantum, quantum ego dicam: non fuisse. ergo hoc uestro consilio, & gratia perfecistis, ut, quemadmodum paullo ante dixi, & mihi summa facultas ad accusandum daretur, & iudicibus libera potestas ad credendum. quod tum ita sit, nihil fingam tamen, meminero me non sumpsisse, quem accusarem, sed recepisse, quos defenderem; uos ex me cassam non a me prolatam, sed ad me delatam audire oportere; me Siculis satis esse facturum, si, quae cognoui in Sicilia, quae accepi ab ipsis, diligenter exposuero; populo R. si nullius uim, nullius potentiam pertinuero; nobis, si facultatem uere, atque honeste iudicandi fide, & diligentia mea fecero; mihi in eo, si ne minimum quidem de eo curriculo uitae, quod mihi semper propositum fuit, decessero.

EXPLANATIO

TOGATORVM § ciuium Romanorum. **MULTA** feci, § contra Siculos Verris defensio, sed hanc illi defensionem eripit Cicero, subiungens: At hi quidem acerrimi, inimicissimiq. sunt. **CAUSAM**, cur te oderint, § omnino delendum arbitror, Te: definit enim ipsum Verrem alloqui, & sermonem conuertit ad iudices, concludens, eum quoque odio illis esse oportere. **ISTAM** orationem § qua contemni a te Siculi debeant: qua Siculos possis contemnere. **NON solum diligitur, sed etiam ornatur.** § ironia. **TVA sapientia** § improba calliditate: ut infra. **IN scriptura Siciliae** § totam publicanorum rationem scripturam uocari, dixit Aconius. **PRO MAGISTRO** § societari publicanorum qui praeerat, magister; qui magistri uicarius erat, pro magistro uocabatur. eum, Cicero, dare operas in scriptura, dixit in ep. ad Silium. Et in Parad. Ut ius, qui honeste rem quaerunt mercaturis faciendis, operis dandis, publicis sumendis, intelligimus opus esse quaesito: sic qui uidet. &c. **CIRCVM omnia fora** § ubi cum aratoribus litigare opus esset. **SCRIBAE istius**, § quem anulo aureo in concione a Verre donatum, & iam dixit, & dicit etiam pluribus uerbis lib. III. **PORTVM** autem, & scripturas § uidetur significare, portum scriptura caruisse, scripturam uero unam fuisse in frumento exigendo, in qua Carpinatus operas dedit, alteram in pascuis. Eadem, inquit, societas & portum, & scripturas habebat, id est, omnibus praeerat uectigalibus. Quamquam in oratione pro lege Manilia unam tantum scripturam Cicero facit, eamq. in pascuis ponit. Cum hostium, inquit, copiae non longe absunt; etiam si irruptio facta nulla sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum nauigatio conuulsa: ita neque ex portu, neque ex decumis, neque ex scriptura uectigal conseruari potest. Auget difficultatem Aconius; qui, a Cicerone, ut uidetur, dissentiens, rationem omnem publicanorum, quod paullo ante diximus, scripturam ait uocari. **SOCIJ** § societas publicanorum. **OPERASO. Carpinati** § quas dabat in scriptura, societatis negotium diligenter curans. **NEMPE eorum**, § equitum Romanorum, quorum ex ordine publicani erant. **RES iudicare** § lego, & legi, ac repositi ante multos annos, Res iudicare: cum in prouulgatis libris esset, Res eos iudicare. mendum peperit Latini sermonis ignoratio. dicebant enim ueteres, Res iudicare, pro Iudicare: ut in hoc ipso libro: Ut sit, qui uobiscum res iudicet. Quo de genere loquendi supra diximus. **NOSTRJ generis**, § equestri familia nati, ut Cicero ipse natus erat. **SED nobilissimo** § ut appareat eum re ipsa commotum, non ulla generis coniunctione, legem promulgasse de iudiciis communicandis. fuit autem is L. Aurelius Cotta praetor, lib. III. Quid possumus contra illum praetorem dicere, qui quotidie templum tenet, qui temp. stare negat posse, ni ad equestrem ordinem iudicia referantur? **SPLENDORE** § proprie splendor equitibus, dignitas senatoribus tribuitur. **NITATVR**. § adiuuat promulgatam legem splendor eorum. nemo est enim, quin tales uiros honore iudicandi in primis dignos esse censeat. **CONDEMNARI uoluerunt**. § refertur ad illud, Possum ne rem magis iudicatam afferre? magis reum condemnatum in iudicium adducere? at quorum iudicio condemnatum? Dicit enim hoc: iudicauerunt, nisi litteras eas de medio remouissent, fore, ut earum causa condemnaretis. ipsi igitur te suo iudicio condemnari uoluerunt.

runt. At uoluntas alia fuit. Vide, quid te uoluntas adiuuet, deinde studet probare, obesse ei potius, quam prodesse, equitum illam uoluntatem, cum litteras remouerunt: cum hoc dicat, remotis litteris, plus & licere sibi dicere, & iudici suspicari, quam licuisset. SOCIORVM uoluntas & qui litteras ideo remouerunt, quia te saluum uellent. PLVRIMAM stragulam, & cum stragulam a Melitenli distinguat, Melitenfis non uidetur stragula fuisse. DELIACAM & aeris Deliacam primam nobilitatem post Corinthiam fuisse, iam dixi. SUPELLECTILEM & ex aere, supra: Supellectilem ex aere elegantiore & Deliacam, & Corinthiam. NON fuisse, & in iis litteris. VESTRO consilio, & Verris enim consilium fuit de litteris remouendis, supra: At uide, quid te amicorum tuorum studium, quid tuum consilium, quid sociorum uoluntas adiuuet. GRATIA & qua impetrastis a decumanis, ut litterae illae de medio remouerentur. SYMMA facultas ad accusandum & tantum enim mihi licet dicere, quantum possum. LIBERA potestas ad credendum, & ex iis, quae dixero, supra: Tantum iudici suspicari, quantum uelit.

O R A T I O

QVAPROPTER nihil est, quod metuas, ne quid mecum fingam: etiam, quod lactere, habes. multa enim, quae scio abs te esse commissa, quod aut nimium turpia, aut parum credibilia sunt, praetermittam: tantum agam de hoc toto nomine societatis: & ut uerum scire possitis; quaeram, decretum ne sit, cum id inueniro; quaeram, remotae ne sint litterae, cum id quoque constabit; nos iam, me tacito, intelligetis. si illi, qui hoc istius causa decreuerunt, equites R. nunc ydem in eum iudices essent, an non istum sine dubio condemnarent, de quo litteras eas, quae istius furta indicarent, et ad se missas, & suo decreto remotas scirent esse? quem igitur ab ijs equitibus R. qui istius causa cupiunt omnia, qui ab eo benignissime tractati sunt, condemnari necesse esset; is a uobis, iudices, ulla, ut, aut ratione absoluto potest? at, ne forte ea, quae remota de medio, atque erepta uobis sunt, omnia ita condita fuisse, atque ita abdite latuisse uideantur, ut hac diligentia, quam ego a me expectari maxime puto, nihil horum inuestrigari, nihil assequi potuerit: quae consilio aliquo, aut ratione inueniri potuerunt, inuenta sunt, iudices, manifestis in rebus hominem iam teneri uidebitis. nam, quod in publicanorum causis uel plurimum aetatis meae uersor, uehementerq. illum ordinem obseruo; satis commode mihi uideor eorum consuetudinem usu, tractandoq. cognouisse. itaque, ut hoc comperi, remotas esse litteras societatis; habui rationem annorum, per quos iste in Sicilia fuisset: deinde quaesui, quod erat inuentu facilimum, qui per eosdem annos magistri istius societatis fuissent. sciebam enim hanc magistrorum, qui tabulas haberent, consuetudinem esse, ut, cum tabulas nouo magistro traderent, exempla litterarum ipsi habere non nollent. itaque ad L. Vibium, equitem R. uirum primum, quem reperiēbam magistrum fuisse eo ipso anno, qui mihi maxime quaerendus erat, primum ueni. sane homini praeter opinionem improviso incidi. scrutatus sum quae potui, & quaesui omnia: inueni duos solos libellos ab L. Canulcio missos socijs exportu Syracusis, in quibus erat ratio scripta mensium complurium, rerum exportatarum istius nomine sine portorio: itaque ob signaui statim. nec erant haec ex eo genere, quod ego maxime genus ex sociorum litteris reperire cupiebam. uerum tantum inueni, iudices, quod apud uos quasi exempli causa proferre possim. sed tamen, quidquid erit in his libellis, quantumcumque uidebitur esse, hoc quidem certe manifestum erit. de ceteris ex hoc coniecturam facere debetis. Recita mihi, quaeso, hunc primum

libellum, deinde illum alterum. LIBELLVS CANULEII. Iam non quaero, unde C. D. amphoras mellis habueris, unde tantam Melitensem uestem, unde quin quaginta tricluniorum lectos, unde tot candelabra: non, inquam, iam quaero, unde haec habueris; sed, quo tibi tantum opus fuerit, id quaero. mitto de melle: sed tantum ne Melitensium, quasi etiam amicorum uxores, tantum lectorum, quasi etiam omnium istorum uillas ornaturus esses & cum haec paucorum mensium ratio in his libellis sit, facite, ut uobis triennij totius ueniat in mentem. sic contendo, ex his paruis libellis apud unum magistrum societatis repertis uos iam coniectura assequi posse, cuiusmodi praedo iste in illa prouincia fuerit, quae multas cupiditates, quam uarias, quam infinitas habuerit, quantum pecuniam non solum numeratam, uerum etiam huiusmodi in rebus positam confecerit, quae nobis alio loco planius explicabuntur: nunc hoc attendite. His exportationibus, quae recitatae sunt, scribit HS. LX socios perdidisse ex uicesima portorii Syracusis: pauculis igitur mensibus, ut hi pusilli & contempiti libelli indicat, surta praetoris, quae essent HS. duodecies, ex uno opido solo exportata sunt. cogitato nunc, cum illa sit haec insula, quae undique exitus maritimos habeat, quid ex ceteris locis exportatum putetis, quid Agraganto, quid Lilybaeo, quid Panhormo, quid Thermis, quid Halesa, quid Carina, quid ex ceteris opidis, quid uero Messana, quem iste sibi locum maxime tutum arbitrabatur, ubi animo semper soluto, liberoque erat, quod sibi iste Mamertinos delegerat, ad quos omnia, quae aut diligentius seruanda, aut occultius exportanda erant, deportaret. his inuentis libellis, ceteri remoti, & diligentius sunt reconditi. nos tamen, ut omnes intelligant hoc nos sine cupiditate agere, his ipsis libellis contenti sumus. nunc ad sociorum tabulas accepti & expensi, quas remouere honeste nullo modo potuerunt, & ad amicum tuum Carpinatium reuertemur. Inspiciebamus Syracusis a Carpinatio confectas tabulas societatis, quae significabant, multis nominibus eos homines uersuram a Carpinatio fecisse, qui pecuniam Verri dedissent. erit uobis luce clariius, iudices, cum eos ipsos produxero, qui dederunt. intelligetis enim, illa tempora, per quae, cum essent in periculo, pretio sese redemerunt, cum societatis tabulis non solum consulibus, uerum etiam mensibus conuenire. Cum haec maxime cognosceremus, & iam in manibus tabulas haberemus; repente adspicimus litteras eiusmodi, quasi quaedam uulnera a tabularum recentia.

centia, statim suspitione offensi, ad ea ipsa nomina oculos, animumque transtulimus. erant acceptae pecuniae a C. Verrutio, sic tamen, ut usque alterum, r, litterae constarent integrae, reliquae omnes essent in litura. alterum, tertium, quartum, permulta erant eiusmodi nomina. cum manifesta res, cum flagitiosa tabularum, atque insignis turpitudine teneretur, quæerere incepimus de Carpinatio, quisnam esset is Verrutius, quicum tantae pecuniae rationem haberet. haerere homo, auersari, rubere. quod lege excipiuntur tabulae publicanorum, quo minus Romam deportentur, ut res quam maxime clara, ac testata esse posset; in ius ad Metellum Carpinatium uoco, tabulasque societatis in forum defero. sit maximus concursus hominum, & quod erat Carpinatij nota cum isto praetore societas, ac generatio, summe expectabant omnes, quid in tabulis contineretur. rem ad Metellum defero: me tabulas perspexisse sociorum: in his tabulis magnam rationem C. Verrutij permultis nominibus esse: meque hoc perspicere ex consulum mensuramque ratione, hunc Verrutium neque ante aduentum C. Verris; neque post decessionem quidquam cum Carpinatio rationis habuisse. postulo, mihi respondeat, qui sit iste Verrutius, mercator, an arator, an pecuniarius? in Sicilia sit, an decesserit: clamare omnes ex conuentu, neminem unquam ex Sicilia fuisse Verrutium. ego instare, ut mihi responderet, ubi esset? quis esset? unde esset? cur seruus societatis, qui tabulas confecerit, semper in Verrutij nomine certo ex loco mendosus esset? atque haec postulabam; non quo illum cogi putarem oportere, ut ea mihi responderet inuitus; sed ut omnibus istius furta, illius flagitium, utriusque audacia perspicua esse posset. itaque illum iniuriae metu, conscientiaque peccati mutum, atque exanimatum, ac nix uinum relinquo: tabulas in foro summa hominum frequentia exscribo: addibentur in exscribendo de conuentu uiri primarij: litterae, literaeque omnes assimilatae, expressae, de tabulis in libros transferuntur. haec omnia summa cura, & diligentia recognita, & collata, & ab hominibus honestissimis obsignata sunt. Si Carpinatius tum mihi respondere noluit; responde mihi nunc tu, Verres,

quem esse hunc tuum paene gentilem Verrutium putes. fieri non potest, ut quem uideo te praetore in Sicilia fuisse, & quem ex ipsa ratione intelligo locupletem fuisse, eum tu in tua provincia non cognoris. atque adeo, hoc ne longius, aut obscurius esse possit, procedite in medium, explicare descriptionem, imaginemque tabularum; ut omnes mortales istius auaritiae non iam uestigia, sed ipsa cubilia uidere possint. Videtis Verrutium? uidetis primas litteras integras? uidetis extremam partem nominis, caudam illam Verris, tamquam in luto, demersam esse in litura? sic habent se tabulae, iudices, ut uidetis. quid expectatis? quid quaeritis amplius? tu ipse, Verres, quid sedes? quid moraris? nam aut exhibeas nobis Verrutium, necesse est, aut te esse Verrutium fateare. Laudantur oratores ueteres; Crassi illi, & Antonij, quod crimina diluere dilucide, quod copiose reorum causas defendere solebant. nimirum illi non ingenio solum his patronis, sed fortuna etiam praesertunt. nemo enim tunc ita peccabat, ut defensionem locum non relinqueret; nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitae pars summae turpitudinis esset experta: nemo ita in manifesto peccato tenebatur, ut cum impudens fuisset in facto, tum impudentior uideretur, si negaret. nunc uero, quid faciat Hortensius, auaritiae ne crimina frugalitatis laudibus deprecetur: at hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimumque defendit. An ab hac eius infamia nequitiae uestros animos in aliam partem fortitudinis commemoratione traducat: at homo inertior, ignauior, magis uir inter mulieres nequam, impura inter uiros muliercula, proferri non potest. At moris commodi, quis contumacior? quis inhumanior? quis superbior? At haec sine cuiusquam malo, quis acerbior? quis insidiosior? quis crudelior unquam fuit? In hoc homine, atque in eiusmodi causa quid facerent omnes Crassi, & Antonij: tantum, opinor, Hortensi ad hanc causam non accederent; ne in alterius impudentia sui pudoris existimationem amitterent: liberi enim ad causas, soluti que ueniebant; neque committebant, ut, si impudentes in defendendo esse nolissent, ingrati in deserendo existimarentur.

EXPLANATIO

MECUM fingam: ex me ipso. **DECRETUM** ne sit: a decumanis, ut litterae remouerentur. **INTELLIGETIS**: cur litterae remotae sint. **NULLA VI**, aut ratione cogere uos neque uis ulla, neque ratio potest, ut eum absoluatis. **ASSEQUI** cum patendi significatione, ut Adipiscitur, apud Plautum. **ERANT haec ex eo genere**, quod ego maxime genus: tale illud in Diuin. Si quod tempus accidisset, quo tempore aliquid a me requirerent, commodis eorum me non defuturum. **TRICLINIORVM** in quibus lecti, ubi accumberetur, ponebantur. **ISTORVM** qui nunc tibi suffragantur. **QUANTAM pecuniam** sociis ereptam. **CONFECERIT**: consumpsit. **HS LX** subaudi, millia. scutati mille octingenti, **HS DVODECIES**, & duodecies centena millia. scutorum xxxvi millia. quorum uicesima, si ratio subducitur, ipsa est, quam Cicero posuit, **HS LX** millia. **MAMERTINOS** Messanenenses ipsos dicit nam, cum Mamertini, natio Campana, Messanam habitatum profecti essent: Messanae urbis nomen mansit, Mamertini tamen ciues, & Mamertina ciuitas dicta est. propterea, cum agit Cicero de oneraria nauis, quam Mamertini ad exportanda Verris furta aedificauerunt, ait eam Messanae aedificatam. **VERSURAM a Carpinatio fecisse**, & sumpsisse pecuniam a Carpinatio. uersuram enim facit, qui creditorem mutat, idest qui pecuniam ab alio sumptam ad alium conuertit. pro Fonteio: A quibus uersuras tantarum pecuniarum factas esse dicunt. **CONSULIBVS**, & anno ipso. **MENSIBVS** quo clarius res patet. **A C. VERRUTIO**, & a C. Verre Carpinatius acceperat eam pecuniam, ut in fenore collocaret: postea, ne res ea Verri fraudi esse posset, corrupit nomen, & fecit, **A C. Verrutio. SERVVS societatis**, & is, qui societati operas dabat, qui tabulas scribebat. Carpinatium.

tium significat. is enim tabulas illas confecerat. supra: Inspeciebamus Syracusa a Carpinatio confectas tabulas societatis. **CETRO** *ex loco* & post alterum **F.** **MENDOSVS** *esse* & mendum committeret, mendose scriberet. **NON QVO** *illum cogi putarem oportere*, & cum res ipsa pateret satis. **ISTIVS furta**, & qui tantam pecuniam, inique a sociis expressam, feneraretur. **ILLIVS** & Carpinatii, qui acceptam a Verre pecuniam fenori dedisset, posteaq. Verrem in Verrutium, deprauatis tabulis, conuertisset. **VTRIVSQVE audacia** & Verri in danda, Carpinatii in accipienda pecunia: cum & ille daret, & hic acciperet, ut feneraretur. **INIURIAE metu**, & iniuriae, quam fecisset: delicti sui metu. **DE conuentu** & ciuium Romanorum. **PAENE gentilem** & est enim nominum similitudo. **EX IPSA ratione** & quam habuit cum Carpinatio. **IPSA cubilia** & ubi iaceat. nam ex uestigijs coniecimus: in cubilibus autem, quod quaerebamus, inuenimus. **Translatio a uenatoribus.** **IN MANIFESTO peccato** & Valerius Probus apud Gellium lib. XIII. cap. 19. & hic, Peccatu, non Peccato, & lib. V. Fretu, non Freto, legit, ex antiquissimo libro, quem Ciceronis libertus Tiro sua manu scripserat. **MAGIS uir inter mulieres nequam, impura inter uiros muliercula**, & obiicit eadem Clodio in ea pro Domo. Qui contra fas, inquit, inter uiros saepe mulier, & inter mulieres uir fuisset. **Vtrumque uitium**, auctore Suetonio, Curio pater objiciebat C. Caesari, appellans eum omnium mulierum uirum, omnium uirorum mulierem. **IN AL TERIVS impudentia** & qui impudenter peteret, ut defenderetur, cum esset nocentissimus: ut petijt Verres ab Hortensio. **SVI pudoris existimationem amitterent**. & quod fecit Hortensius, in fulcipienda Verri defensione. **LIBERI** & nihil praeter ingenium & fidem afferentes, non muneribus capti, aut beneficijs adducti. **NEQVE committebant, ut, si impudentes** & non committebant id, quod commisit Hortensius: qui si defendit Verrem, impudens est: si deserit, cum ab eo beneficia multa acceperit, ingratus existimabitur. illi eas causas recipiebant, quas cum defenderent, impudentes non habebantur: (erant enim iustae) aut, si quas non recipiebant, quod impudentes in defendendo esse nollent, non ideo tamen ingrati putabantur: quia beneficia, aut munera non acceperant, ut accepit Hortensius a Verre. Ad hanc sententiam pertinet illud ad Att. Beneficio captus, ingratus esse non possum.

EXPLANATIO

IN. LIBRVM. III. ACTIONIS. II
CICERONIS . IN . VERREM

QVI. DE . FRUMENTO . INSCRIBITVR

PAVLLI. MANVTII
COMMENTARIVS

ORATIO. IIX

MNES, qui alterum, iudices, nullis impulsu inimicij, nulla priuati lae si iniuria, nullo praemio adducti, in iudicium reip. causa uocant, providere debent, non solum quid oneris in praesentia tollat, sed etiam quantum in omnem uitam negotij suscipere conentur. legem enim sibi ipsi indicunt innocentiae, continentiae, uirtutumque omnium, qui ab altero rationem uitae repossunt, atque eo magis, si id, ut ante dixi, faciunt nulla re commoti alia, nisi utilitate communi. nam, qui sibi hoc sumpserit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoscet, si qua in re ipse ab religione officij declinaret? quapropter hoc etiam magis ab omnibus eiusmodi ciuis laudandus, ac diligendus est, qui non solum reip. ciuem improbum remouet, uerum etiam se ipsum eiusmodi fore profitetur, ac praestat, ut sibi non modo communi uoluntate uirtutis, atque officij, sed etiam ut quadam magis necessaria ratione recte sit, honesteque uiuendum. ita hoc, iudices, ex homine clarissimo, atque eloquentissimo L. Crasso saepe auditum est, cum senullius rei tam paenitere diceret, quam quod C. Carbonem unquam in iudicium uocauisset. minus enim liberas omnium uoluntates rerum habebat, & uitam suam pluribus, quam uellet, obseruari oculis arbitrabatur. atque ille, ijs praesidijs ingenij, fortunaeque munus, tamen hac cura continebatur, quam sibi, non dum confirmato consilio, sed ineunte aetate susceperat. quo minus etiam perspicitur eorum uirtus, & integritas, qui ad hanc rem adolescentuli, quam qui iam firmata aetate descendunt. illi enim, ante quam potuerunt existimare, quanto liberior uita sit eorum, qui ne minem accusarint, gloriae causa, atque ostentationis accusant: nos, qui iam, & quid facere, & quantum iudicare possemus, ostendimus, nisi facile cupiditates nostras teneremus, numquam ipsimet nobis praecideremus istam licentiam, libertatemque uiuendi, atque hoc ego plus oneris habeo, quam qui ceteros accusarunt: (si onus est id appellandum, quod cum laetitia feras ac uoluptate) uerum tamen hoc ego amplius suscepi, quam ceteri, quod ita postulatur ab omnibus, ut ab ijs se abstineant maxime uitijs, in quibus alterum reprehenderunt. furem aliquem, aut rapacem accusaris:

uitanda tibi semper erit omnis auaritia suspicio, maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem: cauendum erit semper, ne qua in re asperior, aut inhumanius fuisse uideare. corruptorem, adulterum: providendum diligenter, ne quod in uita uestigium libidinis appareat. omnia postremo, quae uindicaris in altero, tibi ipsi uehementer fugienda sunt. et enim non modo accusator, sed ne obiurgator quidem ferendus est is, qui, quod in altero uitium reprehendit, in eo ipse deprehenditur. ego in uno homine omnia uitia, quae possunt in homine perditio, nefarioque esse, reprehendo; nullum esse uitium libidinis, sceleris, audaciae, quod non in unius istius uita perspicere possitis. ego in isto reo legem hanc, iudices, mihi statuo, uidentem ira esse, ut isti non modo factis, dictisque omnibus, sed etiam oris oculorumque. illa contumacia, ac superbia, quam uidetis, dissimillimus esse, ac semper fuisse uideat. patior non moleste, iudices, eam uitam, quae mihi sua sponte antea iucunda fuerit, nunc iam mea lege, & condicione necessariam quoque futuram. Et in hoc homine saepe a me quaeris, Hortensi, quibus inimicij, aut qua iniuria adductus ad accusandum descenderim? mitto iam rationem officij mei, necessitudinisque. Siculorum: de ipsis tibi inimicij respondeo. an tu maiores ullas inimicitias putas esse, quam contrarias hominum sententias, ac dissimilitudines studiorum, & uoluntatum? fidem sanctissimam in uita qui putat, potest ei non inimicus esse, qui quaestor consulem suum, consilij commissis, pecunia tradita, rebus omnibus creditis, spoliare, relinquere, prodere, oppugnare ausus sit? pudorem, & pudicitiam qui colit, potest animo aequo istius quotidiana adulteria, meretriciam disciplinam, domesticum leuocinium uidere? qui religiones deorum immortalium retinere uult, ei, qui sana spoliari omnia, qui ex tensorum orbitis praedari sit ausus, inimicus non esse qui potest? qui iure aequo omnes putat esse oportere, is tibi non infestissimus sit, cum cogitet uarietatem, libidinemque decretorum tuorum? qui sociorum iniurijs, prouinciarumque incommodis doleat, is in te non expilatio ne Asiae, uexatione Pamphiliae, squalore, & lacrymis Siciliae concitetur? qui ciuium iniuria, ac libertatem sanctam apud omnes haberi uult, is non tibi plus etiam, quam inimicus, esse debeat, cum tua uerba,

AA cum